

Σχολή Κοινωνικών Επιστημών
Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία

Διπλωματική Εργασία

Επανάταξη αποφυλακισμένων κρατουμένων και η συμβολή της
Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας

Σοφία Θεοδορίδου

Επιβλέπων καθηγητής: Παναγιώτης Κώτσιος

Πάτρα, Ιούνιος 2024

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της φοιτήτριας Σοφίας Θεοδωρίδου που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης η συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του/της συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του/της συγγραφέα/δημιουργού. Η συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών της δικαιωμάτων.

Επανάταξη αποφυλακισμένων κρατουμένων και η συμβολή της
Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας

Σοφία Θεοδορίδου

Επιτροπή Επίβλεψης Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:

Παναγιώτης Κότσιος

Μέλος ΣΕΠ, ΕΑΠ

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:

Σωτήρης Λαϊνάς

Μέλος ΣΕΠ, ΕΑΠ

Πάτρα, Ιούνιος 2024

Ευχαριστίες

Για την ολοκλήρωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Παναγιώτη Κώτσιο για την καθοδήγηση που μου παρείχε όλο το διάστημα της συγγραφής της εργασίας, αλλά και για την κατανόηση και την υπομονή που έδειξε.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω τους κρατουμένους του Σωφρονιστικού Καταστήματος Θεσσαλονίκης που συμμετείχαν στην έρευνά μου, το προσωπικό του Καταστήματος για τη βοήθεια που μου παρείχε, τη Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής για την έγκριση εισόδου στο Κατάστημα, και την «Επάνοδος» για τη συνέντευξη που πραγματοποίησα με στέλεχος της.

Χίλια ευχαριστώ σε όλη μου την οικογένεια για την ανοχή, τη συμπαράσταση και την υποστήριξή τους. Ο καθένας συνέβαλε με τον τρόπο του στην ολοκλήρωση αυτής μου της προσπάθειας.

Αφιέρωση

Θα ήθελα να αφιερώσω την εργασία μου στον πατέρα μου Γιώργο, που πάντα στόχευε ψηλά στη ζωή του, παρά τις δυσκολίες που είχε.

Περίληψη

Η επανένταξη των αποφυλακισμένων κρατουμένων στην κοινωνία είναι μία σύνθετη και πολύπλευρη διαδικασία χωρίς εύκολες λύσεις. Τα προβλήματα που έχουν να αντιμετωπίσουν οι κρατούμενοι όταν αποφυλακίζονται είναι πολλά και συχνά δεν έχουν τα εφόδια να ανταποκριθούν. Αντίστοιχα τα οφέλη που έχει να κομίσει μια κοινωνία από την επιτυχή ένταξη τους είναι πολλαπλά, κοινωνικά και οικονομικά. Οπότε η πολιτεία οφείλει να μεριμνήσει για την ομαλή επάνοδο και προσαρμογή των αποφυλακισμένων στο κοινωνικό, επαγγελματικό και οικογενειακό τους περιβάλλον.

Στην παρούσα διπλωματική εργασία μελετάται κατά πόσο η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία με τις αρχές που τη διέπουν μπορεί να συμβάλει στην κοινωνική επανένταξη των αποφυλακισμένων, μέσω της συμμετοχής των αποφυλακισμένων σε φορείς της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, όπως σε Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις. Στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας μελετήθηκαν οι φορείς επανένταξης της χώρας και κυρίως η «Επάνοδος» που είναι ο μοναδικός επίσημος φορέας μετασφρονιστικής μέριμνας αποφυλακισμένων και διεξήχθη συνέντευξη με στέλεχος τους. Επίσης διενεργήθηκε έρευνα στο Σωφρονιστικό Κατάστημα Θεσσαλονίκης με εθελοντική συμμετοχή είκοσι κρατουμένων οι οποίοι μίλησαν για τα προβλήματα που τους απασχολούν ως προς την επανένταξή τους στην κοινωνία μετά την αποφυλάκισή τους και απάντησαν στο αν θα τους ενδιέφερε η συμμετοχή τους σε μια επιχείρηση της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, καθώς όπως ανέφεραν το σημαντικότερο πρόβλημα μετά την αποφυλάκισή τους είναι η εύρεση εργασίας.

Με βάση την ανάλυση των δεδομένων η έρευνα κατέληξε ότι η πολιτεία πρέπει να παρέχει στους κρατούμενους στοχευμένες και πιστοποιημένες εκπαιδευτικές δράσεις και καταρτίσεις το διάστημα που είναι έγκλειστοι σε Σωφρονιστικά Καταστήματα, παρέχοντας τους κίνητρα για συμμετοχή. Οι φορείς επανένταξης πρέπει να ενισχυθούν για να μπορέσουν να προσφέρουν στους αποφυλακισμένους τη βοήθεια και την καθοδήγηση που χρειάζονται. Η συμμετοχή των αποφυλακισμένων σε φορείς της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας όπως σε Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις, μπορεί να συμβάλει στην επαγγελματική τους αποκατάσταση και κατ' ακολουθία στην ομαλή κοινωνική τους επανένταξη. Η κοινωνία μπορεί να βοηθήσει εφαρμόζοντας τις αρχές της

Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας για ισότητα, αλληλεγγύη, συμπερίληψη και σεβασμό προς τους αποφυλακισμένους.

Λέξεις – Κλειδιά

Φυλάκιση, Κρατούμενοι, Επανάταξη, Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία

Reintegration of released prisoners and the contribution of the Social and Solidarity Economy

Sofia Theodoridou

Abstract

The reintegration of released prisoners into society is a complex and multifaceted process with no easy solutions. The problems that prisoners face when they are released are various and often they don't have the competence skills to respond to them. The society has multiple benefits from their successful integration, both social and economical. The state must therefore ensure the smooth return and adaptation of released prisoners to their social, professional and family environment.

In this thesis it is studied whether the Social and Solidarity Economy with the principles that govern it can contribute to the social reintegration of released prisoners, through the participation of released prisoners in Social and Solidarity Economy institutions, such as Social Cooperative Enterprises. In this research, the country's reintegration agencies were studied, especially "Epanodos", which is the only official post-prison care agency for released prisoners, and an interview was conducted with one of their executives. A survey was also conducted in the Thessaloniki Correctional Institution with the voluntary participation of twenty prisoners, who spoke about the problems they face in terms of their reintegration into society after their release and answered whether they would be interested in participating in a Social and Solidarity Economy Enterprise, as they said that the most important problem after their release is finding a job.

Based on the analysis of the data, the research concluded that the state should provide prisoners with targeted and certified educational activities and training during their time in Correctional Institutions, providing them with incentives for participation. Reintegration agencies should be strengthened to enable them to provide released prisoners with the help and guidance they need. The participation of released prisoners in Social and Solidarity Economy organizations such as Social Cooperative Enterprises can contribute to their professional rehabilitation and consequently to their smooth social reintegration. Society can help by applying the principles of the Social and Solidarity Economy of equality, solidarity, inclusion and respect for those released from prison.

Keywords

Imprisonment, Prisoners, Reintegration, Social and Solidarity Economy

Περίληψη	2
Abstract.....	4
Κατάλογος Εικόνων / Σχημάτων.....	8
Κατάλογος Πινάκων.....	9
Συνομογραφίες & Ακρωνύμια.....	10
1. Εισαγωγή.....	11
2. Βιβλιογραφική Επισκόπηση.....	13
2.1 Εγκληματικότητα, φυλάκιση και Σωφρονιστικά Καταστήματα.....	13
2.1.1. Εγκληματικότητα	13
2.1.2 Φυλάκιση.....	14
2.1.3 Σωφρονιστικά Καταστήματα.....	15
2.2 Εκπαίδευση και Επανάταξη κατά τη διάρκεια των ποινών.....	23
2.2.1. Εξέλιξη Σωφρονιστικής Νομοθεσίας ως προς την επανάταξη των κρατουμένων	23
2.2.2. Εκπαιδευτικά προγράμματα εντός Σωφρονιστικών Καταστημάτων	25
2.2.3 Κοινωνική Επανάταξη	28
2.3 Κοινωνική Οικονομία και επανάταξη.....	31
2.3.1 Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία	31
2.3.2. Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης Ευάλωτων Ομάδων «Νέοι Ορίζοντες».....	33
3. Ερευνητικά Ερωτήματα και Μεθοδολογία	34
3.1 Ερευνητικά Ερωτήματα	34
3.2 Μεθοδολογία	35
4. Αποτελέσματα	39
4.1. Παρουσίαση αποτελεσμάτων Φορέων Επανάταξης Αποφυλακισμένων	39
4.1.1. Επάνοδος.....	39
4.1.2 ΚΕΘΕΑ Εν Δράσει	44
4.1.3 Δίκτυο Στήριξης Φυλακισμένων και Αποφυλακισμένων Γυναικών	45
4.1.4 Κλίμακα.....	45
4.1.5 Ο Ονήσιμος.....	46
4.1.6 Praksis	47
4.1.7 Η Οσία Ξένη.....	47

4.1.8	Solidarity Now	48
4.1.9.	Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης (ΔΥΠΑ).....	48
4.2	Παρουσίαση αποτελεσμάτων από συνεντεύξεις με κρατουμένους Σ.Κ. Θεσσαλονίκης	49
4.3	Προβλήματα Κοινωνικής Επανάταξης στις ελληνικές φυλακές	66
5.	Συμπεράσματα	71
	Προτάσεις Πολιτικής	73
	Περιορισμοί της έρευνας	74
	Προτάσεις Περαιτέρω Έρευνας	75
	Βιβλιογραφία	76
Παράρτημα Α:	Ερωτηματολόγιο – Οδηγός Συνέντευξης Θεοδορίδου Σοφίας προς «Επάνοδος».....	83
Παράρτημα Β:	Ανώνυμο Ερωτηματολόγιο Κρατουμένου μεταπτυχιακής φοιτήτριας του τμήματος Κοινωνικής & Αλληλέγγυας Οικονομίας του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου Σοφίας Θεοδορίδου του Γεωργίου για διπλωματική εργασία με θέμα «Επανάταξη αποφυλακισμένων κρατουμένων και η συμβολή της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας»	85
Παράρτημα Γ :	υπεύθυνη δήλωση κρατουμένων για εθελοντική συμμετοχή στην έρευνα	89

Κατάλογος Εικόνων / Σχημάτων

Γράφημα 1 Αριθμός κρατουμένων ανά 100.000 πληθυσμού για τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα έτη 2020-2021 σύμφωνα με την Eurostat (πηγή : Eurostat)	20
Γράφημα 2: Πληρότητα φυλακών στην Ευρώπη κατά το έτος 2021. (Πηγή GreeceInFigures.com)	29
Γράφημα 3 Κατανομή ωφελούμενων ανά ηλικία (Πηγή: Επεξεργασία Στοιχείων από το Αρχείο του Ν.Π.Ι.Δ. Επάνοδος για τα έτη 2018-2022)	41
Γράφημα 4 Κατανομή ωφελούμενων ανά Εθνικότητα (Πηγή: Επεξεργασία Στοιχείων από το Αρχείο του Ν.Π.Ι.Δ. Επάνοδος για τα έτη 2018-2022).....	42
Γράφημα 5 Μορφωτικό επίπεδο συμμετεχόντων κρατουμένων	51
Γράφημα 6 Συνολικός χρόνος εγκλεισμού συμμετεχόντων κρατουμένων, ομαδοποιημένος	52
Γράφημα 7 Οικογενειακή κατάσταση συμμετεχόντων κρατουμένων	53

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1 Σωφρονιστικά Καταστήματα στην Ελλάδα (πηγή: Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής).....	17
Πίνακας 2 Αριθμός κρατουμένων ανά Σωφρονιστικό Κατάστημα στις 16.04.2024 (πηγή: Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής).....	18
Πίνακας 3 Συγκεντρωτικός Στατιστικών Πίνακας Κρατουμένων – Ποινών κατά την 1η Ιανουαρίου εκάστου έτους (2015-2023) (πηγή: Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής).....	19
Πίνακας 4 Συνολικός αριθμός κρατουμένων στην Ελλάδα σε απόλυτους αριθμούς και σε αριθμό κρατουμένων ανά 100.000 πληθυσμού, για τα έτη 2000, 2002, 2004, 2006, 2008, 2010, 2012, 2014, 2016, 2018, 2020 (πηγή World Prison Brief).....	21
Πίνακας 5 Στοιχεία για Ελλάδα (σύνολο πληθυσμού φυλακών, ποσοστό πληθυσμού, ποσοστό προφυλακισμένων, ποσοστό γυναικών κρατουμένων, ποσοστό ανηλίκων κρατουμένων, ποσοστό αλλοδαπών κρατουμένων (πηγή: World Prison Brief).	22
Πίνακας 6: Πληροφοριακά στοιχεία για τα ΣΔΕ σε Σωφρονιστικά Καταστήματα (πηγή Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας).....	26
Πίνακας 7 Ωφελούμενοι Επανόδοι 2014-2022 (Σεπτέμβριος 2022) (Πηγή: Επεξεργασία Στοιχείων από το Αρχείο του Ν.Π.Ι.Δ. Επάνοδος για τα έτη 2018-2022).....	40
Πίνακας 8 Κατανομή ωφελούμενων ανά φύλο (Πηγή: Επεξεργασία Στοιχείων από το Αρχείο του Ν.Π.Ι.Δ. Επάνοδος για τα έτη 2018-2022).....	41
Πίνακας 9 Κατανομή αιτημάτων ωφελούμενων. (Πηγή: Επεξεργασία Στοιχείων από το Αρχείο του Ν.Π.Ι.Δ. Επάνοδος για τα έτη 2018-2022).....	42
Πίνακας 10 Κατανομή βοηθούμενων ανά έτος και ανά είδος (πηγή «Ο Ονήσιμος»)	46
Πίνακας 11 Ηλικίες κρατουμένων Σ.Κ. Θεσσαλονίκης που έλαβαν μέρος στην έρευνα ..	50
Πίνακας 12 Επάγγελμα Κρατουμένων που έλαβαν μέρος στην έρευνα πριν τον εγκλεισμό τους σε Σωφρονιστικό Κατάστημα	53

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

Α.Ε.Ι.	Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
Α.Κ.	Αστικός Κώδικας
ΑΜΚΑ	Αριθμός Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης
αρθ.	άρθρο
ΔΥΠΑ	Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης
Η/Υ	Ηλεκτρονικός Υπολογιστής
ΙΕΚ	Ινστιτούτο Επαγγελματικής Κατάρτισης
ΚΑΟ	Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία
ΚΕΘΕΑ	Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων
Κοιν.Σ.Επ.	Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση
Κοι.Σ.Π.Ε.	Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης
Ν.	Νόμος
Ν.Π.Ι.Δ.	Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου
ΠΑΜΚΑ	Προσωρινός Αριθμός Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης
παρ.	παράγραφος
Π.Κ.	Ποινικός Κώδικας
ΣΔΕ	Σχολείο/Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας
Σ.Κ.	Σωφρονιστικό Κατάστημα
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime

1. Εισαγωγή

Για τον περισσότερο κόσμο το άκουσμα και μόνο των λέξεων “φυλακή” και “κρατούμενος”, δημιουργεί αρνητικά συναισθήματα, παρόλο που δεν έχουν προσωπική εμπειρία και η άποψη τους για τις φυλακές και τους κρατουμένους έχει διαμορφωθεί συνήθως από τις ταινίες που έχουν παρακολουθήσει. Κάποιοι πολίτες δεν κατάφεραν να ενσωματωθούν πλήρως στην κοινωνία για διαφορετικούς ο καθένας λόγους, με αποτέλεσμα να εκδηλώσουν παραβατική συμπεριφορά, να δικαστούν και να φυλακιστούν σε Σωφρονιστικά Καταστήματα. Κάποιοι φυλακίστηκαν ενώ ήταν και αθώοι.

Συχνά όταν ένας κρατούμενος εκτίσει την ορισμένη από το δικαστήριο ποινή και αποφυλακιστεί, συνεχίζει να κουβαλάει τον «τίτλο» του κρατουμένου στην κοινωνία. Η κοινωνία μερικές φορές αρνείται να του δώσει τη δεύτερη ευκαιρία και να τον εντάξει επιτυχώς σε αυτήν. Άλλοτε και ο ίδιος δεν ξέρει πως να πάρει την ευκαιρία, ακόμη κι αν του δοθεί. Ο αποφυλακισμένος συχνά δεν έχει τις δεξιότητες, τα προσόντα, τις γνώσεις ή το υποστηρικτικό περιβάλλον στο οποίο θα μπορούσε να στηριχτεί για να καταφέρει να επανενταχθεί στην κοινωνία, με αποτέλεσμα να υποτροπιάζει και να εμφανίζει πάλι παραβατική συμπεριφορά. Η πολιτεία όμως δεν πρέπει να αφήνει κανέναν πολίτη της στο περιθώριο. Οφείλει μέσω των πολιτικών της και των δράσεων της να συμπεριλαμβάνει και να δίνει ευκαιρίες σε όλους τους πολίτες της, μη εξαιρουμένων και των αποφυλακισμένων κρατουμένων.

Η παρούσα διπλωματική εργασία εξετάζει το ζήτημα της επανένταξης στην κοινωνία των αποφυλακισμένων κρατουμένων, εξετάζοντας τις υπάρχουσες δομές στήριξης προς τους αποφυλακισμένους και καταγράφοντας τα προβλήματα επανένταξης τους στην κοινωνία. Επιπρόσθετα μελετά αν η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία θα μπορούσε να συμβάλει στην επιτυχή επανένταξη των αποφυλακισμένων κρατουμένων στην κοινωνία μέσω της επαγγελματικής αποκατάστασης.

Στο πρώτο υποκεφάλαιο της Βιβλιογραφικής επισκόπησης αναλύεται η Εγκληματικότητα η οποία λόγω της αύξησης που έχει ιδιαίτερα στις μικρότερες ηλικίες αλλά και των νέων μορφών που λαμβάνει, απασχολεί όλο και πιο έντονα τις κοινωνίες. Μελετάται η φυλάκιση και η ισχύουσα σωφρονιστική νομοθεσία. Παρέχονται στοιχεία των Σωφρονιστικών

Καταστημάτων στην Ελλάδα και δίνονται στατιστικά στοιχεία κρατουμένων για την Ελλάδα και για ευρωπαϊκές χώρες.

Στο δεύτερο υποκεφάλαιο της Βιβλιογραφικής επισκόπησης μελετάται η εξέλιξη της σωφρονιστικής νομοθεσίας ως προς την επανάταξη των κρατουμένων και παρουσιάζονται εκπαιδευτικά προγράμματα που λαμβάνουν χώρα εντός των Σωφρονιστικών Καταστημάτων της χώρας. Αναλύεται ο όρος κοινωνική επανάταξη που χρησιμοποιείται για την επανάταξη των κρατουμένων στην κοινωνία μετά την αποφυλάκισή τους και μελετάται τι περιλαμβάνουν τα προγράμματα επανάταξης.

Στο τρίτο υποκεφάλαιο της Βιβλιογραφικής επισκόπησης γίνεται αναφορά στην Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία, αναλύονται σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία οι φορείς της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας και αναφέρονται τα οφέλη που έχει για την κοινωνία και για την οικονομία. Επιπρόσθετα εξετάζεται η επιλογή της Κοινωνικής Συνεταιριστικής Επιχείρησης Ένταξης ως μορφή επιχείρησης για επαγγελματική αποκατάσταση των αποφυλακισμένων κρατουμένων και γίνεται αναφορά στο παράδειγμα της Κοινωνικής Συνεταιριστικής Επιχείρησης Ένταξης «Νέοι Ορίζοντες».

Στο τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται ο στόχος της συγκεκριμένης έρευνας και παρουσιάζονται αναλυτικά τα ερευνητικά ερωτήματα καθώς και η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε από την ερευνήτρια για τη συλλογή και την επεξεργασία των δεδομένων της έρευνας.

Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται η παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας όπου αναφέρονται οι φορείς επανάταξης αποφυλακισμένων κρατουμένων και οι παροχές τους, καθώς και τα αποτελέσματα από τις συνεντεύξεις των κρατουμένων που συμμετείχαν στην έρευνα. Έπειτα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα από την Έκθεση Ελέγχου του Ελεγκτικού Συνεδρίου σχετικά με τα προβλήματα κοινωνικής επανάταξης των κρατουμένων στις ελληνικές φυλακές.

Τέλος παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της συγκεκριμένης διπλωματικής εργασίας από την ερευνήτρια, γίνονται προτάσεις πολιτικής, αναφέρονται οι περιορισμοί της έρευνας και γίνονται προτάσεις για περαιτέρω έρευνα. Επίσης παρουσιάζονται οι βιβλιογραφικές αναφορές της εργασίας καθώς και τα Παραρτήματα.

2. Βιβλιογραφική Επισκόπηση

2.1 Εγκληματικότητα, Φυλάκιση και Σωφρονιστικά Καταστήματα

2.1.1. Εγκληματικότητα

Η εγκληματικότητα είναι αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητας και απασχολεί όλο και πιο έντονα τις κοινωνίες, καθώς συνεχώς αυξάνεται, εμφανίζει νέες μορφές και επεκτείνεται σε ολοένα και μικρότερες ηλικίες, ακόμη και σε ανηλίκους. Ληστείες, δολοφονίες, βιασμοί, ναρκωτικά, κλοπές, οργανωμένο έγκλημα, διαφθορά, οικονομικό έγκλημα, εκβιασμοί, απάτες. Καθώς εξελίσσεται η τεχνολογία, εξελίσσονται και οι μορφές του εγκλήματος όπως η διακίνηση παιδικής πορνογραφίας και το ηλεκτρονικό έγκλημα. Το φαινόμενο είναι εντονότερο στα μεγάλα αστικά κέντρα, συγκριτικά με τις μικρές πόλεις και τα χωριά λόγω του αυξημένου πληθυσμού. Αυτό δημιουργεί στον πληθυσμό αισθήματα φόβου, ανασφάλειας, θυμού και αγανάκτησης. Η υπόνοια και μόνο περί αύξησης της εγκληματικότητας από μόνη της μπορεί να επιφέρει φόβο. Ο φόβος αυτός είναι εν μέρει δικαιολογημένος, δεδομένου ότι ο άνθρωπος ανησυχεί για την ασφάλεια του (Αλεξιάδης, 2004).

Ένα κρίσιμο σημείο είναι ότι ο όρος της εγκληματικότητας δεν μπορεί εύκολα να αποδοθεί. Ουσιαστικά, περιγράφει τις πράξεις οι οποίες είναι παράνομες και για τις οποίες προβλέπεται τιμωρία (Ζιακούλη, 2013). Πολλοί μελετητές και επιστήμονες, από τις αρχές του 1970 προσπάθησαν να προσδιορίσουν τις ρίζες, τα αίτια και τους παράγοντες που προκαλούν και επηρεάζουν την εγκληματικότητα, καθώς και τον αντίκτυπο που έχει στην καθημερινότητά μας (Γασπαρινάτου, 2005).

Το έγκλημα και η τιμωρία του δεν είναι ίδιο σε όλες τις κοινωνίες, αλλά διαφέρει ανάλογα με τα ήθη και έθιμα, την εκπαίδευση, την θρησκεία. Το έγκλημα, ως αντικείμενο έρευνας και μελέτης, καθορίζεται από το ποινικό δίκαιο και την εγκληματολογία και ο καθένας το αντιμετωπίζει από την δική του σκοπιά. Για ένα νομικό, έγκλημα θεωρείται μια παράβαση ενός κανόνα του Ποινικού Δικαίου. Για έναν κοινωνιολόγο όμως, θεωρείται μια κοινωνική κατασκευή που αφορά μια συμπεριφορά την οποία το κοινωνικό σύνολο θεωρεί ως αντικοινωνική, αντίθετη προς την επικρατούσα ηθική, και συνεπάγεται την επιβολή

κυρώσεων. Το έγκλημα συνιστά κοινωνική κατασκευή στο βαθμό που ο ορισμός μιας συμπεριφοράς ως αντικοινωνικής, διαφέρει ανάλογα με την κοινωνία και την ιστορική περίοδο στην οποία αναφερόμαστε (Κασιμάτη κ.α. 2019).

Στην Ελληνική Νομοθεσία, σύμφωνα με το άρθρο 14 του Ποινικού Κώδικα (Π.Κ.) νόμου (Ν.) 4619/2019 για τον ορισμό του εγκλήματος «Έγκλημα είναι πράξη άδικη και καταλογιστή σε εκείνον που την τέλεσε, η οποία τιμωρείται από τον νόμο. Στις διατάξεις των ποινικών νόμων ο όρος «πράξη» περιλαμβάνει και τις παραλείψεις». Η πράξη είναι εμπειρικά ένα αντιληπτό κοινωνικό γεγονός. Η ποινή είναι ένα κακό που επιβάλλεται από την πολιτεία ως απάντηση σε μια συμπεριφορά, πράξη ή παράλειψη, η οποία διαταράσσει την κοινωνική συμβίωση και επιβάλλεται από την πολιτεία μέσω μιας τυπικής διαδικασίας, η οποία παρέχει συγκεκριμένα εχέγγυα και εγγυήσεις. Η ποινή έχει αναγκαστικό χαρακτήρα, επιβάλλεται δηλαδή χωρίς τη θέληση αυτού που την υφίσταται, ως άσκηση εξουσιαστικής υπεροχής του τιμωρούντος (Μανωλεδάκης, 2005). Σύμφωνα με το άρθρο 50 του Π.Κ. του Ν. 4619/2019, «Κύριες ποινές είναι: α) οι στερητικές της ελευθερίας, β) η χρηματική ποινή και γ) η προσφορά κοινωφελούς εργασίας» και σύμφωνα με το άρθρο 51 του ίδιου νόμου «Ποινές στερητικές της ελευθερίας είναι η κάθειρξη, η φυλάκιση και ο περιορισμός σε ειδικό κατάσταση κράτησης νέων».

Ο χαρακτηρισμός μιας εγκληματικής πράξης ως κακουργήματος, πλημμελήματος ή πταίσματος, εξαρτάται από την ποινή που προβλέπει ο νόμος και όχι σύμφωνα με την ποινή που επιβάλλει το δικαστήριο. Η ποινή σε ένα σύγχρονο κράτος έχει ως σκοπό να βοηθήσει τον δράστη «να διάγει μια ζωή χωρίς αξιόποινες πράξεις». Δύσκολα μπορεί να φανταστεί κάποιος ένα ποινικό δίκαιο το οποίο ενδιαφέρεται μόνο για την τιμωρία και όχι για το μέλλον του δράστη, δίχως να έχει στόχο να βελτιώσει και να επανεντάξει τον παραβάτη. Αυτός ο στόχος διαπνέει και το σωφρονιστικό δίκαιο. Στέρηση ελευθερίας χωρίς σκοπό και προοπτική θα ήταν καθαρή πράξη εκδίκησης και βαρβαρότητας (Καϊάφα – Γκμάντι κ.α., 2020).

2.1.2 Φυλάκιση

Η φυλακή είναι σημαντικό και αναπόσπαστο μέρος του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης κάθε χώρας. Διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο στην τήρηση του κράτους δικαίου, συμβάλλοντας

στη διασφάλιση ότι οι φερόμενοι παραβάτες προσάγονται στη δικαιοσύνη και λαμβάνουν κυρώσεις για σοβαρές αδικοπραγίες και εγκληματικές πράξεις που τέλεσαν (Justice & Prisons, 2024). Σύμφωνα με τις θεωρίες περί ποινής, ο εγκλεισμός ενός δράστη σε κατάσταση κράτησης, όπως και κάθε ποινική κύρωση, στοχεύει στη γενική και ειδική πρόληψη τέλεσης νέων εγκλημάτων (Κουράκης, 2009).

Η φυλακή είναι μια μικροκοινωνία που έχει μια ιδιότυπη κοινωνική οργάνωση. Οι κανόνες που ρυθμίζουν αυτή τη μικροκοινωνία είναι είτε τυπικοί είτε άτυποι. Οι τυπικοί κανόνες αφορούν το επίσημο νομικό καθεστώς που διέπει τη φυλακή και ορίζεται στην Ελλάδα από την παρακάτω νομοθεσία: Σωφρονιστικός Κώδικας (Ν. 4985/2022), Σωφρονιστικός Κώδικας (Ν. 2776/1999), Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας Καταστημάτων Κράτησης τύπου Α και Β (ΥΑ 55819/2003, ΦΕΚ Β' 463), Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας των Ειδικών Καταστημάτων Κράτησης Νέων (ΥΑ 62367/2005, ΦΕΚ Β' 889) και Κανονισμός Ασφαλείας των Καταστημάτων Κράτησης (ΥΑ 104356/2014, ΦΕΚ Β' 3581). Οι άτυποι κανόνες αφορούν τους κώδικες επικοινωνίας που αναπτύσσονται μεταξύ των ίδιων των κρατουμένων και μεταξύ των σωφρονιστικών υπαλλήλων και των κρατουμένων.

2.1.3 Σωφρονιστικά Καταστήματα

Στις 27.10.2022 ψηφίστηκε ο Ν. 4985 «Αναμόρφωση και εκσυγχρονισμός Σωφρονιστικού Κώδικα – Τροποποιήσεις στον ν. 2776/1999 και άλλες διατάξεις». Σκοπός του Ν. 4985/2022 είναι α) η βελτίωση των συνθηκών κράτησης β) η περαιτέρω θωράκιση των δικαιωμάτων των κρατουμένων γ) η διασφάλιση της ισότητας στον τρόπο διαβίωσης και η απαγόρευση κάθε δυσμενούς μεταχείρισης των κρατουμένων εντός των σωφρονιστικών καταστημάτων, καθώς και δ) η ενίσχυση των φορέων κοινωνικής επανένταξης των αποφυλακισθέντων.

Σύμφωνα με το άρθρο 19 του Ν. 4985/2022, τα Σωφρονιστικά Καταστήματα διακρίνονται σε α) γενικά, β) ειδικά και γ) θεραπευτικά. Τα γενικά Σωφρονιστικά Καταστήματα διακρίνονται σε Α και Β τύπου. Στα καταστήματα Α τύπου κρατούνται οι υπόδικοι, οι κρατούμενοι κατά τις διατάξεις του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας σε εκτέλεση απόφασης πολιτικού δικαστηρίου και οι κατάδικοι σε ποινή φυλάκισης. Στα καταστήματα Β τύπου κρατούνται όλοι οι υπόλοιποι. Ειδικά Σωφρονιστικά Καταστήματα είναι τα Αγροτικά, η

Κεντρική Αποθήκη Υλικού Σωφρονιστικών Καταστημάτων, τα Καταστήματα Νέων, τα Κέντρα Ημιελεύθερης Διαβίωσης καταδίκων, τα Σωφρονιστικά Καταστήματα για εγκλήματα κατά της Γενετήσιας Ελευθερίας, τα Σωφρονιστικά Καταστήματα Αυξημένης Ασφάλειας, τα Καταστήματα Εργασίας και τα Σωφρονιστικά Καταστήματα Οικονομικών Εγκλημάτων. Τέλος τα Θεραπευτικά Καταστήματα διακρίνονται σε Γενικά Νοσοκομεία, σε Θεραπευτήρια για Ψυχασθενείς και σε Καταστήματα για Τοξικομανείς.

Η Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής, που υπάγεται στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, είναι η αρμόδια δομή της Πολιτείας που έχει ως αποστολή την αποτελεσματική οργάνωση και λειτουργία των Σωφρονιστικών Καταστημάτων, καθώς και το σχεδιασμό, την επεξεργασία και την εφαρμογή αντεγκληματικών πολιτικών, με σκοπό το σωφρονισμό και την κοινωνική επανένταξη των πολιτών που εκδηλώνουν παραβατική και αξιόποινη συμπεριφορά. Στην Ελλάδα με στοιχεία της Γενικής Γραμματείας Αντεγκληματικής Πολιτικής (Φεβρουάριος 2024) υπάρχουν συνολικά τριάντα πέντε Σωφρονιστικά Καταστήματα που αναγράφονται αναλυτικά στον παρακάτω πίνακα¹.

1. Αγροτικό Κατάστημα Κράτησης Αγιάς Χανίων, στα Χανιά της Κρήτης
2. Αγροτικό Κατάστημα Κράτησης Κασσάνδρας Χαλκιδικής, στην Κασσάνδρα Χαλκιδικής
3. Αγροτικό Κατάστημα Κράτησης Τίρυνθας Αργολίδας, στην Τίρυνθα
4. Κατάστημα Κράτησης Αλικαρνασσού, στο Ηράκλειο της Κρήτης
5. Κατάστημα Κράτησης Άμφισσας, στην Άμφισσα Φωκίδας
6. Κατάστημα Κράτησης Γρεβενών, στο Φελλί Γρεβενών
7. Κατάστημα Κράτησης Γυναικών Ελαιώνα Θηβών, στη Θήβα Βοιωτίας
8. Κατάστημα Κράτησης Δομοκού, στο Δομοκό Φθιώτιδας
9. Ειδικό Αγροτικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Κασσαβέτειας, στον Αλμυρό Μαγνησίας
10. Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Αυλώνα, στον Αυλώνα Αττικής
11. Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Βόλου, στο Βόλο Μαγνησίας
12. Κατάστημα Κράτησης Θεσσαλονίκης, στα Διαβατά Θεσσαλονίκης

¹ Βάσει του άρθρου 3 του ν. 4985/2022, οι λέξεις Καταστήματα Κράτησης αντικαθίστανται από τις λέξεις Σωφρονιστικά Καταστήματα.

13. Ίδρυμα Αγωγής Ανηλίκων Αρρένων Βόλου, στη Νέα Ιωνία, Μαγνησίας
14. Κατάστημα Κράτησης Ιωαννίνων, στα Ιωάννινα
15. Κεντρική Αποθήκη Υλικού Φυλακών, στον Κορυδαλλό Αττικής
16. Κέντρο Απεξάρτησης Τοξικομανών Κρατουμένων Ελεώνα Θηβών, στη Θήβα Βοιωτίας
17. Κατάστημα Κράτησης Κέρκυρας, στην Κέρκυρα
18. Κατάστημα Κράτησης Κομοτηνής, στην Κομοτηνή Ροδόπης
19. Κατάστημα Κράτησης Κορίνθου, στην Κόρινθο
20. Κατάστημα Κράτησης Κορυδαλλού I, στον Κορυδαλλό Αττικής
21. Κατάστημα Κράτησης Κορυδαλλού II, στον Κορυδαλλό Αττικής
22. Κατάστημα Κράτησης Κω, στην Κω
23. Κατάστημα Κράτησης Λάρισας, στην Λάρισα
24. Κατάστημα Κράτησης Μαλανδρίνου, στο Μαλανδρίνο Φωκίδας
25. Κατάστημα Κράτησης Ναυπλίου, στο Ναύπλιο Αργολίδας
26. Κατάστημα Κράτησης Νεάπολης, στην Νεάπολη Λασιθίου Κρήτης
27. Κατάστημα Κράτησης Νιγρίτας Σερρών, στην Νιγρίτα Σερρών
28. Ειδικό Κέντρο Υγείας Κρατουμένων Κορυδαλλού, στον Κορυδαλλό Αττικής
29. Κατάστημα Κράτησης Πάτρας, στην Πάτρα Αχαΐας
30. Κατάστημα Κράτησης Τρικάλων, στα Τρίκαλα
31. Κατάστημα Κράτησης Τρίπολης, στην Τρίπολη Αρκαδίας
32. Κατάστημα Κράτησης Χαλκίδας, στην Χαλκίδα Ευβοίας
33. Κατάστημα Κράτησης Χανίων, στα Χανιά Κρήτης
34. Κατάστημα Κράτησης Χίου, στη Χίο
35. Ψυχιατρείο Κρατουμένων Κορυδαλλού, στον Κορυδαλλό Αττικής

Πίνακας 1 Σοφρονιστικά Καταστήματα στην Ελλάδα (πηγή: Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής)

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Γενικής Γραμματείας Αντεγκληματικής Πολιτικής, στις 16.04.2024, ο συνολικός αριθμός κρατουμένων ήταν 10.368, σε συνολικές θέσεις 10.763, κατανομημένες σε όλες τις φυλακές ανάλογα με την χωρητικότητα τους, σε συνολικό εμβαδόν 46.840,45 τ.μ.. Συγκεκριμένα οι θέσεις των αντρών κρατουμένων ανέρχονται σε 8.460, οι θέσεις των ανηλίκων ανέρχονται σε 30, οι θέσεις των νεαρών ενηλίκων ανέρχονται

σε 295, οι θέσεις των γυναικών ανέρχονται σε 769, οι θέσεις των αγροτικών ανέρχονται σε 1.029 και οι θέσεις απεξάρτησης σε 180 (βλ. Πίνακας 2).

Σωφρονιστικό Κατάστημα	Εμβαδό	Συνολικές Θέσεις	Θέσεις Ανδρών	Θέσεις Ανηλίκων	Θέσεις Νεαρών Ενηλίκων	Θέσεις Γυναικών	Θέσεις Αγροτικών	Θέσεις Απεξάρ- τησης	Κρατού- μενοι	Πληρότ. Αριθμός	Πληρότ. Ποσοστό
ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΑΓΙΑΣ ΧΑΝΙΩΝ	988,20	178	0	0	0	0	178	0	78	-100	43,82%
ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΚΑΣΣΑΝΔΡΑΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	1.280,45	308	0	0	0	0	308	0	92	-216	29,87%
ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΤΙΡΥΝΘΑΣ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ	1.312,25	302	0	0	0	0	302	0	63	-239	20,86%
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΠΟΘΗΚΗ ΥΛΙΚΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ	144,10	32	32	0	0	0	0	0	26	-6	81,25%
ΕΙΔΙΚΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΝΕΩΝ ΑΥΛΩΝΑ	1.073,77	217	39	0	178	0	0	0	315	98	145,16%
ΕΙΔΙΚΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΝΕΩΝ ΒΟΛΟΥ	232,80	54	0	0	54	0	0	0	94	40	174,07%
ΕΙΔΙΚΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΝΕΩΝ ΚΑΣΣΑΒΕΤΕΙΑΣ	1.191,11	274	0	0	63	0	211	0	117	-157	42,7%
ΕΠΙΛΟΓΗ-ΚΕΝΤΡΟ ΑΠΕΞΑΡΤΗΣΗΣ ΤΟΞΙΚΟΜΑΝΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΕΛΕΩΝΑ ΘΗΒΩΝ	432,00	96	0	0	0	0	0	96	24	-72	25, %
ΕΙΔΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΥΓΕΙΑΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	1.159,06	253	253	0	0	0	0	0	105	-148	41,5%
ΨΥΧΙΑΤΡΕΙΟ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	1.236,34	261	261	0	0	0	0	0	240	-21	91,95%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΑΛΙΚΑΡΝΑΣΣΟΥ	840,00	210	210	0	0	0	0	0	178	-32	84,76%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΑΜΦΙΣΣΑΣ	427,94	90	90	0	0	0	0	0	124	34	137,78%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΓΡΕΒΕΝΩΝ	2.400,00	600	600	0	0	0	0	0	569	-31	94,83%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΕΛΕΩΝΑ ΘΗΒΩΝ	2.821,03	655	0	0	0	625	30	0	333	-322	50,84%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΔΟΜΟΚΟΥ	2.400,00	600	600	0	0	0	0	0	556	-44	92,67%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	1.645,15	358	259	0	0	15	0	84	462	104	129,05%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	294,94	66	66	0	0	0	0	0	122	56	184,85%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	860,85	138	138	0	0	0	0	0	165	27	119,57%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ	721,30	162	162	0	0	0	0	0	301	139	185,8%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΚΟΡΙΝΘΟΥ	188,30	46	16	30	0	0	0	0	52	6	113,04%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ I	5.589,83	1222	1222	0	0	0	0	0	1846	624	151,06%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ II	849,23	174	48	0	0	126	0	0	194	20	111,49%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΚΩ	249,16	56	56	0	0	0	0	0	91	35	162,5%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΛΑΡΙΣΑΣ	2.559,39	554	554	0	0	0	0	0	600	46	108,3%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΜΑΛΑΝΔΡΙΝΟΥ	1.845,00	431	431	0	0	0	0	0	386	-45	89,56%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΝΑΥΠΛΙΟΥ	1.116,00	273	273	0	0	0	0	0	373	100	136,63%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΝΕΑΠΟΛΗΣ	201,98	45	42	0	0	3	0	0	51	6	113,33%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΝΙΓΡΙΤΑΣ ΣΕΡΡΩΝ	2.350,00	600	600	0	0	0	0	0	729	129	121,5%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΠΑΤΡΑΣ	2.088,51	446	446	0	0	0	0	0	462	16	103,59%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	2.400,00	600	600	0	0	0	0	0	605	5	100,83%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΤΡΙΠΟΛΗΣ	234,86	53	53	0	0	0	0	0	118	65	222,64%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΧΑΛΚΙΔΑΣ	545,00	127	127	0	0	0	0	0	158	31	124,41%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΧΑΝΙΩΝ	2.400,00	600	600	0	0	0	0	0	568	-32	94,67%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΧΙΟΥ	361,90	82	82	0	0	0	0	0	125	43	152,44%
ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΔΡΑΜΑΣ	2.400,00	600	600	0	0	0	0	0	46	46	7,66%
ΣΥΝΟΛΟ	46.840,45	10763	8460	30	295	769	1029	180	10368		

Πίνακας 2 Αριθμός κρατουμένων ανά Σωφρονιστικό Κατάστημα στις 16.04.2024 (πηγή: Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής)

Στις 01.01.2023, οι κατάδικοι με πρόσκαιρη κράτηση ανέρχονταν σε 5.392, οι κατάδικοι με φυλάκιση σε 1.754, οι κατάδικοι με ισόβια 797, οι κρατούμενοι με περιορισμό σε Ειδικό Σωφρονιστικό Κατάστημα σε 36 και δύο σε θεραπευτικό μέσο. Οι υπόδικοι ανέρχονταν σε 2.545. (βλ. Πίνακας 3)

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ - ΠΟΙΝΩΝ κατά την 1η ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ εκάστου έτους (2015-2023)

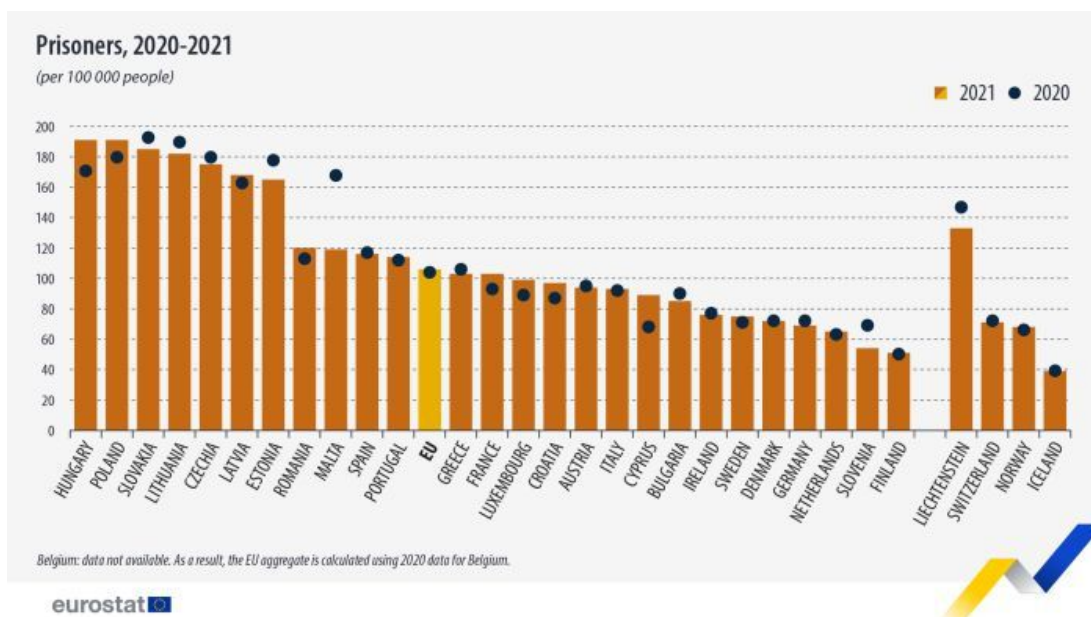
A/A	Περιγραφή	1/1/2015	1/1/2016	1/1/2017	1/1/2018	1/1/2019	1/1/2020	1/1/2021	1/1/2022	1/1/2023
1	Συνολικός Αριθμός Κρατουμένων	11.798	9.611	9.560	10.011	10.654	10.891	11.379	11.030	10.526
2	Αριθμός υποδικών	2.470	2.510	2.829	3.260	3.317	2.892	2.654	2.624	2.545
3	Αριθμός αλλοδαπών	6.882	5.289	5.195	5.291	5.822	6.310	6.799	6.499	6.022
4	Αριθμός γυναικών	572	486	527	551	553	490	527	537	532
5	Αριθμός ανηλίκων	358	245	250	139	173				
5α	Αριθμός ανηλίκων (15'-18)						30	33	32	36
5β	Αριθμός νεαρών ενηλίκων (18'-25)						1.086	1.177	957	843
5γ	Αριθμός ενηλίκων (από 25' και άνω)						9.775	10.169	10.041	9.647
6	Αριθμός των παραβατών του νόμου περί ναρκωτικών	2.872	1.827	2.034	2.159	2.372	2.382	2.412	2.447	2.148
7	Κατάδικοι με ισόβια	982	960	941	933	960	969	925	861	797
8	Κατάδικοι με πρόσκαιρη κάθειρξη	6.958	5.466	5.090	5.112	5.564	5.860	6.472	6.308	5.392
	Από 5' έως 10 έτη	2.887	2.013	1.798	2.027	2.154	2.249	2.715	2.857	2.521
	Από 10' έως 15 έτη	1.827	1.360	1.150	1.031	1.191	1.226	1.340	1.242	1.078
	Από 15' έτη και πάνω	2.244	2.093	2.142	2.054	2.219	2.385	2.417	2.209	1.793
9	Κατάδικοι με φυλάκιση	816	604	646	664	763	1.156	1.325	1.235	1.754
	Μέχρι 6 μήνες	66	63	46	43	62	113	63	61	74
	Από 6' μήνες έως 1 έτος	126	78	84	73	82	192	140	132	155
	Από 1' έως 2 έτη	178	137	150	157	150	232	219	218	266
	Από 2' έως 5 έτη	446	326	366	391	469	619	903	824	879
	Από 5' έως 10 έτη									380
10	Περιορισμός σε Ειδικό Σωφρονιστικό Κατάστημα									36
	Από 6' μήνες έως 2 έτη									3
	Από 2' έως 5 έτη									15
	Από 5' έως 8 έτη									18
11	Θεραπευτικό μέτρο									2
	Από 10 μήνες έως 2 έτη									0
	Από 2' έως 5 έτη									2
12	Κρατούμενοι για χρέη (προσωποκράτηση)	23	56	10	17	16	14	3	2	0
13	Φιλοξενούμενοι	549	15	44	25	34	0 *			

Επισημάνσεις:

Πίνακας 3 Συγκεντρωτικός Στατιστικός Πίνακας Κρατουμένων – Ποινών κατά την 1η Ιανουαρίου εκάστου έτους (2015-2023) (πηγή: Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής)

Υπολογίζεται ότι παγκοσμίως υπάρχουν πάνω από 10 εκατομμύρια κρατούμενοι, εξαιρουμένων των ατόμων που κρατούνται από την αστυνομία ή σε άλλες διοικητικές κρατήσεις, όπου δεν υπάρχει επίσημη απόφαση για κατηγορίες ή δίωξη. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat (<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230512-2>), ο αριθμός των κρατουμένων το 2021 ανερχόταν σε περίπου 475.000, με αναλογία 106 κρατούμενοι ανά 100.000 κατοίκους. Το 5,3% των ενηλίκων κρατουμένων το 2021 ήταν γυναίκες. Ένας στους πέντε κρατούμενους είχε ξένη υπηκοότητα στην αναφερόμενη χώρα και ένας στους πέντε κρατουμένους ήταν

προφυλακισμένους σε αναμονή της δίκης του. Η Ελλάδα ήταν πολύ κοντά στον μέσο όρο κρατουμένων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ανά 100.000 πληθυσμού, όπως απεικονίζεται και στο γράφημα που ακολουθεί. Το μεγαλύτερο ποσοστό κρατουμένων το είχε η Ουγγαρία με 190 κρατουμένους ανά 100.000 κατοίκους και το μικρότερο η Ισλανδία με 40 κρατουμένους ανά 100.000 κατοίκους (βλ. Γράφημα 1).

Γράφημα 1 Αριθμός κρατουμένων ανά 100.000 πληθυσμού για τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τα έτη 2020-2021 σύμφωνα με την Eurostat (πηγή : Eurostat)

Σύμφωνα με το World Prison Brief (<https://www.prisonstudies.org/country/greece>) ο συνολικός αριθμός κρατουμένων στην Ελλάδα σε απόλυτους αριθμούς και σε αριθμό κρατουμένων ανά 100.000 πληθυσμού, για τα έτη 2000, 2002, 2004, 2006, 2008, 2010, 2012, 2014, 2016, 2018, και 2020 παρουσιάζει αυξομειώσεις και διακυμάνσεις. Διαπιστώνεται ότι το έτος με τον μεγαλύτερο αριθμό κρατουμένων στη χώρα ήταν το 2014 και ανερχόταν σε 12.693. Το 2000 ήταν το έτος με τον μικρότερο αριθμό κρατουμένων και ανερχόταν σε 7.625 (βλ. Πίνακας 4).

Έτος	Συνολικός αριθμός κρατουμένων	Αριθμός κρατουμένων ανά 100.000
2000	7.625	70
2002	8.507	78

2004	8.726	79
2006	9.964	90
2008	11.645	104
2010	11.364	102
2012	12.479	113
2014	12.693	116
2016	9.611	89
2018	10.011	93
2020	10.891	102

Πίνακας 4 Συνολικός αριθμός κρατουμένων στην Ελλάδα σε απόλυτους αριθμούς και σε αριθμό κρατουμένων ανά 100.000 πληθυσμού, για τα έτη 2000, 2002, 2004, 2006, 2008, 2010, 2012, 2014, 2016, 2018, 2020 (πηγή World Prison Brief)

Σύμφωνα με τα στοιχεία του World Prison Brief (<https://www.prisonstudies.org/country/greece>) για την Ελλάδα στις 31.01.2022, ο αριθμός των προφυλακισμένων ανερχόταν περίπου στο ¼ των κρατουμένων των φυλακών, ήτοι 23,7%. Η προφυλάκιση ή ορθότερα η προσωρινή κράτηση αποτελεί το πιο ακραίο μέτρο δικονομικού καταναγκασμού και συνίσταται στην στέρηση της προσωπικής ελευθερίας του κατηγορουμένου δυνάμει αιτιολογημένης διατάξεως του ανακριτή, βουλεύματος ή δικαστικής απόφασης πριν την έκδοση αμετάκλητης απόφασης επί της ενοχής του. Στο άρθρο 282 του Ν. 4620/2019, Κύρωση του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, ορίζονται οι όροι επιβολής της προσωρινής κράτησης. Το Σύνταγμα στο άρθρο 6 προβλέπει την μέγιστη διάρκεια αυτής (Σύνταγμα της Ελλάδας, ΦΕΚ 211/Α/24-12-2019). Συγκεκριμένα η προφυλάκιση δεν μπορεί να υπερβεί το ένα έτος στα κακουργήματα και τους έξι μήνες στα πλημμελήματα. Σε εντελώς εξαιρετικές περιπτώσεις τα ανώτατα αυτά όρια μπορούν με απόφαση του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου να παραταθούν για έξι και τρεις μήνες αντίστοιχα.

Ο αριθμός των Γυναικών κρατουμένων σύμφωνα με τα στοιχεία του World Prison Brief για την Ελλάδα στις 31.01.2022 ανέρχεται σε 4,9%, που είναι λίγο μικρότερος από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο. Το ποσοστό των ανηλίκων και νεαρών κρατουμένων κάτω των 18 ετών, για την ίδια ημερομηνία αναφοράς ανέρχεται σε 0,2 %. Τέλος το μεγαλύτερο ποσοστό

των κρατουμένων στις ελληνικές φυλακές είναι αλλοδαποί και ανέρχεται σε 58,6% με στοιχεία του World Prison Brief στις 31.01.2022.

Ακολουθεί πίνακας (βλ. Πίνακας 5) με στατιστικά κρατουμένων στην Ελλάδα, που περιλαμβάνει τον αριθμό των κρατουμένων στις 01.01.2023 και στατιστικά στοιχεία επί ποσοστού πληθυσμού φυλακών, προφυλακισμένων κρατουμένων, γυναικών κρατουμένων, ανηλίκων και νεαρών κρατουμένων, καθώς και αλλοδαπών, επί του ποσοστού του πληθυσμού των φυλακών σύμφωνα με το World Prison Brief (<https://www.prisonstudies.org/country/greece>).

Σύνολο πληθυσμού των φυλακών (συμπεριλαμβανομένων των προφυλακισμένων)	10.526 στις 01.01.2023
Ποσοστό πληθυσμού φυλακών (ανά 100.000 εθνικού πληθυσμού)	101 (βασισμένα σε υπολογισμό εθνικού πληθυσμού 10.39 εκατομμύρια στις αρχές Ιανουαρίου 2023)
Προφυλακισμένοι (ποσοστό του πληθυσμού των φυλακών)	23.7% (31.01.2022)
Γυναίκες κρατούμενες (ποσοστό του πληθυσμού των φυλακών)	4.9% (31.01.2022)
Ανήλικοι / ανήλικοι / νεαροί κρατούμενοι (ποσοστό του πληθυσμού των φυλακών)	0.2% (31.01.2022 – κάτω των 18)
Αλλοδαποί κρατούμενοι (ποσοστό του πληθυσμού των φυλακών)	58.6% (31.01.2022)

Πίνακας 5 Στοιχεία για Ελλάδα (σύνολο πληθυσμού φυλακών, ποσοστό πληθυσμού, ποσοστό προφυλακισμένων, ποσοστό γυναικών κρατουμένων, ποσοστό ανηλίκων κρατουμένων, ποσοστό αλλοδαπών κρατουμένων (πηγή: World Prison Brief).

2.2 Εκπαίδευση και Επανένταξη κατά τη διάρκεια των ποινών

2.2.1. Εξέλιξη Σωφρονιστικής Νομοθεσίας ως προς την επανένταξη των κρατουμένων

Συγκριτικά με άλλες κλασικές επιστήμες, η Σωφρονιστική Επιστήμη είναι κατά πολύ νεότερη. Το ίδιο ισχύει και με την Σωφρονιστική Πολιτική, που είναι οι βασικές αρχές που διέπουν την επιλογή της Πολιτείας για λήψη μέτρων και κατευθύνσεων που υποδεικνύονται από την σωφρονιστική θεωρία, με σκοπό την καλύτερη οργάνωση του σωφρονιστικού συστήματος (Αλεξιάδης, 1997).

Η σωφρονιστική νομοθεσία στη Ελλάδα εξελίχθηκε σε τρεις φάσεις. Η πρώτη σωφρονιστική νομοθεσία αποτυπώθηκε στο οθωμανικό διάταγμα της 31.12.1836, «Περί σωφρονιστικής φυλακής» και ακολουθούσε το τιμωρητικό πρότυπο (Βρατσίνη, 2022). Σύμφωνα με αυτό, με την ποινή στέρησης της ελευθερίας εξασφαλιζόταν η διακοπή της συνεχούς παρέκκλισης του παραβάτη. Η τιμωρητική αυτή πολιτική περιλάμβανε απομόνωση, απαγόρευση επικοινωνίας, καταναγκαστική εργασία και αυστηρή τιμωρία για τους κρατουμένους.

Το 1955 πραγματοποιήθηκε το πρώτο συνέδριο των Ηνωμένων Εθνών για την Πρόληψη του Εγκλήματος και τη Μεταχείριση των Παραβατών, που υιοθέτησε τους Τυποποιημένους Ελάχιστους Κανόνες για τη Μεταχείριση των Κρατουμένων (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners, n.d.). Μετά τους Κανόνες, ψηφίστηκε ο Σωφρονιστικός Κώδικας του 1967 (Αναγκαστικός Νόμος 125/4-9-1967), ο οποίος υιοθέτησε προνοϊακό χαρακτήρα. Η ποινή στέρησης της ελευθερίας έπρεπε να στοχεύει στην αναμόρφωση της προσωπικότητας του κρατουμένου, στην ηθική του βελτίωση και όχι στην τιμωρία. Δόθηκε προτεραιότητα στη μεταχείριση με βάση την ψυχοβιολογική εξέταση της προσωπικότητας του κρατουμένου, την εργασία, την αγωγή, την εκπαίδευση, την ηθική ολοκλήρωση της προσωπικότητας του, καθώς και σε μέτρα για τη δίκαιη, αμερόληπτη, ανθρώπινη και κατά το δυνατό εξατομικευμένη έκτιση της ποινής. Ποτέ όμως δεν εφαρμόστηκε ουσιαστικά διότι πολλές από τις ρυθμίσεις θεωρήθηκαν πολυτελείς για τα ελληνικά δεδομένα και επιπρόσθετα συνέπεσε με το καθεστώς της δικτατορίας (Τσώτσου, 2007).

Η τρίτη φάση της σωφρονιστικής νομοθεσίας ήταν το 1989 με την ψήφιση του Κώδικα Βασικών Κανόνων για την μεταχείριση των κρατουμένων (Ν. 1851/1989), που είχε αφομοιώσει τους Ευρωπαϊκούς Σωφρονιστικούς Κανόνες του 1973 και του 1987 (Council of Europe, Committee of Ministers, 1987). Στο άρθρο 1 του Ν.1851/1989, αναφερόταν «σκοπός της εκτέλεσης των στερητικών της ελευθερίας ποινών 1. Η εκτέλεση των ποινών αποβλέπει στην αγωγή των κρατουμένων και στην κοινωνική τους επανένταξη 2. Η μεταχείριση των κρατουμένων πρέπει να τείνει στην επίτευξη του παραπάνω σκοπού». Οι δυσλειτουργίες όμως και τα κενά που παρουσίαζε ο εν λόγω νόμος, καθώς και η αναστολή εφαρμογής ορισμένων βασικών διατάξεών του, κατέστησαν αναγκαία τη μεταρρύθμισή του και το 1999 αναμορφώθηκε εκ νέου ο Σωφρονιστικός Κώδικας με την ψήφιση του Ν. 2776/1999.

Η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών το 2015 ενέκρινε διευρυμένους κανόνες, γνωστούς ως “Κανόνες του Νέλσον Μαντέλα” - The United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules), (United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), n.d.). Ο Νέλσον Μαντέλα στη φυλακή Robben Island στη Νότια Αφρική ηγήθηκε ενός κινήματος πολιτικής ανυπακοής που οδήγησε σε καλύτερες συνθήκες για τους κρατούμενους (<https://www.nelsonmandela.org/>). Το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα (UNODC) (<https://www.unodc.org/unodc/justice-and-prison-reform/nelsonmandelarules.html>), ήταν ο Οργανισμός που ηγήθηκε της διαδικασίας αναθεώρησης. Οι Κανόνες παρέχουν στα κράτη λεπτομερείς κατευθυντήριες γραμμές για την προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων που στερούνται της ελευθερίας τους, προφυλακισμένους και καταδικασμένους (Penal Reform International, 2024). Οι Κανόνες περιορίζουν τη χρήση της απομόνωσης ως έσχατης ανάγκης, που πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Ο Μαντέλα θεώρησε ότι η απομόνωση ήταν «η πιο απαγορευτική πτυχή της ζωής στη φυλακή. Δεν υπήρχε τέλος και αρχή. Υπάρχει μόνο το δικό του μυαλό, που μπορεί να αρχίσει να παίζει κόλπα» (Gilmour, 2024). Μία πολύ γνωστή ρύση του Νέλσον Μαντέλα για τις φυλακές είναι ότι «Κανείς δεν γνωρίζει αληθινά ένα έθνος μέχρι να βρεθεί μέσα στις φυλακές του. Ένα έθνος δεν πρέπει να κρίνεται από το πώς συμπεριφέρεται στους υψηλότερους πολίτες του, αλλά στους κατώτερους του» (United Nations Office on Drugs and Crime, (UNODC), n.d.). Η τελευταία αναθεώρηση του Σωφρονιστικού Κώδικα έγινε το 2022 με την ψήφιση του Ν. 4985/2022.

2.2.2. Εκπαιδευτικά προγράμματα εντός Σωφρονιστικών Καταστημάτων

Στο Σωφρονιστικό Κώδικα (Ν. 4985/2022), υπάρχει ειδική μέριμνα για την επανεένταξη και την εκπαίδευση των κρατουμένων. Ορίζεται ότι όλοι οι κρατούμενοι έχουν δικαίωμα στη μόρφωση και στην εκπαίδευση και η συμμετοχή τους συνεκτιμάται θετικά για τη χορήγηση ευεργετικών μέτρων. Στα Σωφρονιστικά Καταστήματα μπορούν να ιδρυθούν σχολικές μονάδες Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ σε πολλά Σωφρονιστικά Καταστήματα λειτουργούν δομές μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, όπως Δημόσια Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης, Επαγγελματικές Σχολές Κατάρτισης, Δημόσια Κέντρα Διά Βίου Μάθησης και Τμήματα Εκμάθησης της Ελληνικής Γλώσσας. Οι κρατούμενοι που συμμετέχουν σε αυτά, καθώς και σε προγράμματα εκπαίδευσης συμβουλευτικά, θεραπευτικά και απεξάρτησης μπορεί να τύχουν ευεργετικού υπολογισμού ημερών ποινής, κατόπιν πρότασης του Συμβουλίου Εργασίας Κρατουμένων και απόφαση του αρμόδιου δικαστικού λειτουργού. Επιπρόσθετα μπορεί να τύχουν ευεργετικού υπολογισμού ημερών ποινής οι κρατούμενοι που φοιτούν σε Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Η φοίτηση γίνεται είτε παρακολουθώντας από απόσταση, είτε λαμβάνοντας ειδική εκπαιδευτική άδεια. Υπάρχει ακόμη η δυνατότητα παρακολούθησης μαθημάτων με ηλεκτρονική επιτήρηση. Οι παρεχόμενοι τίτλοι σπουδών είναι ισότιμοι με τους αντίστοιχους των σχολών της ίδιας βαθμίδας εκπαίδευσης, χωρίς να προκύπτει από το κείμενό τους ότι αποκτήθηκαν σε Σωφρονιστικό Κατάστημα.

Σε αρκετά Σωφρονιστικά Καταστήματα λειτουργούν Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ). Τα ΣΔΕ είναι δημόσια σχολεία ενηλίκων που απευθύνονται σε πολίτες 18 ετών και άνω, οι οποίοι δεν έχουν ολοκληρώσει την εννιάχρονη υποχρεωτική εκπαίδευση που ορίζεται στο άρθρο 16 του Συντάγματος (ΦΕΚ 211 Α' /2019). Οι κρατούμενοι έχουν τη δυνατότητα να αποκτήσουν τίτλο ισότιμο με απολυτήριο Γυμνασίου και δίνεται έμφαση στην απόκτηση βασικών προσόντων και στην ανάπτυξη προσωπικών δεξιοτήτων των μαθητών. Το πρόγραμμα στα ΣΔΕ είναι ταχύρρυθμο και διαρκεί 18 μήνες, 2 σχολικά έτη, που διακρίνονται σε δύο εννεάμηνες περιόδους.

Σύμφωνα με το Ίδρυμα Νεολαίας και Διά Βίου Μάθησης το 2024 λειτουργούν δώδεκα ΣΔΕ σε Σωφρονιστικά Καταστήματα: το 2ο ΣΔΕ Κορυδαλλού, το 2ο ΣΔΕ Πάτρας, το 1ο Σ.Δ.Ε. Γρεβενών, το 2ο ΣΔΕ Τρικάλων, το 2ο ΣΔΕ Λάρισας, το 2ο ΣΔΕ Κέρκυρας, το 3ο ΣΔΕ

Θεσσαλονίκης, το ΣΔΕ Νιγρίτας, το 2ο ΣΔΕ Χανίων, 1ο ΣΔΕ Ελεώνα, το 1ο ΣΔΕ Δομοκού και το ΣΔΕ Μαλανδρινού (βλ. Πίνακας 6).

ΣΔΕ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΡΑΤΗΣΗΣ				
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΣΔΕ	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ	ΤΗΛΕΦΩΝΟ	e-mail
ΑΤΤΙΚΗΣ	2ο ΣΔΕ ΚΟΡΥΔΑΛΛΟΥ	Κατάστημα Κράτησης Κορυδαλλού I Σολωμού 3-5, ΤΚ 18121	2104963972	mail@sde-fvl-koryd.att.sch.gr
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	2ο ΣΔΕ ΠΑΤΡΑΣ	Κατάστημα Κράτησης Πάτρας, Άγιος Στέφανος, Βιομηχανική Περιοχή Πάτρας, ΤΚ 25018	2610241986	2sdepatr@sch.gr
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	1ο Σ.Δ.Ε. ΓΡΕΒΕΝΩΝ	Κατάστημα Κράτησης Γρεβενών, Γρεβενά, ΤΚ 51100	2462083656	mail@sde-greven.gre.sch.gr
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	2ο ΣΔΕ ΤΡΙΚΑΛΩΝ	Κατάστημα Κράτησης Τρικάλων, Τρίκαλα, ΤΚ 42100	2431087691	mail@sde-dfyl-trikal.tri.sch.gr
	2ο ΣΔΕ ΛΑΡΙΣΑΣ	Κατάστημα Κράτησης Λάρισας, Τέρμα Καρδίτσας, Λάρισα, ΤΚ 41221	2410671065	mail@sde-df-laris.lar.sch.gr
ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ	2ο ΣΔΕ ΚΕΡΚΥΡΑΣ	Κατάστημα Κράτησης Κέρκυρας, Θεοδώρου Κολοκοτρώνη (τέρμα), Κέρκυρα, ΤΚ 49100	2661042749	mail@2sde-kerkyr.ker.sch.gr 2osdekerkyras@gmail.com
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	3ο ΣΔΕ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	Κατάστημα Κράτησης Θεσσαλονίκης, Διαβατά, ΤΚ 42100	2310753580	sdefylth@otenet.gr mail@sde-df-thess.thess.sch.gr
	ΣΔΕ ΝΙΓΡΙΤΑΣ	Κατάστημα Κράτησης Νιγρίτας, Νιγρίτα Σερρών, ΤΚ 62200	2322020073	sdenigrita@sch.gr mail@sde-nigrit.ser.sch.gr
ΚΡΗΤΗΣ	2ο ΣΔΕ ΧΑΝΙΩΝ	Κατάστημα Κράτησης Χανίων, Αγιά Χανίων, ΤΚ 73100	2821032361	mail@2sde-chanion.chan.sch.gr 2sdechan@sch.gr
ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	1ο ΣΔΕ ΕΛΕΩΝΑ	Κατάστημα Κράτησης Γυναικών Ελεώνα Θηβών, ΤΚ 32200	2262071918	sde_eleona@hotmail.com
	1ο ΣΔΕ ΔΟΜΟΚΟΥ	Κατάστημα Κράτησης Δομοκού, Δομοκός, ΤΚ 35010	2232023075	mail@sde-gkk-domok.fth.sch.gr
	ΜΑΛΑΝΔΡΙΝΟΥ	Κατάστημα Κράτησης Μαλανδρινού, Μαλανδρίνο Φωκίδας, ΤΚ 35053	2266051312	sdemalan@sch.gr

Πίνακας 6: Πληροφοριακά στοιχεία για τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας σε Σωφρονιστικά Καταστήματα (πηγή Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας <https://sde.inedivim.gr/>)

Στον «Οδηγό για τους εκπαιδευτές των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας σε Καταστήματα Κράτησης του Υπουργείου Παιδείας, έτους 2017» (Δημητρούλη & Ρηγούτσου, 2017) αναφέρεται ότι με την εκπαίδευση επιχειρείται η μείωση των συνέπειων του εγκλεισμού των κρατουμένων και η καλύτερη διαχείριση του χρόνου τους. Η εκπαίδευση συμβάλει στην επανασύνδεση τους με την εκπαιδευτική διαδικασία, στην απόκτηση κάποιων τυπικών προσόντων καθώς και βασικών κοινωνικών δεξιοτήτων, στην καλλιέργεια της υπευθυνότητας και της ικανότητας ώστε να διαχειρίζονται τα προβλήματά τους. Επίσης συντελεί στη βελτίωση της αυτοεκτίμησής τους, στην απόκτηση κοινωνικών εμπειριών και στην βελτίωση των προοπτικών απασχόλησής τους.

Εκπαιδευτικά προγράμματα σε Σωφρονιστικά Καταστήματα πραγματοποιεί και η «Επάνοδος». Σύμφωνα με την Έκθεση πεπραγμένων της «Επάνοδος» για το 2022 (Επάνοδος Ν.Π.Ι.Δ., 2022), το καλοκαίρι του 2022 πραγματοποιήθηκαν δώδεκα θερινά εκπαιδευτικά προγράμματα σε έντεκα Σωφρονιστικά Καταστήματα διάρκειας 60 ωρών για "Εκμάθηση Η/Υ", "Εκμάθηση ελληνικής γλώσσας", "Εκμάθηση κεραμικής τέχνης",

"Εργαστήριο κοπτικής - ραπτικής"), "Εκμάθηση αγγλικής γλώσσας" και «Καλλιτεχνικό εργαστήριο".

Προγράμματα σε Σωφρονιστικά Καταστήματα υλοποιεί και η Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης (ΔΥΠΑ) (2024) μέσω των επτά Κέντρων Διά Βίου Μάθησης που διαθέτει, σε συνεργασία με το Τμήμα Πρόληψης Παραβατικότητας και Μετασωφρονιστικής Μέριμνας της Διεύθυνσης Αντεγκληματικής Πολιτικής του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη. Τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης που υλοποιούνται έχουν διάρκεια από 25 έως 350 ώρες και στοχεύουν στην αποτελεσματική σύνδεση κατάρτισης – προώθησης των ανέργων στην απασχόληση (<https://www.dypa.gov.gr/>).

Το Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων (ΚΕΘΕΑ) (2024) παρέχει προγράμματα αντιμετώπισης της εξάρτησης στα Σωφρονιστικά Καταστήματα. Σε αυτά περιλαμβάνονται το "ΚΕΘΕΑ εν δράσει" και το "ΚΕΘΕΑ Προμηθέας" τα οποία διαθέτουν μονάδες μέσα στα Σωφρονιστικά Καταστήματα. Παράλληλα, τα περισσότερα θεραπευτικά προγράμματα του ΚΕΘΕΑ στην Ελλάδα προσφέρουν υπηρεσίες και στα Σωφρονιστικά Καταστήματα της περιοχής τους. Στόχος των παρεμβάσεων του ΚΕΘΕΑ είναι η ολοκληρωμένη αντιμετώπιση των προβλημάτων που σχετίζονται με τη χρήση, την παραβατικότητα και τον εγκλεισμό, και η πλήρης κοινωνική επανένταξη των συμμετεχόντων.

Τα Προγράμματα Συμβουλευτικής του ΚΕΘΕΑ στα Σωφρονιστικά Καταστήματα προσφέρουν διάγνωση και αξιολόγηση των προβλημάτων των εξαρτημένων, κινητοποίηση για να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα υγείας, μείωση της εμπλοκής τους με τη χρήση ουσιών, ενημέρωση, κινητοποίηση και προετοιμασία για ένταξη σε συμβουλευτική ή θεραπευτική δομή εντός φυλακής ή εκτός, βάσει της πρόβλεψης του νόμου για «υφ' όρον απόλυση». Επιπλέον προσφέρουν συμβουλευτική υποστήριξη στις οικογένειες των κρατουμένων, σε συνεργασία με τις υπηρεσίες του ΚΕΘΕΑ που λειτουργούν στην κοινωνία.

Στις Μονάδες Απεξάρτησης εντός των Σωφρονιστικών Καταστημάτων μπορούν να παραπεμφθούν κρατούμενοι που έχουν ολοκληρώσει το Πρόγραμμα Συμβουλευτικής. Οι Μονάδες Απεξάρτησης στα Σωφρονιστικά Καταστήματα στοχεύουν στην ψυχική απεξάρτηση μέσα από τη διερεύνηση των αιτιών και των προβλημάτων που οδήγησαν στην εξάρτηση, στη σταδιακή αλλαγή των αρνητικών μορφών συμπεριφοράς και στην απόκτηση

νέων δεξιοτήτων αντιμετώπισης προβλημάτων, στην εκπαίδευση και κατάρτιση, στην επανασύνδεση με την οικογένεια με τη συνεργασία των μονάδων του ΚΕΘΕΑ στην κοινωνία και στην παραπομπή σε προγράμματα επανένταξης (<https://www.kethea.gr/>).

2.2.3 Κοινωνική Επανάταξη

Με τον όρο κοινωνική επανένταξη εννοούμε την υποστήριξη που παρέχεται στους παραβάτες κατά την επανένταξή τους στην κοινωνία μετά τη φυλάκιση (Griffiths et al, 2007). Μια ευρύτερη χρήση του όρου της κοινωνικής επανένταξης περιλαμβάνει και τις παρεμβάσεις που πραγματοποιούνται από την σύλληψη ακόμη του παραβάτη και περιλαμβάνουν την επιβολή της ποινής της κοινωφελούς εργασίας (αρθ. 50 Π.Κ. Ν. 4619/2019), ώστε να διευκολυνθεί η επανένταξή τους στην κοινότητα. Για όσους παραβάτες καταδικάζονται όμως σε ποινές στερητικές της ελευθερίας (αρθ. 51 Π.Κ. Ν. 4619/2019), η κοινωνική επανένταξη περιλαμβάνει προγράμματα εντός των Σωφρονιστικών Καταστημάτων καθώς και επεμβάσεις μετά την αποφυλάκιση τους. Η κοινωνική επανένταξη συνιστά θεμελιώδες δικαίωμα των ίδιων των πολιτών και η συνταγματική θεμελίωση του δικαιώματος των αποφυλακιζόντων πολιτών στην κοινωνική τους ένταξη στηρίζεται στο Άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος (Γιοβάνογλου, 2006).

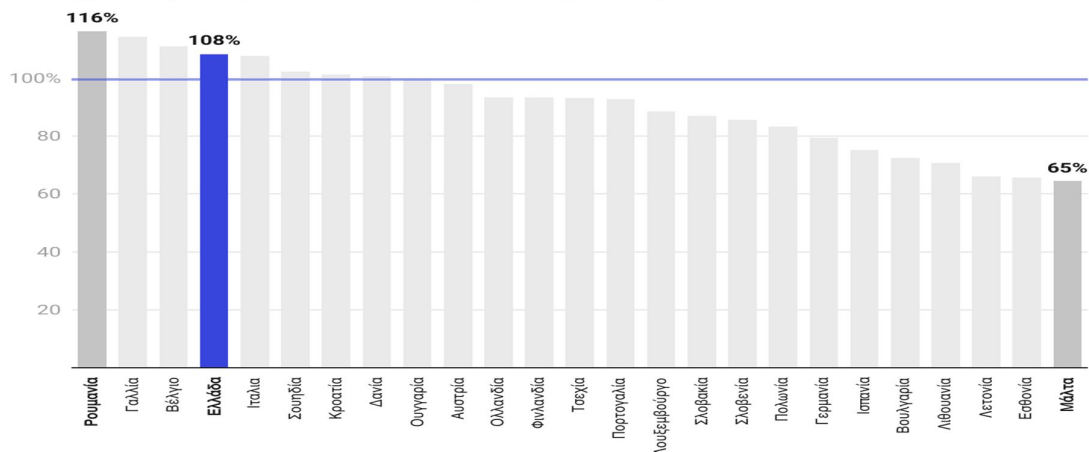
Αναφορικά με τους αποφυλακισμένους και τη διαδικασία ένταξής τους στο ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον, έχει επικρατήσει να αποκαλείται «κοινωνική επανένταξη», όρος που εμπεριέχει βαθιά ριζωμένες κοινωνικές αντιλήψεις και πεποιθήσεις και επικράτησε διαχρονικά σε πλήθος άλλων εναλλακτικών (Γιοβάνογλου, 2006). Ο βασικός στόχος των προγραμμάτων κοινωνικής επανένταξης είναι να παρέχουν στους παραβάτες τη βοήθεια που χρειάζονται και την επίβλεψη για να σταματήσουν την εγκληματική δραστηριότητα, να επανενταχθούν επιτυχώς στην κοινωνία και να αποτραπεί η υποτροπή τους σε εγκληματικές δραστηριότητες και συμπεριφορές. Η υποτροπή αποτελεί ένα βασικό μέτρο για την αξιολόγηση της επιτυχίας ή αποτυχίας κάθε μέτρου της επίσημης κοινωνικής αντίδρασης απέναντι στο έγκλημα. (Ζαραφονίτου, 2004).

Σύμφωνα με το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα (UNODC), οι πολιτικές για την κοινωνική επανένταξη περιλαμβάνουν μία σειρά από επιλογές οι οποίες εντάσσονται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο σχεδιασμού μίας αντεγκληματικής

πολιτικής, μέρος των οποίων αποτελούν τα προγράμματα κοινωνικής επανένταξης. Τα οφέλη εφαρμογής διαδικασιών κοινωνικής επανένταξης είναι πολλά και σε πολλαπλά επίπεδα. Σε κοινωνικό επίπεδο, η μείωση της υποτροπής των αποφυλακισμένων εξασφαλίζει την κοινωνική ασφάλεια για τους πολίτες και τις τοπικές κοινωνίες. Σε επίπεδο αντεγκληματικής πολιτικής, το κοινωνικό και οικονομικό κόστος της αποτυχημένης επανένταξης των αποφυλακισμένων είναι μεγαλύτερο από το κόστος της φυλάκισης. Η μειωμένη υποτροπή συμβάλλει επίσης και στην αποσυμφόρηση των Σωφρονιστικών Καταστημάτων, καθώς τα περισσότερα αντιμετωπίζουν πρόβλημα υπερπληθυσμού. Σημαντικό ποσοστό του υπερπληθυσμού των φυλακών οφείλεται στην υποτροπή των αποφυλακισμένων, που παραβατούν εκ νέου (UNODC, 2012).

Στην Ελλάδα με στοιχεία έτους 2021, η πληρότητα των Σωφρονιστικών Καταστημάτων είναι στο 108% και είναι το τέταρτο μεγαλύτερο ποσοστό στην Ευρώπη, σύμφωνα με τα στοιχεία του γραφήματος πληρότητας φυλακών στην Ευρώπη (GreeceInFigures.com). (βλ. Γράφημα 2)

Πληρότητα φυλακών στην Ευρώπη, 2021

Δεν υπάρχουν διαθέσιμα δεδομένα για το Βέλγιο για το 2021.

Γράφημα: GreeceInFigures.com • Πηγή: Eurostat (CRIM_PRIS_CAP) • Δημιουργήθηκε με το Datawrapper

Γράφημα 2: Πληρότητα φυλακών στην Ευρώπη κατά το έτος 2021. (Πηγή GreeceInFigures.com)

Σύμφωνα με τους Πρότυπους Ελάχιστους Κανόνες των Ηνωμένων Εθνών για τη μεταχείριση των κρατουμένων, γνωστοί ως Κανόνες Νέλσον Μαντέλα - United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules) του

1957 και συγκεκριμένα στον κανόνα 4, παρ. 1, αναφέρεται ότι «Οι σκοποί της ποινής φυλάκισης ή παρόμοιων μέτρων στέρησης της ελευθερίας του ατόμου, είναι πρωτίστως η προστασία της κοινωνίας από το έγκλημα και η μείωση της υποτροπής. Αυτοί οι σκοποί επιτυγχάνονται μόνο εάν η περίοδος της φυλάκισης χρησιμοποιείται για την εξασφάλιση, στο μέτρο του δυνατού, της επανένταξης τέτοιων προσώπων στην κοινωνία μετά την αποφυλάκισή τους, ώστε να μπορούν να οδηγηθούν σε νομοταγή και αυτοσυντηρούμενη ζωή».

Πολλοί παράγοντες σχετίζονται με την αποχή από παραβατικές και εγκληματικές δραστηριότητες. Η απόκτηση νέων δεξιοτήτων, η πλήρης εργασιακή απασχόληση, οι οικογενειακές σχέσεις. Θετικές αλλαγές σε αυτούς τους τομείς επιδρούν σημαντικά στην αποφυγή παραβατικών συμπεριφορών. Ωστόσο οι αποφυλακισμένοι, λόγω νομικών και κοινωνικών φραγμών, είναι δυσκολότερο συγκριτικά με τον γενικό πληθυσμό να βρουν εργασία και στέγη και γενικότερα να ενσωματωθούν στην κοινωνία. Συχνά θεωρούνται ως πολίτες β' κατηγορίας, είναι μονίμως στιγματισμένοι, με αποτέλεσμα να τιμωρούνται διαρκώς για τα εγκλήματα και τις παραβατικές συμπεριφορές που είχαν διαπράξει. Ενώ έχουν εκτίσει την ποινή που τους επέβαλε ο δικαστής, «τιμωρούνται» από την κοινωνία μετά την αποφυλάκισή τους (UNODC, 2012).

Σε πολλές περιπτώσεις βέβαια οι αποφυλακισμένοι και πριν την φυλάκισή τους, δεν ήταν ενσωματωμένοι επιτυχώς στην κοινωνία αλλά ζούσαν περιθωριοποιημένοι, χωρίς επαγγελματική δραστηριότητα, στέγη, υγεία, επαρκή μόρφωση, με έλλειψη δεξιοτήτων και προβληματικό οικογενειακό περιβάλλον. Οπότε για να επανενταχθούν σωστά, θα πρέπει να αποκτήσουν τέτοιες συμπεριφορές ώστε να λειτουργούν παραγωγικά στην κοινωνία και να επιλυθούν προβλήματα και παραβατικές συμπεριφορές που είχαν και πριν την φυλάκισή τους (Griffiths et al, 2007).

Τα περισσότερα προγράμματα επανένταξης που προετοιμάζουν τους κρατούμενους να επανέλθουν στην κοινωνία μετά την αποφυλάκιση, περιλαμβάνουν προγράμματα εκπαίδευσης, φροντίδας ψυχικής υγείας, θεραπείες απεξάρτησης, επαγγελματική κατάρτιση, συμβουλευτική και καθοδήγηση. Η παρακολούθηση των προγραμμάτων από τους κρατουμένους είναι εθελοντική, με εξαίρεση περιπτώσεις αποφυλάκισης υπό όρους. Ο εθελοντικός χαρακτήρας των προγραμμάτων βέβαια έχει ως αποτέλεσμα μεγάλος αριθμός κρατουμένων να μην συμμετέχει σε αυτά, οπότε μετά την αποφυλάκιση δεν έχουν προετοιμαστεί για να ενταχθούν στην κοινωνία (UNODC, 2012).

2.3 Κοινωνική Οικονομία και επανεένταξη

2.3.1 Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία

Με τον όρο Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία (ΚΑΟ), σύμφωνα με το άρθρο 2 του Ν. 4430/2016, «ορίζεται το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων που στηρίζονται σε μία εναλλακτική μορφή οργάνωσης των σχέσεων παραγωγής, διανομής, κατανάλωσης και επανεπένδυσης, βασισμένη στις αρχές της δημοκρατίας, της ισότητας, της αλληλεγγύης, της συνεργασίας, καθώς και του σεβασμού στον άνθρωπο και το περιβάλλον». Στην Ελλάδα οι δραστηριότητες της ΚΑΟ έχουν μακρά ιστορία ήδη από την περίοδο του μεσοπολέμου. Παρά την εμφάνιση εκφυλιστικών φαινομένων εξαιτίας της εδραίωσης πελατειακών μεθόδων τις τελευταίες δεκαετίες, υπάρχουν και αναπτύσσονται επιτυχημένα παραδείγματα κοινωνικών, αγροτικών και αστικών συνεταιρικών. Η δραστηριότητά τους έχει επεκταθεί στον προμηθευτικό και τον αγροδιατροφικό τομέα (Βουλή των Ελλήνων, 2016). Παρόλα αυτά δεν θεσμοθετήθηκε πριν το 2011, με την ψήφιση του νόμου «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις» (Ν. 4019/2011) ενώ πέντε χρόνια αργότερα, το 2016, ψηφίστηκε ο νόμος «Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και ανάπτυξη των φορέων της και άλλες διατάξεις» (Ν. 4430/2016) σε αντικατάσταση του πρώτου. Στην Ευρώπη η δυναμική των φορέων ΚΑΟ είναι πολύ μεγαλύτερη, με πάνω από 2,8 εκατομμύρια οργανισμούς και φορείς και άνω των 13 εκατομμυρίων αμειβόμενων θέσεων εργασίας. Αυτό αντιστοιχεί στο 6,3% του εργατικού δυναμικού της Ευρώπης (Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Γενική Γραμματεία Ενίσχυσης της Απασχόλησης, 2023).

Φορείς Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας σύμφωνα με το άρθρο 3 του Ν. 4430/2016 είναι: α. οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ.Επ.), β. οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.), γ. οι Συνεταιρισμοί Εργαζομένων, δ. οποιοδήποτε άλλο μη μονοπρόσωπο νομικό πρόσωπο, εφόσον έχει αποκτήσει νομική προσωπικότητα, όπως ιδίως αγροτικοί συνεταιρισμοί του Ν. 4384/2016 (Α' 78), αστικοί συνεταιρισμοί του Ν. 1667/1986, Αστικές Εταιρίες των άρθρων 741 επ. του Α.Κ., εφόσον σωρευτικά συντρέχουν κάποιες προϋποθέσεις. Σύμφωνα με το άρθρο 14 του Ν. 4430/2016, οι Κοιν.Σ.Επ. διακρίνονται στις εξής κατηγορίες: α) Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης, οι οποίες διακρίνονται σε δύο υποκατηγορίες: αα) Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης Ευάλωτων Ομάδων. Ποσοστό 30% κατ' ελάχιστον των μελών και των εργαζομένων στις επιχειρήσεις αυτές

ανήκουν υποχρεωτικά σε αυτές τις κατηγορίες. αβ) Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης Ειδικών Ομάδων. Ποσοστό 50% κατ' ελάχιστον των μελών και των εργαζομένων στις επιχειρήσεις αυτές ανήκουν υποχρεωτικά σε αυτές τις κατηγορίες. αγ) Οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.) του άρθρου 12 του ν. 2716/1999, θεωρούνται αυτοδικαίως Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Ένταξης. β) Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής ωφέλειας, οι οποίες αναπτύσσουν δραστηριότητες «βιώσιμης ανάπτυξης», ή και παρέχουν «κοινωνικές υπηρεσίες γενικού ενδιαφέροντος».

Οι δραστηριότητες της Κοινωνικής Οικονομίας έχουν κοινωνικά και οικονομικά οφέλη καθώς και θετικό αντίκτυπο στο περιβάλλον. Κάποια από τα οφέλη της Κοινωνικής Οικονομίας είναι η ανάπτυξη καινοτόμων απαντήσεων σε κοινωνικά προβλήματα που δεν έχουν λύσει ο δημόσιος ή ο ιδιωτικός τομέας, η δημιουργία και εξασφάλιση ποιοτικών και βιώσιμων θέσεων εργασίας, η κοινωνική ένταξη και επανένταξη στην αγορά εργασίας εύαλωτων και μειονεκτουσών ομάδων, η εξασφάλιση ίσων ευκαιριών για όλους, η συνεισφορά στην αειφόρο οικονομική ανάπτυξη, η συνεισφορά στο σύστημα κοινωνικής πρόνοιας, η βελτίωση της κοινωνικής και οικονομικής ανθεκτικότητας, η ενίσχυση της τοπικής ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής αγροτικών περιοχών και άλλων υποβαθμισμένων περιοχών και τέλος η ενίσχυση συμμετοχής των πολιτών στην κοινωνία (Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Γενική Γραμματεία Ενίσχυσης της Απασχόλησης, 2023).

Σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες έχουν γίνει προσπάθειες να αναπτυχθούν επιχειρήσεις με σκοπό την απασχόληση των κρατουμένων για το διάστημα που βρίσκονται έγκλειστοι, ώστε να αποκτήσουν εργασιακή εμπειρία για να μπορέσουν να αποκατασταθούν επαγγελματικά μετά την αποφυλάκισή τους. Ως νομική μορφή αυτών των επιχειρήσεων επιλέχθηκε αυτή της Κοινωνικής Επιχείρησης. Οι λόγοι είναι ότι η φιλοσοφία της εδράζεται στην αλληλεγγύη και τη συνεργατικότητα, στη δημοκρατική λήψη αποφάσεων, στην αρχή της ισονομίας και της ισοτιμίας με κάθε μέλος να διαθέτει μία ψήφο, στην παροχή επωφελούς κοινωνικού έργου, στο σεβασμό του κοινωνικού και φυσικού περιβάλλοντος, στην άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων και των φαινομένων αποκλεισμού και τέλος στο ότι θέτει στο επίκεντρο τον άνθρωπο και όχι το κέρδος. Η ΚΑΟ σύμφωνα με τις αρχές που προσβέδει, μπορεί να δώσει λύσεις, έστω και μικρές, στην επανένταξη των

αποφυλακισμένων κρατουμένων για την επαγγελματική τους αποκατάσταση. (Τσιλίκης & Γάκου, 2018).

2.3.2. Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης Ευάλωτων Ομάδων «Νέοι Ορίζοντες»

Ένα επιτυχημένο παράδειγμα Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης Ευάλωτων Ομάδων στην Ελλάδα είναι οι «Νέοι Ορίζοντες» που έχει στόχο την ένταξη στην οικονομική και κοινωνική ζωή ατόμων οι οποίοι ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικά ομάδες πληθυσμού. Σύμφωνα με στοιχεία από την ιστοσελίδα της (Νέοι Ορίζοντες, Κοιν.Σ.Επ. 2024), το Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.) «Επάνοδος» που υπάγεται στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη και είναι φορέας μετασφρονιστικής μέριμνας, εκτιμώντας ότι οι αποφυλακισμένοι βρίσκονται αντιμέτωποι με την κοινωνική απομόνωση και την οικονομική ανέχεια, το 2012 ανέλαβε ένα σχέδιο δράσης ώστε οι αποφυλακισμένοι που είναι άνεργοι να μπορέσουν να προετοιμαστούν για να μπουν στην αγορά εργασίας. Προσέφερε ολοκληρωμένες υπηρεσίες εκπαίδευσης, κατάρτισης και συμβουλευτικής σε αποφυλακισθέντες και κατάφερε να δημιουργήσει μια κοινωνική επιχείρηση, στηριζόμενη στην ομαδική προσπάθεια, την αλληλεγγύη και την εμπιστοσύνη.

Η Κοιν.Σ.Επ. «Νέοι Ορίζοντες» ιδρύθηκε τον Απρίλιο του 2014. Δραστηριοποιείται κυρίως στον τομέα δημιουργίας - συντήρησης κήπων και εξωτερικών περιβαλλόντων χώρων καθώς και στον τομέα παροχής υπηρεσιών καθαριότητας σε κτιριακές εγκαταστάσεις και η έδρα της βρίσκεται στο κέντρο της Αθήνας. Κύριος στόχος της είναι η στήριξη αποφυλακισμένων ατόμων ώστε να ενταχθούν στην αγορά εργασίας και την κοινωνική ζωή.

Σε τηλεοπτική συνέντευξη στο κανάλι Kontra Channel και στην εκπομπή «Αόρατη Πόλη» με θέμα «Η ζωή μετά την Φυλακή» στις 28.06.2021, ο Πρόεδρος της Κοιν.Σ.Επ. «Νέοι Ορίζοντες» κ. Παναγιώτης Φραγκιάς ανέφερε ότι είναι η μοναδική στην Ελλάδα που διοικείται από πρώην κρατούμενους και η τρίτη στην Ευρώπη. Με βάση τον Πρόεδρο της Κοιν.Σ.Επ. οι πρώην κρατούμενοι παίρνουν πλέον την ζωή τους στα χέρια τους. Υπάρχει ομαδικό πνεύμα και εμπιστοσύνη μεταξύ τους γιατί έχουν να κάνουν με ανθρώπους ίδιους με αυτούς. Δεν υπάρχουν αφεντικά στην Κοιν.Σ.Επ.. Όλοι εργάζονται το ίδιο. Και όπως τόνισε, οι «Νέοι Ορίζοντες» έχουν σπάσει τα στερεότυπα της κοινωνίας σχετικά με τους κρατούμενους.

3. Ερευνητικά Ερωτήματα και Μεθοδολογία

3.1 Ερευνητικά Ερωτήματα

Ο σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας πάνω στην επανάταξη των αποφυλακισμένων κρατουμένων είναι α) να εξετασθούν οι υπάρχουσες δομές στήριξης προς τους αποφυλακισμένους κρατουμένους β) να αναγνωριστούν τα προβλήματα επανένταξης των αποφυλακισμένων κρατουμένων και γ) να εξετασθεί αν η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία μπορεί να συμβάλει στην επανένταξη των αποφυλακισμένων κρατουμένων.

Στόχοι της έρευνας είναι:

- 1) Να διερευνήσει αν οι κρατούμενοι συμμετέχουν και κατά πόσο ολοκληρώνουν τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης, εκπαίδευσης και απεξάρτησης στα Σωφρονιστικά Καταστήματα.
- 2) Να διερευνήσει αν οι κρατούμενοι θέλουν να υλοποιηθούν συγκεκριμένα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης εντός των Σωφρονιστικών Καταστημάτων.
- 3) Να διερευνήσει αν γνωρίζουν οι κρατούμενοι τις υπάρχουσες παροχές προς τους αποφυλακισμένους από φορείς επανένταξης.
- 4) Να διερευνήσει τις συνθήκες διαβίωσης των κρατουμένων μετά την αποφυλάκισή τους.
- 5) Να διερευνήσει αν οι κρατούμενοι θεωρούν ότι χρειάζονται ψυχολογική υποστήριξη, τόσο οι ίδιοι όσο και οι οικογένειες τους.
- 6) Να διερευνήσει ποια προβλήματα θεωρούν οι κρατούμενοι ότι είναι τα μεγαλύτερα ως προς την επανένταξή τους.
- 7) Να διερευνήσει αν γνωρίζουν οι κρατούμενοι την έννοια της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.
- 8) Να διερευνήσει αν θα ενδιέφερε τους κρατουμένους η συμμετοχή σε μια συνιδιόκτητη επιχείρηση της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.

3.2 Μεθοδολογία

Η ερευνήτρια ακολούθησε την ποιοτική έρευνα, που αποτελεί διαδομένη μέθοδο συλλογής και παραγωγής ποιοτικών ερευνητικών δεδομένων στην εκπαιδευτική, ψυχολογική και κοινωνική έρευνα. «*Η ποιοτική έρευνα είναι μια πλαισιοθετημένη δραστηριότητα (situated activity), η οποία τοποθετεί τον παρατηρητή στον κόσμο. Αυτή συνίσταται σε ένα σύνολο ερμηνευτικών και υλικών πρακτικών, οι οποίες κάνουν τον κόσμο ορατό. Αυτές οι πρακτικές μετασχηματίζουν τον κόσμο*» (Ισαρη & Πουρκός, 2015, σελ.12). Η επιλογή από την ερευνήτρια αυτής της μεθόδου έγινε με σκοπό να κατανοήσει τα βιώματα, τις αντιλήψεις και τις απόψεις των συμμετεχόντων.

Η ερευνήτρια χρησιμοποίησε τη θεματική ανάλυση για την επεξεργασία των συνεντεύξεων, η οποία είναι μια εύχρηστη μέθοδος που χρησιμοποιείται στην ποιοτική έρευνα. Στη θεματική ανάλυση ο ερευνητής καλείται να προσδιορίσει την ανάλυσή του επιστημολογικά και θεωρητικά, κυρίως βάσει των ερευνητικών του ερωτημάτων (Ισαρη & Πουρκός, 2015).

Με σκοπό να εξετασθούν οι υπάρχουσες δομές και φορείς στήριξης προς τους αποφυλακισμένους κρατουμένους, η ερευνήτρια αναζήτησε πληροφορίες μέσω διαδικτύου για να εντοπίσει τις δομές και τους φορείς επανένταξης. Επειδή ορισμένοι εξ' αυτών δεν έχουν ως αποκλειστικό σκοπό τη στήριξη των αποφυλακισμένων, η ερευνήτρια μελέτησε και κατέγραψε όσους από τους φορείς στηρίζουν αποφυλακισμένους με οποιονδήποτε τρόπο όπως με οικονομική υποστήριξη, στέγη, τροφή, ψυχολογική υποστήριξη, απεξάρτηση, ρουχισμό, εύρεση εργασίας, ιατρική περίθαλψη. Έπειτα άντλησε δεδομένα για τις παροχές που προσφέρει ο κάθε φορέας προς τους αποφυλακισμένους.

Κατόπιν έρευνας διαπίστωσε ότι η «Επάνοδος» είναι ο μοναδικός επίσημος φορέας μετασφρονιστικής μέριμνας στην Ελλάδα. Η ερευνήτρια αιτήθηκε στα πλαίσια της έρευνας της, συνέντευξη με στέλεχος από την «Επάνοδος». Μαζί με την αίτησή της απέστειλε ερωματολόγιο – οδηγό συνέντευξης, που απεικονίζεται στο Παράρτημα Α'. Η ερευνήτρια, δεδομένης και της υποχρέωσης ύπαρξης ερωματολογίου – οδηγού συνέντευξης, επέλεξε την ημιδομημένη συνέντευξη. Η ημιδομημένη συνέντευξη αποτελείται από ένα σύνολο προκαθορισμένων ερωτήσεων και χρησιμοποιείται συχνά από μελετητές για να έχουν ένα οδηγό θεμάτων που θα καλύψουν στη συνέντευξη (Ισαρη & Πουρκός, 2015). Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε διαδικτυακά μεταξύ της Κοινωνιολόγου της «Επάνοδος» και της ερευνήτριας τον Φεβρουάριο 2024. Επιπρόσθετα η Κοινωνιολόγος

της «Επάνοδος» έστειλε στην ερευνήτρια email με πρόσθετες πληροφορίες που ζήτησε η ερευνήτρια, τις οποίες δεν είχε στην διάθεσή της την ώρα της συνέντευξης.

Επίσης η ερευνήτρια παρακολούθησε την «Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Σωφρονιστικού Συστήματος και Λοιπών Δομών Εγκλεισμού Κρατουμένων της Βουλής των Ελλήνων της 18.04.2024, για νεώτερα δεδομένα για την κοινωνική επανένταξη των αποφυλακισμένων» στην οποία συμμετείχαν μεταξύ άλλων, η Διευθύντρια της «Επάνοδος» κα Μηλιώνη και η Δικηγόρος του Διοικητικού Συμβουλίου της «Επάνοδος» κα Γραμματικοπούλου, με σκοπό να αντλήσει επιπρόσθετες πληροφορίες για το φορέα.

Για να αναγνωριστούν τα προβλήματα επανένταξης των αποφυλακισμένων κρατουμένων και να εξετασθεί αν η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία μπορεί να συμβάλει στην επανένταξη των αποφυλακισμένων κρατουμένων, η ερευνήτρια αιτήθηκε από τον Διευθυντή του Σωφρονιστικού Καταστήματος Θεσσαλονίκης άδεια εισόδου στο Κατάστημα για διενέργεια συνεντεύξεων με κρατούμενους. Η αίτηση συνοδευόταν από ερωτηματολόγιο με τίτλο “Ανώνυμο Ερωτηματολόγιο Κρατουμένου μεταπτυχιακής φοιτήτριας του τμήματος Κοινωνικής & Αλληλέγγυας Οικονομίας του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου Σοφίας Θεοδορίδου του Γεωργίου για διπλωματική εργασία με θέμα «Επανεένταξη αποφυλακισμένων κρατουμένων και η συμβολή της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας»”, όπως απεικονίζεται στο Παράρτημα Β. Για την στατιστική ανάλυση των ερωτηματολογίων, η ερευνήτρια χρησιμοποίησε την ποσοτική έρευνα.

Κατόπιν απόφασης εγκρίσεως εισόδου από τη Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής, η ερευνήτρια πραγματοποίησε είκοσι συνεντεύξεις με κρατούμενους του Σωφρονιστικού Καταστήματος Θεσσαλονίκης, οι οποίες βασίστηκαν στο ερωτηματολόγιο του Παραρτήματος Β. Η ερευνήτρια δεν είχε καμία εμπλοκή στην επιλογή και στον αριθμό των συμμετεχόντων, διότι οι κρατούμενοι ενημερώθηκαν από το προσωπικό του Καταστήματος και προσήλθαν εθελοντικά όσοι ήθελαν να λάβουν μέρος στην έρευνα.

Η ερευνήτρια προσήλθε σε ειδικό χώρο του Σωφρονιστικού Καταστήματος Θεσσαλονίκης τον Δεκέμβριο 2023, στον οποίο προσήλθαν και οι κρατούμενοι που έλαβαν μέρος στην έρευνα. Αναφορικά με τον τύπο συνεντεύξεων, επειδή για να εγκριθεί η άδεια εισόδου της ερευνήτριας σε Σωφρονιστικό Κατάστημα για λήψη συνεντεύξεων από κρατούμενους από την Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής απαιτούνταν και ερωτηματολόγιο, η ερευνήτρια επέλεξε την ημιδομημένη συνέντευξη.

Η ερευνήτρια παρέδωσε σε όλους τους συμμετέχοντες το ερωτηματολόγιο και έγινε συζήτηση πάνω σε αυτό με κάθε κρατούμενο ξεχωριστά. Για όσους εξ' αυτών δεν μπορούσαν να το συμπληρώσουν μόνοι τους, το συμπλήρωσε η ερευνήτρια κατόπιν υποδείξεώς τους. Δεν υπήρχε δυνατότητα ηλεκτρονικής καταγραφής των συνεντεύξεων λόγω της ιδιαιτερότητας του χώρου, οπότε η ερευνήτρια κράτησε αναλυτικές σημειώσεις κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων των κρατουμένων.

Η τήρηση των αρχών δεοντολογίας κατά την ερευνητική διαδικασία είναι σημαντική και διέπει τις σχέσεις των συμμετεχόντων με τους ερευνητές. Η πληροφορημένη συγκατάθεση στην έρευνα είναι μια από τις σημαντικότερες δεοντολογικές αρχές (Ισαρη & Πουρκός, 2015). Οι συμμετέχοντες υπέγραψαν υπεύθυνη δήλωση ότι η συμμετοχή τους στην έρευνα της ερευνήτριας είναι εθελοντική, έχουν ενημερωθεί σαφώς και αναλυτικά από την ερευνήτρια για την έρευνα και ανά πάσα στιγμή μπορούν να ανακαλέσουν τη συγκατάθεσή τους (Παράρτημα Γ).

Η ερευνήτρια, σύμφωνα με την απόφαση έγκρισης εισόδου στο Σ.Κ. Θεσσαλονίκης, δεσμεύθηκε με υπεύθυνη δήλωση ότι θα τηρήσει την ανωνυμία και θα λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων των προσώπων που θα συμμετάσχουν στην έρευνα και ότι κατά τη συλλογή και επεξεργασία των δεδομένων και τη δημοσίευση της επιστημονικής έρευνας θα σεβαστεί πλήρως τους όρους και τις προϋποθέσεις που θέτει ο Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων, πριν από τη δημοσίευση ή καθ' οιονδήποτε άλλο τρόπο χρήση των αποτελεσμάτων της έρευνας.

Για μηδενισμό της πιθανότητας ταυτοποίησης των συμμετεχόντων κρατουμένων, η αποτύπωση της αρίθμησης των ερωτηματολογίων από την ερευνήτρια, ως προς το πεδίο «Στοιχεία Κρατουμένου» στους πίνακες που ακολουθούν, είναι διαφορετική σε κάθε πίνακα και αντιστοιχεί σε διαφορετικό ερωτηματολόγιο κάθε φορά. Επιπρόσθετα, η ερευνήτρια για να αποκλείσει κάθε πιθανότητα ταυτοποίησης των συμμετεχόντων κρατουμένων, παρέλειψε κάποια στοιχεία που τις μετέφεραν οι συμμετέχοντες κρατούμενοι τα οποία αφορούσαν σε προσωπικά και οικογενειακά τους δεδομένα.

Τέλος η ερευνήτρια με σκοπό να διερευνήσει περαιτέρω τα προβλήματα επανένταξης των αποφυλακισμένων, μελέτησε την Έκθεση Ελέγχου 12/2021 του Ελεγκτικού Συνεδρίου με θέμα «Κοινωνική Επανεξέταση των Κρατουμένων: Πώς εκδηλώνεται η μέριμνα της Πολιτείας

για την προσαρμογή τους στο κοινωνικό τους /περιβάλλον και την επαγγελματική τους αποκατάσταση;» και κατέγραψε τα συμπεράσματα της.

4. Αποτελέσματα

4.1. Παρουσίαση αποτελεσμάτων Φορέων Επανεένταξης Αποφυλακισμένων

Παρουσιάζονται τα αποτελέσματα από τις δομές υποστήριξης και τους Φορείς Επανεένταξης αποφυλακισμένων που υπάρχουν στη χώρα, με τον κυριότερο να είναι η «Επάνοδος» που είναι που είναι ο επίσημος φορέας μετασφρονιστικής μέριμνας στη χώρα. Σημαντικές παροχές επίσης προς τους αποφυλακισμένους έχει η Δημόσια Επιχείρηση Απασχόλησης (ΔΥΠΑ). Αναφέρονται επίσης το ΚΕΘΕΑ Εν δράσει, το Δίκτυο Στήριξης Φυλακισμένων και Αποφυλακισμένων Γυναικών, η Κλίμακα, ο Ονήσιμος, η Praksis, η Οσία Ξένη και η Solidarity Now.

4.1.1. Επάνοδος

Η «Επάνοδος» ιδρύθηκε το 2003 με σκοπό την επαγγελματική συμπαράσταση και την προετοιμασία και προώθηση της κοινωνικής επανεένταξης κρατουμένων και αποφυλακισμένων και υπάγεται στο Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη. Προσφέρει ψυχοκοινωνική στήριξη προς τους αποφυλακισμένους και συνεδρίες με ψυχολόγο, που στοχεύουν στο κομμάτι της διασύνδεσης και επανεένταξης τους. Ανάλογα με τις ανάγκες του κάθε αποφυλακισμένου, προσφέρονται εργασιακή συμβουλευτική, συμβουλευτική για θέματα απασχόλησης και για θέματα εκπαίδευσης. Στις συνεδρίες εργασιακής συμβουλευτικής βοηθούν τους αποφυλακισμένους στη σύνταξη βιογραφικού, στην προφορική συνέντευξη με πιθανούς εργοδότες και στη διασύνδεση με ΔΥΠΑ ώστε να μπορέσουν να βρουν εργασία.

Προσφέρονται εκπαιδευτικές δράσεις όπως εργαστήρια ελληνικής γλώσσας, εργαστήρια ηλεκτρονικών υπολογιστών, θεατρικό εργαστήρι, ζωγραφική. Όποτε κρίνεται απαραίτητο προσφέρεται νομική υποστήριξη και νομική συμβουλευτική, καθώς και διεκπεραίωση εγγράφων όπως άδειες παραμονής για αλλοδαπούς. Η «Επάνοδος» προσφέρει και υλικές παροχές όπως εισιτήρια, γεύματα, οικονομική ενίσχυση και ολιγοήμερη φιλοξενία σε ξενοδοχεία. Μοναδική προϋπόθεση για να λάβει ο αποφυλακισμένος βοήθεια είναι το αποφυλακιστήριο από το Σωφρονιστικό Κατάστημα.

Επιπρόσθετα γίνονται δράσεις σε Σωφρονιστικά Καταστήματα σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Νεολαίας και Δια Βίου Μάθησης, όπως στα Σ.Κ. Αυλώνα και Θηβών. Πραγματοποιήθηκε ακόμη στο Σ.Κ. Γυναικών Ελαιώνα Θηβών το Recommit, που είναι ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα ανάπτυξης Ικανοτήτων Διαπροσωπικής Επικοινωνίας για επικοινωνιακές προκλήσεις που σχετίζονται με την εργασία για την υποστήριξη της κοινωνικής επανεένταξης, που απευθυνόταν στις γυναίκες που θα αποφυλακίζόντουσαν τους επόμενους τρεις μήνες.

Στα δέκα πέντε χρόνια λειτουργίας έχουν επωφεληθεί περίπου 4.000 άτομα. Σύμφωνα με τον στατιστικό πίνακα της «Επάνοδος» (βλ. Πίνακας 7), τα έτη 2014-2022 επωφελήθηκαν με βάση την ημερομηνία πρώτης επαφής, 985 ωφελούμενοι, οι οποίοι πραγματοποίησαν τουλάχιστον ένα ραντεβού με σύμβουλο του φορέα. Ακολουθεί πίνακας με τους ωφελούμενους ανά έτος.

Ωφελούμενοι με βάση την ημερομηνία πρώτης επαφής με την Επάνοδο	(N)	Ποσοστό (%)
2022	117	12%
2021	149	15%
2020	132	14%
2019	247	25%
2018	296	30%
2017	38	4%
2016	1	0
2015	3	0
2014	1	0
Missing Values	1	0
ΣΥΝΟΛΟ	985	100

Πίνακας 7 Ωφελούμενοι Επάνοδος 2014-2022 (Σεπτέμβριος 2022) (Πηγή: Επεξεργασία Στοιχείων από το Αρχείο του Ν.Π.Ι.Δ. Επάνοδος για τα έτη 2018-2022).

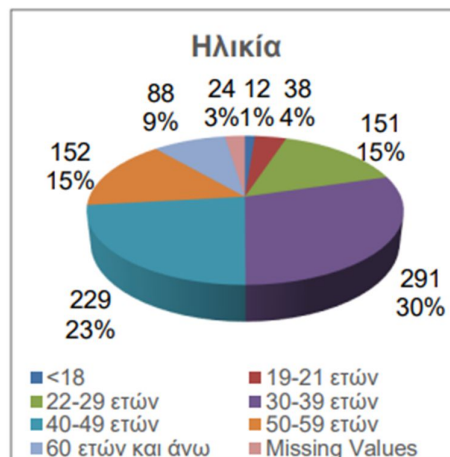
Αναφορικά με το έτος 2023, η Διευθύντρια της «Επάνοδος» κα Φωτεινή Μηλιώνη, ανέφερε στη συνεδρίαση της «Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Σωφρονιστικού Συστήματος και Λοιπών Δομών Εγκλεισμού Κρατουμένων της Βουλής των Ελλήνων της 18.04.2024, για νεώτερα δεδομένα για την κοινωνική επανεένταξη των αποφυλακισμένων», ότι οι ωφελούμενοι ήταν 344 και πραγματοποιήθηκαν 1400 συμβουλευτικές συνεδρίες.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ωφελούμενων τα έτη 2014-2022, ήταν άνδρες. Συγκεκριμένα 883 άτομα, ποσοστό 90% ενώ οι γυναίκες ωφελούμενες ανέρχονταν μόνο σε 102 άτομα, ποσοστό 10%. Αυτό είναι εύλογο διότι ο αριθμός των γυναικών κρατουμένων είναι σημαντικά μικρότερος (βλ. Πίνακας 8).

Φύλο	(N)	Ποσοστό (%)
Άνδρας	883	90%
Γυναίκα	102	10%
Missing Values	0	0
ΣΥΝΟΛΟ	985	100

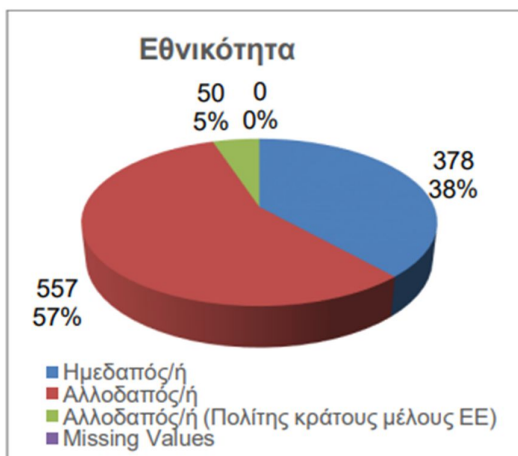
Πίνακας 8 Κατανομή ωφελούμενων ανά φύλο (Πηγή: Επεξεργασία Στοιχείων από το Αρχείο του Ν.Π.Ι.Α. Επάνοδος για τα έτη 2018-2022)

Οι ηλικίες των ωφελούμενων που εξυπηρέτησε η «Επάνοδος» ήταν από 15 έως 82 ετών. Ο μεγαλύτερος αριθμός ωφελούμενων παρατηρήθηκε στην ηλικία 30-39 ετών, 291 ωφελούμενοι και στην ηλικία 40-49 ετών, 229 ωφελούμενοι (βλ. Γράφημα 3).

Γράφημα 3 Κατανομή ωφελούμενων ανά ηλικία (Πηγή: Επεξεργασία Στοιχείων από το Αρχείο του Ν.Π.Ι.Α. Επάνοδος για τα έτη 2018-2022)

Το μεγαλύτερο ποσοστό των ωφελούμενων της «Επάνοδος» ήταν αλλοδαποί, συγκεκριμένα 557 άτομα, σε ποσοστό 57% που είναι εύλογο διότι δεν είχαν άλλο υποστηρικτικό δίκτυο όπως φίλους, συγγενείς ή οικογένεια (βλ. Γράφημα 4).

Γράφημα 4 Κατανομή ωφελούμενων ανά Εθνικότητα (Πηγή: Επεξεργασία Στοιχείων από το Αρχείο του Ν.Π.Ι.Δ. Επάνοδος για τα έτη 2018-2022)

Ως προς τα αιτήματα των ωφελούμενων, η πλειοψηφία αυτών, 277 άτομα που ανέρχεται σε ποσοστό 28%, ζήτησαν εργασία. Διαμονή και στέγη ζήτησαν 210 άτομα, ποσοστό 21% και νομική βοήθεια 184 άτομα, ποσοστό 19 % (βλ. Πίνακας 9).

Αιτήματα	(N)	Ποσοστό (%)
Εργασία	277	28%
Διαμονή/Στέγη	210	21%
Νομική βοήθεια	184	19%
Οικονομική βοήθεια	168	17%
Βοήθεια για θέματα με άλλους φορείς	58	6%
Σίτιση/Ενδυση	40	4%
Ψυχολόγο/Ψυχοκοινωνική υποστήριξη	28	3%
Άλλο (παρακολούθηση εργαστηρίου Επάνοδος κ.α.)	20	2%
Missing Values	0	0%
ΣΥΝΟΛΟ	985	100%

Πίνακας 9 Κατανομή αιτημάτων ωφελούμενων. (Πηγή: Επεξεργασία Στοιχείων από το Αρχείο του Ν.Π.Ι.Δ. Επάνοδος για τα έτη 2018-2022)

Ο ξενώνας της «Επάνοδος» βρίσκεται στην Αθήνα και μπορεί να φιλοξενήσει έως τρία άτομα. Παρέχεται προσωρινή διαμονή σε συνεργαζόμενα ξενοδοχεία για έως δέκα ημέρες.

Δεν υπάρχουν ξενώνες σε άλλες πόλεις της Ελλάδας. Επίσης η «Επάνοδος» δεν έχει παραρτήματα σε άλλες πόλεις, οπότε οι αποφυλακισμένοι εκτός Αθηνών, δύσκολα μπορούν να ωφεληθούν. Υπάρχουν εκπαιδευτικά προγράμματα για κρατουμένους το διάστημα έκτισης της ποινής τους, αλλά έχουν αποσπασματικό χαρακτήρα και πραγματοποιούνται κυρίως από το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη.

Η Επιτροπή Κοινωνικής Υποστήριξης σύμφωνα με το άρθρο 81 του Σωφρονιστικού Κώδικα (Ν. 4985/2022), πρέπει να συγκροτείται σε κάθε περιφερειακή ενότητα και ως αποστολή έχει την ενημέρωση του κρατουμένου ή του απολυθέντος σχετικά με θέματα που αφορούν τη νομική και κοινωνική του κατάσταση, καθώς και την υποβοήθησή του για προσαρμογή στην κοινωνική ζωή. Στην Περιφέρεια Αττικής έχει συγκροτηθεί η Επιτροπή, αλλά για τις υπόλοιπες περιφέρειες δεν γνωρίζουν αναφορικά με την συγκρότησή τους και τις λειτουργίες τους.

Με την βοήθεια της «Επάνοδος» έγινε η Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης Ευάλωτων Κοινωνικών Ομάδων «Νέοι Ορίζοντες» στην οποία απασχολούνται περίπου 15 άτομα. Υπάρχει άμεση συνεργασία μαζί τους για όλα τα θέματα. Σκοπός της «Επάνοδος» είναι να προωθηθεί η ιδέα των Κοινωνικών Επιχειρήσεων παρόλο που δεν είναι εύκολο, γι' αυτό και γίνονται προσπάθειες δημιουργίας και άλλων Κοιν.Σ.Επ..

Στη συνεδρίαση της «Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Σωφρονιστικού Συστήματος και Λοιπών Δομών Εγκλεισμού Κρατουμένων της Βουλής Των Ελλήνων της 18.04.2024, για νεότερα δεδομένα για την κοινωνική επανένταξη των αποφυλακισμένων», η Διευθύντρια της Επάνοδος κα Φωτεινή Μηλιώνη ανέφερε, κατόπιν ερωτήσεων των μελών της Επιτροπής, ότι ο ετήσιος προϋπολογισμός της «Επάνοδος» από τον τακτικό προϋπολογισμό του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη είναι 190.000 ευρώ. Οι υπάλληλοι της «Επάνοδος» είναι ένας αποσπασμένος υπάλληλος από Σωφρονιστικό Κατάστημα και ένας ψυχολόγος αποσπασμένος που πάει δύο φορές την εβδομάδα. Οι υπόλοιποι είναι σχεδόν εθελοντές όπως τόνισε, διότι εργάζονται με μικτές ετήσιες συμβάσεις των 2.500 ευρώ. Το Διοικητικό Συμβούλιο είναι άμισθο.

Η κα Μηλιώνη στην τοποθέτησή της στην συνεδρίαση της «Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Σωφρονιστικού Συστήματος και Λοιπών Δομών Εγκλεισμού Κρατουμένων της Βουλής Των Ελλήνων της 18.04.2024, για νεότερα δεδομένα για την κοινωνική επανένταξη των

αποφυλακισμένων», τόνισε ότι η προετοιμασία για επανένταξη πρέπει να ξεκινάει από την πρώτη ημέρα κράτησης ενός κρατουμένου. Το βασικό είναι ο αποφυλακισμένος να μπορέσει να συνδεθεί με την κοινότητα, γι' αυτό και η συμβουλευτική που παρέχουν είναι διασυνδεδετική. Η «Επάνοδος» κάνει προσπάθειες σύνδεσης και με ιδιωτικούς φορείς. Συγκεκριμένα συναντήθηκαν με Επιμελητήρια προσπαθώντας να συνδέσουν τους αποφυλακισμένους με την αγορά εργασίας, αλλά και να πραγματοποιήσουν προγράμματα και καταρτίσεις σύμφωνα με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας.

Ένα άλλο ζήτημα που τονίστηκε από την κα Μηλιώνη είναι ότι οι κρατούμενοι όταν εκτίουν την ποινή τους έχουν προσωρινό αριθμό ΑΜΚΑ, το λεγόμενο ΠΑΜΚΑ. Όταν όμως αποφυλακίζονται είναι εντελώς ανασφάλιστοι και αυτό τους δημιουργεί κι άλλα προβλήματα. Πρότεινε να παρατείνεται η ισχύς του ΠΑΜΚΑ για ένα διάστημα μετά την αποφυλάκιση.

Στην ίδια επιτροπή η κα Μαρίνα Γραμματικοπούλου που είναι Δικηγόρος του Διοικητικού Συμβουλίου της «Επάνοδος» τόνισε ότι το σύστημα δεν πρέπει να είναι τιμωητικό μέσα στις φυλακές. Με δεδομένο ότι οι περισσότερες φυλακές είναι παλιές, είναι σημαντικό να βελτιωθούν οι δομές και οι υποδοχές. Συμπλήρωσε ότι ένα βήμα προς αυτήν την κατεύθυνση έγινε με τις νέες φυλακές που χτίστηκαν. Πολύ σημαντική όπως τόνισε είναι η εκπαίδευση και η κατάρτιση των κρατουμένων, η χρηματοδότηση των προγραμμάτων και το θεσμικό πλαίσιο. Τέλος τόνισε ότι οι νέες τάσεις διεθνώς είναι να μπουν στις φυλακές οι νέες τεχνολογίες και επιτήρηση καθώς και οι νέοι να σωφρονίζονται εντός της κοινωνίας και όχι εντός των φυλακών.

4.1.2 ΚΕΘΕΑ Εν Δράσει

Το **ΚΕΘΕΑ Εν Δράσει** (<https://www.kethea-endrasi.gr/>) με έδρα την Αθήνα, αποτελεί το πρώτο ολοκληρωμένο πρόγραμμα ψυχικής απεξάρτησης που δραστηριοποιείται εντός και εκτός σωφρονιστικού συστήματος, εστιασμένο στις ιδιαίτερες ανάγκες των κρατουμένων και αποφυλακισμένων χρηστών ουσιών. Παρέχει υπηρεσίες συμβουλευτικής στήριξης, θεραπείας και κοινωνικής επανένταξης σε κρατούμενους εντός Σωφρονιστικών Καταστημάτων και σε αποφυλακισμένους χρήστες εξαρτησιογόνων ουσιών. Στο Κέντρο της Αθήνας διαθέτει Κέντρο Υποδοχής και Επανένταξης, όπου παραπέμπονται

αποφυλακισμένοι χρήστες και πρώην χρήστες ουσιών. Με δεδομένο το ιστορικό των μελών, ιδιαίτερο βάρος δίνεται στη συνεχή επαφή τους με την ευρύτερη κοινότητα, μέσα από επαγγελματικές και κοινωνικές δραστηριότητες. Οι λειτουργίες του προγράμματος έχουν ως στόχο την εκπαιδευτική, κοινωνική και επαγγελματική επανένταξη των ανθρώπων, καθώς και την καλλιέργεια των δεξιοτήτων εκείνων που θα τους βοηθήσουν να πάρουν τον έλεγχο της ζωής τους, να ονειρευτούν και να σχεδιάσουν το μέλλον τους.

4.1.3 Δίκτυο Στήριξης Φυλακισμένων και Αποφυλακισμένων Γυναικών

Το «Δίκτυο Στήριξης Φυλακισμένων και Αποφυλακισμένων Γυναικών» (<https://diktiostiriksis.gr/>) είναι μία αστική μη κερδοσκοπική εταιρία που κύριο στόχο έχει την υποστήριξη των γυναικών που έχουν βιώσει στο παρελθόν ή βιώνουν εγκλεισμό σε Σωφρονιστικό Κατάστημα. Δραστηριοποιείται προσφέροντας υλική βοήθεια (οικονομική, ρουχισμός, τρόφιμα, οικιακός εξοπλισμός κ.ά.), εκπαιδευτική – επιμορφωτική υποστήριξη (εκπόνηση προγραμμάτων με θέματα εκπαίδευσης υγείας και νομικής υποστήριξης, μαθήματα, οργάνωση σεμιναρίων, εργαστηρίων), συμβουλευτική υποστήριξη (ψυχοκοινωνική υποστήριξη, επαφή και εμπλοκή των γυναικών με δίκτυα στήριξης κ.ά.), καθώς και παροχή νομικών υπηρεσιών. Από το 2016 το δίκτυο διαθέτει 2 διαμερίσματα στη Βικτώρια στην Αθήνα στα οποία φιλοξενούνται οι γυναίκες για 6 μήνες αφού αποφυλακιστούν και μέχρι να σταθούν στα πόδια τους και να αποκτήσουν ανεξαρτησία. Ο ξενώνας διαθέτει εθελόντρια ψυχολόγο, γραμματειακή υποστήριξη καθώς και επόπτη που συντελούν στην εύρυθμη λειτουργία του.

4.1.4 Κλίμακα

Η «Κλίμακα» (<https://www.klimaka.org.gr/>) είναι ένας κοινωνικός φορέας, μη κερδοσκοπικός – μη κυβερνητικός οργανισμός (Ν.Π.Ι.Δ.), που ιδρύθηκε το 2000 και δραστηριοποιείται στη λειτουργία Μονάδων και στην υλοποίηση προγραμμάτων και παρεμβάσεων για την προαγωγή της ψυχικής υγείας και την προώθηση της κοινωνικής ενσωμάτωσης των αποκλεισμένων ομάδων στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Απευθύνεται σε ευπαθή άτομα και ομάδες που αντιμετωπίζουν πολλαπλά προβλήματα και χρήζουν συστηματικής και ολοκληρωμένης παρέμβασης, όπως είναι και τα αποφυλακισμένα άτομα,

προσφέροντας υπηρεσίες ιατρικής και ψυχιατρικής φροντίδας, συμβουλευτική, ψυχοκοινωνική στήριξη, φιλοξενία, εργασιακή και κοινωνική ένταξη και νομική συμβουλευτική.

4.1.5 Ο Ονήσιμος

Ο Σύλλογος Συμπαράστασης Κρατούμενων και Αποφυλακισμένων «Ο Ονήσιμος», (<https://www.onisimos.gr/>), ιδρύθηκε το 1982 και έκτοτε καλύπτει ανάγκες απόρων κρατουμένων κατά την διάρκεια κράτησης τους αλλά και μετά την αποφυλάκιση με οικονομικά βοηθήματα και είδη πρώτης ανάγκης (τρόφιμα, ιματισμό, υποδήματα, πληρωμή ενοικίων, διαφόρων λογαριασμών, κ.ά.). Επιπλέον παρέχει συμβουλευτική για διευκόλυνση εύρεσης εργασίας και ψυχολογική υποστήριξη. Επιπρόσθετα παρέχει φιλοξενία για μικρό χρονικό διάστημα μετά την αποφυλάκιση σε ξενοδοχείο στην Αθήνα σε όσα άτομα αντιμετωπίζουν πρόβλημα έλλειψης στέγης. Παράλληλα παρέχει δωρεάν νομική κάλυψη σε άπορους φυλακισμένους και καταβολή των δικαστικών τους εξόδων με την συνεργασία την Σωφρονιστικών Καταστημάτων. Το 2020, έχει βοηθήσει 588 άπορους κρατουμένους και αποφυλακισμένους, έχει διανείμει 16.700 κιλά τρόφιμα, έχει παραδώσει 432 δέματα ιματισμού και ειδών ατομικής καθαριότητας στις φυλακές, έχει διεκπεραιώσει 12 δικαστικές υποθέσεις και έχει προσφέρει 219 διανυκτερεύσεις αποφυλακισμένων σε ξενοδοχείο (βλ. Πίνακας 10).

Έτος	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Αριθμός βοηθουμένων	577	632	605	670	687	672	727	742	692	588
Διανομή τροφίμων (Kg)	7.165	9.044	17.639	11.387	14.672	16.374	18.219	20.583	19.300	16.700
Δέματα ιματισμού & ειδών ατομικής καθαριότητας στις φυλακές	562	507	552	547	483	466	443	578	969	432
Διεκπεραιωμένες δικαστικές υποθέσεις	42	39	32	28	21	25	33	26	28	12
Διανυκτερεύσεις αποφυλακισμένων (σε ξενοδοχείο)	372	284	258	108	174	156	165	227	447	219

Πίνακας 10 Κατανομή βοηθουμένων ανά έτος και ανά είδος (πηγή «Ο Ονήσιμος»)

4.1.6 Praksis

Η «Praksis» (<https://praksis.gr>) είναι ανεξάρτητη οργάνωση της Κοινωνίας των Πολιτών (μη Κερδοσκοπικό Σωματείο) με κύριο στόχο το σχεδιασμό, εφαρμογή και υλοποίηση προγραμμάτων αναπτυξιακής, ανθρωπιστικής και ιατρικής δράσης για ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, συμπεριλαμβανομένων και των αποφυλακισμένων. Παρέχει δωρεάν ιατρικές, κοινωνικές και νομικές υπηρεσίες, μέσω των Πολυϊατρείων Αθήνας και Θεσσαλονίκης. Συνεργάζεται με το Κέντρο Ημέρας Αστέγων Αθήνας, με υπηρεσίες ατομικής υγιεινής και παρέχει δωρεάν γεύματα σε άτομα σε δεινή οικονομική κατάσταση ή κατάσταση αστεγίας. Οι βασικές υπηρεσίες που παρέχονται στην «Praksis» μέσω συγκεκριμένων προγραμμάτων είναι: στέγαση, δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, ψυχοκοινωνική υποστήριξη, νομική συμβουλευτική, εργασιακή συμβουλευτική και προώθηση στην εργασία, βασικές υπηρεσίες υγιεινής και τέλος παροχή ειδών ένδυσης και υπόδησης.

4.1.7 Η Οσία Ξένη

Ο Πατέρας Γερβάσιος Ραπτόπουλος, γνωστός ως ο προστάτης των φυλακισμένων, ξεκίνησε την διακονία του προς τους κρατούμενους το 1978. Έπειτα δημιούργησε την «Οσία Ξένη» Ορθόδοξος Ιεραποστολική Αδελφότητα – Διακονία των Κρατουμένων «Ο Άγιος Ληστής του Γολγοθά» (<https://diakonia-filakon.gr/frontend/index.php>) που βρίσκεται στην Περαιά Θεσσαλονίκης. Εκτός από ηθική και πνευματική συνδρομή, η «Οσία Ξένη» πληρώνει δικαστικά έξοδα και μέρος της ποινής κρατουμένων για να αποφυλακιστούν έως ποσού 300 ευρώ και στέλνει χρήματα σε απόρους κρατούμενους κατά την διάρκεια της κράτησής τους. Επιπλέον βοηθάει οικονομικά απόρους κρατούμενους σε Φυλακές του Εξωτερικού: Γερμανίας, Γαλλίας, Ιταλίας, Αιγύπτου, Αλβανίας, Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής, Κογκό, Λιβύης, Μαδαγασκάρης, Νέου Μεξικού, Ταϊλάνδης, Τυνησίας, Βουλγαρίας, Ρωσίας, Ρουμανίας, Ισραήλ, Κύπρου, Ουκρανίας. Επίσης παρέχει επιδόματα 300,00 ευρώ κάθε μήνα σε παιδιά απόρων κρατουμένων, που κρατούνται σε φυλακές άλλων χωρών.

Μέχρι σήμερα η «Οσία Ξένη» έχει συνδράμει οικονομικά για να αποφυλακιστούν συνολικά 16.000 άποροι μικροποινίτες κρατούμενοι και φυγόποιοι από τις ελληνικές

φυλακές, καθώς και από 90 χώρες του κόσμου, με αντίστοιχη δαπάνη 5.150.000,00 ευρώ, που καταβλήθηκαν στο Δημόσιο Ταμείο. Στην Αδελφότητα λειτουργεί και Μουσείο Διακονίας Κρατουμένων.

4.1.8 Solidarity Now

Το «**Solidarity Now**» (<https://www.solidaritynow.org/>) είναι μια μη κυβερνητική οργάνωση που δραστηριοποιείται με σκοπό να βελτιώσει τις συνθήκες ζωής ευάλωτων συνανθρώπων ώστε να ξαναχτίσουν τη ζωή τους με αξιοπρέπεια και προοπτικές. Δημιούργησε και λειτουργεί δύο Κέντρα Αλληλεγγύης σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη τα οποία βασίζονται στην ιδέα ενός κόμβου προσφοράς και βοήθειας με τη συμμετοχή διαφορετικών ομάδων της Κοινωνίας των Πολιτών, με σκοπό να καλύψει την έλλειψη πρόσβασης των πιο ευάλωτων πληθυσμών της κάθε πόλης σε ολοκληρωμένες υπηρεσίες υγείας και πρόνοιας. Οι υπηρεσίες που προσφέρονται στα Κέντρα Αλληλεγγύης είναι δωρεάν και περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων νομική υποστήριξη και συμβουλευτική, ψυχοκοινωνική υποστήριξη, στήριξη της απασχόλησης και διασύνδεση με την αγορά εργασίας, προγράμματα στήριξης γονέων, παιδιών και εφήβων κ.ά.. Σε συνεργασία με την οργάνωση «Πύλη Ελευθερίας», δίνεται πληροφόρηση και ενημέρωση στους αποφυλακισμένους για εργασιακές ευκαιρίες, καθοδήγηση ως προς τον επαγγελματικό προσανατολισμό τους μετά τη φυλακή, δημιουργία βιογραφικού σημειώματος, καθώς και ενημέρωση για τα εργασιακά δικαιώματά τους.

4.1.9. Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης (ΔΥΠΑ)

Ο ρόλος της ΔΥΠΑ (<https://www.dypa.gov.gr>) είναι πολύπλευρος στο θέμα της επανεένταξης των κρατουμένων. Παρέχει στους αποφυλακισμένους ένα ειδικό βοήθημα που δικαιούνται οι ασφαλισμένοι/ες που εξέτισαν ποινή στέρησης της ελευθερίας τους. Το ύψος του βοηθήματος είναι ίσο προς δεκαπέντε (15) ημερήσια επιδόματα ανεργίας.

Επιπλέον, η ΔΥΠΑ έχει προγράμματα απασχόλησης με κίνητρα προς τις επιχειρήσεις για να προσλάβουν αποφυλακισμένους, με επιχορήγηση 75% του μισθού για διάστημα 24 μηνών. Οι αποφυλακισμένοι έχουν συμπεριληφθεί στο νέο πρόγραμμα επιχορήγησης

επιχειρήσεων για την απασχόληση ανέργων που ανήκουν σε ειδικές και ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, προκειμένου να ενισχυθούν και να αντιμετωπιστεί ο κίνδυνος κοινωνικού αποκλεισμού τους. Η απαιτούμενη διάρκεια χρόνου έκτισης της ποινής φυλάκισης για ένταξη στο πρόγραμμα μειώθηκε στους δύο μήνες, από έξι μήνες που ήταν παλαιότερα. Οι αποφυλακισμένοι θα πρέπει ακόμη να διαθέτουν αποφυλακιστήριο και εισηγητική έκθεση της Κοινωνικής Υπηρεσίας ή του Διευθυντή του Σωφρονιστικού Καταστήματος ότι χρήζουν κοινωνικοοικονομικής στήριξης και προτείνεται να ενταχθούν σε προγράμματα / δράσεις της ΔΥΠΑ

Η ΔΥΠΑ σε συνεργασία με την Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, υλοποιεί τα τελευταία χρόνια προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης σε Σωφρονιστικά Καταστήματα. Στόχος είναι η απόκτηση δεξιοτήτων και η ενίσχυση της απασχολησιμότητας των κρατουμένων σε επαγγελματικά πεδία που έχουν ζήτηση από τις επιχειρήσεις, ώστε να επανενταχθούν ομαλά στην κοινωνία και στην αγορά εργασίας μετά την αποφυλάκισή τους.

Οι δομές που στηρίζουν τους αποφυλακισμένους και οι παροχές τους προς τους αποφυλακισμένους κρατουμένους για την επανεένταξή τους στην κοινωνία ποικίλουν. Η βοήθεια περιλαμβάνει προσωρινή στέγη, παροχή τροφίμων, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, προγράμματα απεξάρτησης ναρκωτικών ουσιών, καθοδήγηση, σύνταξη βιογραφικού σημειώματος, βοήθεια εύρεσης εργασίας ψυχολογική υποστήριξη, επίδομα αποφυλακισμένων και νομική υποστήριξη.

4.2 Παρουσίαση αποτελεσμάτων από συνεντεύξεις με κρατουμένους Σ.Κ. Θεσσαλονίκης

Στα αποτελέσματα που παρουσιάζονται από τις συνεντεύξεις της ερευνήτριας με τους κρατουμένους σύμφωνα με το ερωτηματολόγιο του Παραρτήματος Β, καταγράφονται οι απαντήσεις τους στις ερωτήσεις του ερωτηματολογίου καθώς και οι απόψεις, οι προτάσεις και οι υποδείξεις των κρατουμένων, όπως οι ίδιοι τις έθεσαν στην ερευνήτρια.

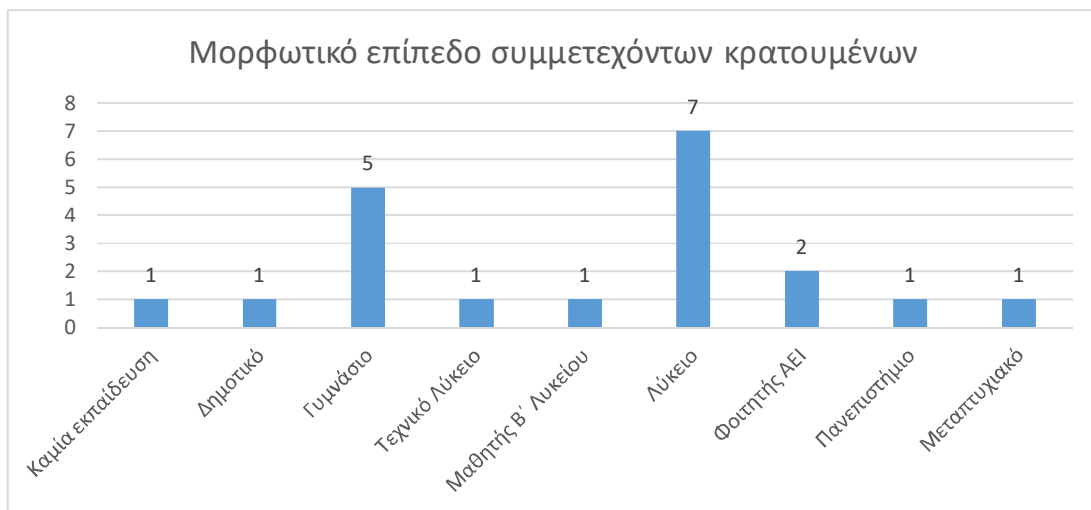
Όλοι οι συμμετέχοντες κρατούμενοι στην έρευνα ήταν άντρες, καθώς στο Σωφρονιστικό Κατάστημα Θεσσαλονίκης δεν κρατούνται γυναίκες κρατούμενες. Οι ηλικίες των κρατουμένων ήταν από είκοσι δύο έως εβδομήντα τεσσάρων ετών, με μέσο όρο ηλικίας τα

σαράντα ένα έτη και αναλυτικά αναφέρονται στον πίνακα που ακολουθεί. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων κρατουμένων στην έρευνα είχαν ελληνική εθνικότητα. Συγκεκριμένα δέκα επτά είχαν ελληνική εθνικότητα, δύο είχαν αλβανική και ένας είχε μαροκινή εθνικότητα (βλ. Πίνακας 11).

Αριθμός Ερωτηματολογίου	Ηλικία Κρατουμένων
Ερωτηματολόγιο ν. 1	22 ετών
Ερωτηματολόγιο ν. 2	25 ετών
Ερωτηματολόγιο ν. 3	27 ετών
Ερωτηματολόγιο ν. 4	27 ετών
Ερωτηματολόγιο ν. 5	32 ετών
Ερωτηματολόγιο ν. 6	33 ετών
Ερωτηματολόγιο ν. 7	36 ετών
Ερωτηματολόγιο ν. 8	37 ετών
Ερωτηματολόγιο ν. 9	37 ετών
Ερωτηματολόγιο ν. 10	38 ετών
Ερωτηματολόγιο ν. 11	40 ετών
Ερωτηματολόγιο ν. 12	41 ετών
Ερωτηματολόγιο ν. 13	41 ετών
Ερωτηματολόγιο ν. 14	42 ετών
Ερωτηματολόγιο ν. 15	45 ετών
Ερωτηματολόγιο ν. 16	45 ετών
Ερωτηματολόγιο ν. 17	56 ετών
Ερωτηματολόγιο ν. 18	60 ετών
Ερωτηματολόγιο ν. 19	66 ετών
Ερωτηματολόγιο ν. 20	74 ετών

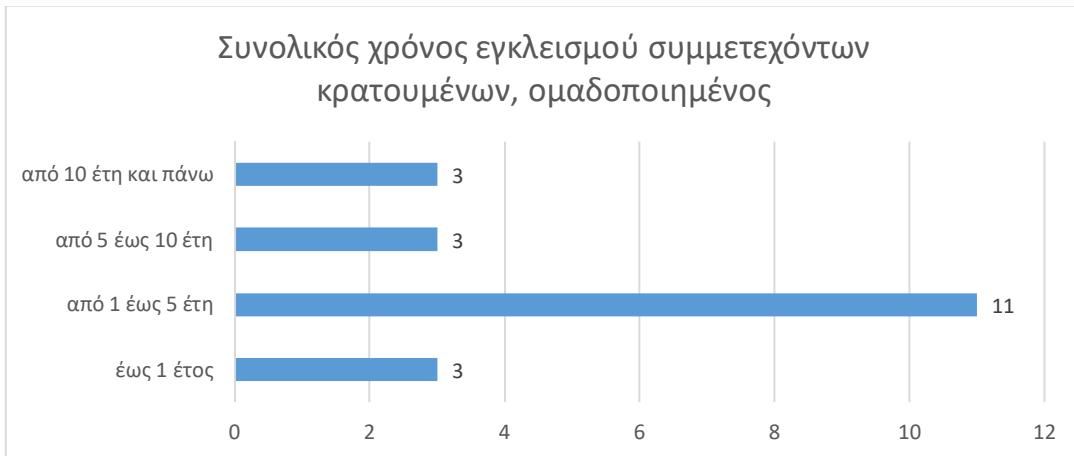
Πίνακας 11 Ηλικίες κρατουμένων Σ.Κ. Θεσσαλονίκης που έλαβαν μέρος στην έρευνα

Ως προς το μορφωτικό επίπεδο των συμμετεχόντων κρατουμένων, ένας δεν είχε καμία εκπαίδευση, ένας ήταν απόφοιτος δημοτικού, πέντε ήταν απόφοιτοι γυμνασίου, ένας ήταν μαθητής Β΄ Λυκείου, οκτώ ήταν απόφοιτοι Λυκείου, εκ των οποίων ο ένας Τεχνικού Λυκείου, δύο ήταν φοιτητές και δύο ήταν απόφοιτοι Πανεπιστημίου, εκ των οποίων ο ένας κατείχε και Μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών (βλ. Γράφημα5). Αναφορικά με τη γνώση της ελληνικής γλώσσας, και οι τρεις αλλοδαποί κρατούμενοι που πήραν μέρος στην έρευνα, δήλωσαν ότι έχουν καλή γνώση της ελληνικής γλώσσας.

Γράφημα 5 Μορφωτικό επίπεδο συμμετεχόντων κρατουμένων

Σχετικά με το συνολικό χρόνο εγκλεισμού σε Σωφρονιστικά Καταστήματα, αυτός ποικίλει από τρεις μήνες έως και δέκα οκτώ χρόνια, με μέσο χρόνο εγκλεισμού τα πέντε έτη. Ακολουθεί πίνακας με τα συνολικά έτη εγκλεισμού των κρατουμένων που έλαβαν μέρος στην έρευνα.

Γράφημα 6 Συνολικός χρόνος εγκλεισμού συμμετεχόντων κρατουμένων, ομαδοποιημένος

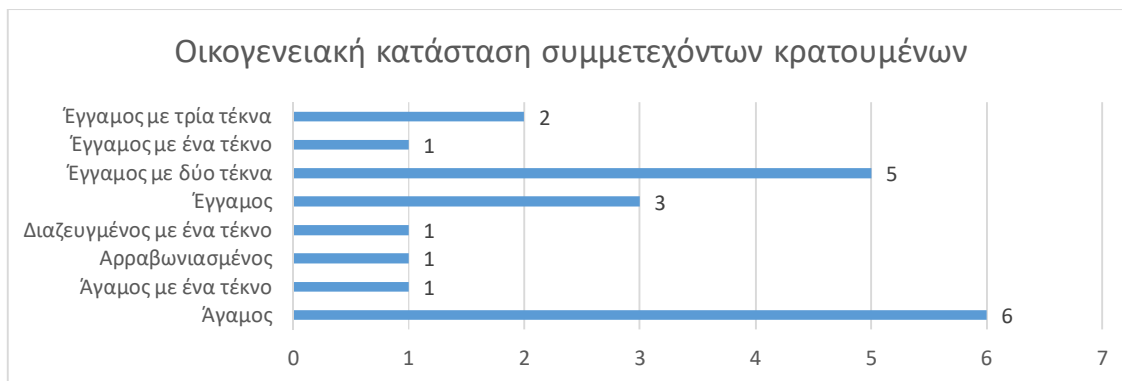
Αναφορικά με το επάγγελμα που είχαν πριν τον εγκλεισμό τους, ένας κρατούμενος δήλωσε ότι δεν είχε επάγγελμα, ένας έκανε περιστασιακές εργασίες, ένας ήταν Ηλεκτροσυγκολλητής, ένας Βοηθός Μάγειρα, ένας Σερβιτόρος, πέντε Ελεύθεροι Επαγγελματίες, ένας Οικοδόμος, ένας Πλανόδιος Μανάβης, ένας Ψητάς, Παρκαδόρος, και Φορτοεκφορτής, ένας Οδηγός Φορτηγού, ένας Οδηγός Διεθνών Μεταφορών, τρεις Ιδιωτικοί Υπάλληλοι, ένας Κτηματομεσίτης και ένας Σύμβουλος Επιχειρήσεων (βλ. Πίνακας 12).

Αριθμός Ερωτηματολογίου	Επάγγελμα κρατουμένου πριν τον εγκλεισμό
Ερωτηματολόγιο 1	Δεν δήλωσε
Ερωτηματολόγιο 2	Περιστασιακές εργασίες
Ερωτηματολόγιο 3	Ηλεκτροσυγκολλητής
Ερωτηματολόγιο 4	Βοηθός Μάγειρα
Ερωτηματολόγιο 5	Σερβιτόρος
Ερωτηματολόγιο 6	Ελεύθερος Επαγγελματίας
Ερωτηματολόγιο 7	Ελεύθερος Επαγγελματίας
Ερωτηματολόγιο 8	Ελεύθερος Επαγγελματίας

Ερωτηματολόγιο 9	Ελεύθερος Επαγγελματίας
Ερωτηματολόγιο 10	Ελεύθερος Επαγγελματίας
Ερωτηματολόγιο 11	Οικοδόμος
Ερωτηματολόγιο 12	Πλανόδιος Μανάβης
Ερωτηματολόγιο 13	Ψητάς, Παρκαδόρος, Φορτοεκφορτής
Ερωτηματολόγιο 14	Οδηγός Φορτηγού
Ερωτηματολόγιο 15	Οδηγός Διεθνών Μεταφορών
Ερωτηματολόγιο 16	Ιδιωτικός Υπάλληλος
Ερωτηματολόγιο 17	Ιδιωτικός Υπάλληλος
Ερωτηματολόγιο 18	Ιδιωτικός Υπάλληλος
Ερωτηματολόγιο 19	Κτηματομεσίτης
Ερωτηματολόγιο 20	Σύμβουλος Επιχειρήσεων

Πίνακας 12 Επάγγελμα Κρατουμένων που έλαβαν μέρος στην έρευνα πριν τον εγκλεισμό τους σε Σωφρονιστικό Κατάστημα

Τέλος, σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση των κρατουμένων που έλαβαν μέρος στην έρευνα, έξι δήλωσαν άγαμοι, ένας αρραβωνιασμένος, ένας άγαμος με ένα τέκνο, τρεις έγγαμοι, ένας έγγαμος με ένα τέκνο, πέντε έγγαμοι με δύο τέκνα, δύο έγγαμοι με τρία τέκνα και ένας διαζευγμένος με ένα τέκνο (βλ. Γράφημα 7).

Γράφημα 7 Οικογενειακή κατάσταση συμμετεχόντων κρατουμένων

Συνεντεύξεις συμμετεχόντων κρατουμένων

1^η Συνέντευξη

Ο συμμετέχων 1 είχε συμμετάσχει σε πρόγραμμα απεξάρτησης ναρκωτικών ουσιών, αλλά δεν το ολοκλήρωσε διότι ξεκίνησε να εργάζεται στο Σ.Κ. για να λάβει ευεργετικό υπολογισμό ημερών ποινής και δεν είχε χρόνο όπως δήλωσε. Από παροχές προς αποφυλακισμένους γνωρίζει μόνο για το επίδομα της ΔΥΠΑ. Ως μεγαλύτερο πρόβλημα σχετικά με την επανεένταξη των αποφυλακισμένων κρατουμένων στην κοινωνία, θεωρεί ότι είναι η εύρεση εργασίας και το Ποινικό Μητρώο. Για πολλές εργασίες απαιτείται η προσκόμιση Ποινικού Μητρώου, το οποίο είναι αποτρεπτικό για πρόσληψη από τους εργοδότες, όπως υποστήριξε. Ο στιγματισμός του “φυλακισμένου” όπως ανέφερε, δύσκολα μπορεί να ξεπεραστεί από την κοινωνία. Αυτός ήταν και ο λόγος που ενώ είχε αποφυλακιστεί στο παρελθόν για άλλη ποινή, δεν μπόρεσε να βρει εργασία και να επανενταχθεί στην κοινωνία.

2^η Συνέντευξη

Ο συμμετέχων 2 είχε λάβει μέρος σε ένα σεμινάριο για αποθηκάρους, αλλά σταμάτησε το πρόγραμμα μετά από μια εβδομάδα, οπότε δεν μπορεί να το ολοκληρώσει. Εργάζεται εντός του Σ.Κ. για να λάβει ευεργετικό υπολογισμό ημερών ποινής. Από παροχές προς αποφυλακισμένους γνωρίζει μόνο για το επίδομα της ΔΥΠΑ. Το μεγαλύτερο πρόβλημα ως προς την επανεένταξη των κρατουμένων πιστεύει ότι είναι ο τρόπος που συμπεριφέρεται η κοινωνία στους αποφυλακισμένους. Όπως τόνισε οι κρατούμενοι είναι μονίμως στιγματισμένοι και η “ρετσινιά” του φυλακισμένου δεν μπορεί να φύγει από πάνω τους. Ένα ακόμη πρόβλημα που ανέφερε είναι το οικονομικό, διότι οι περισσότεροι κρατούμενοι δεν μπορούν να βρουν εργασία και να βιοποριστούν. Δύσκολα θα τους προσλάβει κάποιος εργοδότης γνωρίζοντας ότι ήταν πρώην κρατούμενοι. Αυτό που τον φοβίζει και τον αγχώνει περισσότερο είναι τι θα αντιμετωπίσει έξω στην κοινωνία όταν αποφυλακιστεί.

3^η Συνέντευξη

Ο συμμετέχων 3, αν και δεν έχει συμμετάσχει σε κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης, υποστήριξε ότι οι εκπαιδευόμενοι που έλαβαν μέρος στο πρόγραμμα της Μαγειρικής ήταν

πολύ ευχαριστημένοι και συγχρόνως έχει βελτιωθεί και εμπλουτιστεί το συσσίτιο της φυλακής με νέες συνταγές. Ο ίδιος γνωρίζει για τις παροχές της «Επάνοδος», καθώς έχει ενημερωθεί από το “Αλφαβητάρι του Κρατούμενου” όπως τόνισε. Γνωρίζει επίσης και για το επίδομα αποφυλακισμένων που δίνει η ΔΥΠΑ και έχει ακούσει ότι η “Αρσις” βοηθάει αποφυλακισμένους. Εργάζεται εντός του Σ.Κ. για να λάβει ευεργετικό υπολογισμό ημερών ποινής. Προτείνει να γίνουν εντός των Σωφρονιστικών Καταστημάτων προγράμματα που απευθύνονται στην Τουριστική Βιομηχανία, δεδομένου ότι η Ελλάδα είναι τουριστική χώρα. Συγκεκριμένα προγράμματα για Ναυαγосώστες, Συντηρητές Ξενοδοχείων, Ηλεκτρολόγους και Κηπουρούς. Ο συμμετέχων 3 έχει φυλακιστεί ξανά στο παρελθόν και δεν μπόρεσε να ενταχθεί στην κοινωνία λόγω βιοποριστικών λόγων. Θεωρεί ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα για να επανενταχθεί ένας κρατούμενος είναι η επαγγελματική αποκατάσταση. Όταν αποφυλακιστεί πιστεύει ότι θα χρειαστεί εκτός από ψυχολογική υποστήριξη και κοινωνικοοικονομική αποκατάσταση. Θα ήθελε τους τελευταίους μήνες πριν την αποφυλάκισή του να λάβει και η οικογένειά του ψυχολογική υποστήριξη. Μια υπόδειξη που έκανε είναι ότι πολλοί κρατούμενοι έχουν και χρηματική ποινή. Μετά την αποφυλάκισή τους, ακόμη κι αν μπορέσουν να βρουν δουλειά, είναι σχεδόν αδύνατον να μπορέσουν να καταβάλουν και το ποσό της χρηματικής ποινής. Πρότεινε για τους αποφυλακισμένους που έχουν και χρηματική να είναι ακατάσχετος ο μισθός τους.

4^η Συνέντευξη

Ο συμμετέχων 4 δεν έχει συμμετάσχει ποτέ σε κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης και εκπαίδευσης. Εργάζεται εντός του Σ.Κ. για να λάβει ευεργετικό υπολογισμό ημερών ποινής. Όπως τόνισε είναι προτιμότερο να έχει μια σταθερή δουλειά μέσα στο Σ.Κ. παρά να παρακολουθεί προγράμματα κατάρτισης. Δεν γνωρίζει για καμία παροχή προς αποφυλακισμένους. Πιστεύει ότι θα δυσκολευτεί να βρει εργασία μετά την αποφυλάκισή του διότι όταν αποφυλακίζεται ένας κρατούμενος παραμένει στιγματισμένος από την κοινωνία και δεν του δίνονται ευκαιρίες για εργασία. Θέλει να γίνουν προσπάθειες ώστε να αλλάξουν οι αντιλήψεις της κοινωνίας και να δοθούν ευκαιρίες στους αποφυλακισμένους.

5^η Συνέντευξη

Ο συμμετέχων 5 δεν έχει παρακολουθήσει κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης λόγω έλλειψης χρόνου όπως δήλωσε διότι εργάζεται εντός του Σ.Κ. για να λάβει ευεργετικό υπολογισμό ημερών ποινής. Θα τον ενδιέφερε όμως να λάβει πιστοποίηση ως Υδραυλικός ή σε κάποιο άλλο τεχνικό επάγγελμα ώστε να βρει εργασία μετά την αποφυλάκισή του. Από φορείς επανεξέτασης αποφυλακισμένων γνωρίζει την ΔΥΠΑ που δίνει επίδομα και την “Οσία Ξένη” που βοηθάει πολλούς άπορους κρατουμένους όπως δήλωσε. Θεωρεί ως ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα επανεξέτασης το Ποινικό Μητρώο, διότι ακολουθεί τους αποφυλακισμένους παντού και αποτρέπει πολλούς εργοδότες από το να τους προσλάβουν. Πιστεύει ότι θα πρέπει το κράτος να προσφέρει εργασιακή καθοδήγηση στους κρατούμενους πριν αποφυλακιστούν αλλά και μετά την αποφυλάκισή τους. Τόνισε ακόμα την ανάγκη ψυχολογικής υποστήριξης για τους κρατουμένους και για τις οικογένειες τους και κατά την διάρκεια έκτισης της ποινής τους αλλά μετά την αποφυλάκισή τους.

6^η Συνέντευξη

Ο συμμετέχων 6 δεν έχει συμμετάσχει σε κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης. Εργάζεται εντός του Σ.Κ. για να λάβει ευεργετικό υπολογισμό ημερών ποινής. Πιστεύει ότι πρέπει να γίνονται προγράμματα που μαθαίνουν στους κρατουμένους μια τέχνη την οποία θα χρησιμοποιήσουν όταν αποφυλακιστούν. Από παροχές προς αποφυλακισμένους γνωρίζει μόνο για το επίδομα της ΔΥΠΑ. Το μεγαλύτερο πρόβλημα για την επανεξέταση των αποφυλακισμένων κρατουμένων τόνισε ότι είναι η περιφρόνηση της κοινωνίας. Η κοινωνία όχι απλά δεν αποδέχεται τους αποφυλακισμένους, αλλά τους απομονώνει. Ο ίδιος ενώ είχε φυλακιστεί ξανά στο παρελθόν δεν μπόρεσε να επανεκταχθεί εξαιτίας οικονομικών λόγων. Πιστεύει ότι όταν αποφυλακιστεί, παρόλο που θα έχει την στήριξη της οικογένειάς του, δεν θα μπορέσει να βρει εργασία, οπότε θα έχει πάλι οικονομικό πρόβλημα. Τόνισε ότι οι κρατούμενοι όταν αποφυλακιστούν χρειάζονται ψυχολογική και ηθική υποστήριξη, κατανόηση και βοήθεια από την κοινωνία. Θέλουν να αισθάνονται ότι είναι ίσοι με τους υπόλοιπους πολίτες και να μην είναι μονίμως στιγματισμένοι.

7^η Συνέντευξη

Ο συμμετέχων 7 δεν γνωρίζει αν διεξάγονται προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης στο Σ.Κ.. Στο παρελθόν είχε συμμετάσχει σε ανοιχτό πρόγραμμα ΚΕΘΕΑ

σε άλλο Σ.Κ. αλλά δεν κατάφερε να το ολοκληρώσει επειδή δεν ήταν εύκολο λόγω των περιορισμών. Τώρα εργάζεται εντός του Σ.Κ. για να λάβει ευεργετικό υπολογισμό ημερών ποινής. Από παροχές προς αποφυλακισμένους γνωρίζει μόνο για το επίδομα της ΔΥΠΑ. Σχετικά με τα προβλήματα επανεξέτασης τόνισε ότι δεν υπάρχει καμία μέριμνα για τους κρατουμένους μετά την αποφυλάκιση. Δεν ενδιαφέρεται κανείς όπως δήλωσε αν έχουν κάπου να μείνουν ή αν έχουν χρήματα να επιβιώσουν. Ο συμμετέχων 7 είχε φυλακιστεί και στο παρελθόν. Δεν μπόρεσε να βρει εργασία και τρόπο επιβίωσης οπότε εκδήλωσε παραβατική συμπεριφορά ξανά. Πρότεινε να υπάρχει η δυνατότητα να εργάζονται οι κρατούμενοι εντός των Σ.Κ. και να αποζημιώνονται με ένα ποσό το οποίο θα αποταμιεύεται και θα το λαμβάνουν όταν αποφυλακίζονται ώστε να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν στα πρώτα έξοδα.

8^η Συνέντευξη

Ο συμμετέχων 8 έχει συμμετάσχει σε πρόγραμμα κατάρτισης στο Σ.Κ., αλλά δεν το ολοκλήρωσε. Εργάζεται εντός του Σ.Κ. για να λάβει ευεργετικό υπολογισμό ημερών ποινής. Από παροχές προς αποφυλακισμένους γνωρίζει μόνο για το επίδομα της ΔΥΠΑ. Έχει επίσης συμμετάσχει στο παρελθόν σε πρόγραμμα απεξάρτησης ναρκωτικών ουσιών το οποίο δεν ολοκλήρωσε γιατί είχε αντίθετη άποψη σχετικά με τις διαδικασίες που ακολουθούνταν. Το οικονομικό πρόβλημα θεωρεί ότι είναι το μεγαλύτερο στους κρατουμένους που αποφυλακίζονται. Και ο ίδιος είχε φυλακιστεί στο παρελθόν αλλά δεν μπόρεσε να επανενταχθεί επιτυχώς γιατί δεν είχε τους χρηματικούς πόρους. Προβληματίζεται όταν αποφυλακιστεί αν θα μπορέσει να βρει εργασία και να ανταπεξέλθει στις οικονομικές του υποχρεώσεις.

9^η Συνέντευξη

Ο συμμετέχων 9 δεν έχει συμμετάσχει σε κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης διότι θεωρεί ότι πραγματοποιούνται πολύ λίγα προγράμματα στο Σ.Κ.. Εργάζεται εντός του Σ.Κ. για να λάβει ευεργετικό υπολογισμό ημερών ποινής. Είχε συμμετάσχει σε πρόγραμμα απεξάρτησης ναρκωτικών ουσιών το οποίο όμως δεν ολοκλήρωσε λόγω εργασίας και ιδεολογικών απόψεων, διότι ήταν πάρα πολύ αυστηρό. Από παροχές προς αποφυλακισμένους γνωρίζει μόνο για το επίδομα της ΔΥΠΑ. Προτείνει να γίνουν

προγράμματα εντός των Σ.Κ. που να μπορούν να δώσουν δουλειά στους κρατούμενους όταν αποφυλακιστούν και προτείνει τις ειδικότητες του Οικοδόμου, του Μαραγκού, του Μάγειρα, του Υδραυλικού και του Μηχανικού Αυτοκινήτων. Τα μεγαλύτερα προβλήματα για την επανένταξη των αποφυλακισμένων θεωρεί πως είναι η εύρεση εργασίας και το οικονομικό. Όπως τόνισε είναι δύσκολο να ανταποκριθεί ένας αποφυλακισμένος που έχει συνηθίσει τόσα χρόνια σε ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα μέσα στη φυλακή σε αυξημένες οικονομικές υποχρεώσεις και χωρίς να έχει καλή εργασία.

10^η Συνέντευξη

Ο συμμετέχων 10 είχε συμμετάσχει σε πρόγραμμα απεξάρτησης ναρκωτικών ουσιών του ΚΕΘΕΑ το οποίο όμως δεν κατάφερε να ολοκληρώσει. Παρόλο που πίστευε ότι το πρόγραμμα ήταν καλό και τον βοήθησε να ξεφύγει από το κλίμα της φυλακής, ήταν πολύ πιεστικό και δεν μπορούσε να αντέξει κι άλλη πίεση όπως τόνισε. Και ο συμμετέχων 10 είναι εργαζόμενος στο Σ.Κ για να λάβει ευεργετικό υπολογισμό ημερών ποινής. Από παροχές προς αποφυλακισμένους γνωρίζει μόνο για το επίδομα της ΔΥΠΑ. Ως μεγαλύτερα προβλήματα επανένταξης ανέφερε την κοινωνική, οικονομική και ψυχολογική προσαρμογή μετά την αποφυλάκιση. Ο ίδιος ενώ είχε φυλακιστεί στο παρελθόν, δεν μπόρεσε να βρει εργασία όταν αποφυλακίστηκε. Ένιωθε ότι η κοινωνία δεν μπορούσε να τον αποδεχθεί και ο ίδιος δεν μπορούσε να προσαρμοστεί στην κοινωνία. Αυτό που ζητάει είναι αλληλεγγύη και κατανόηση από την κοινωνία.

11^η Συνέντευξη

Ο συμμετέχων 11 δεν έχει συμμετάσχει ποτέ σε πρόγραμμα κατάρτισης λόγω έλλειψης χρόνου όπως δήλωσε, εξαιτίας του ότι εργάζεται εντός του Σ.Κ.. Προτιμά να έχει σταθερή δουλειά στο Σ.Κ. για να μην χάνει μεροκάματα όπως δήλωσε. Από παροχές προς αποφυλακισμένους γνωρίζει μόνο για το επίδομα της ΔΥΠΑ. Θεωρεί ότι τα μεγαλύτερα προβλήματα μετά την αποφυλάκιση για έναν κρατούμενο είναι η εύρεση εργασίας, που είναι πάρα πολύ δύσκολη, η διαμονή και η σίτιση. Όπως δήλωσε, ενώ στη φυλακή υπάρχει ένα πρόγραμμα, μετά ξαφνικά πρέπει ο κρατούμενος να ανταπεξέλθει σε όλα μόνος του και να μπορέσει να βιοποριστεί. Στις υποδείξεις που έκανε πρότεινε να δίνονται πιο εύκολα άδειες σε κρατούμενους ώστε να συνηθίζουν σταδιακά τη ζωή έξω από τη φυλακή. Όσοι

εργάζονται στο Σ.Κ. θα ήθελε να έχουν την δυνατότητα να κάνουν πιο εξειδικευμένες εργασίες και αν είναι δυνατόν να μάθουν τέχνες ώστε να μπορέσουν όταν αποφυλακιστούν να βρουν εργασία. Πρότεινε επίσης να μην τελειώνουν τα προγράμματα κατάρτισης και εκπαίδευσης μόλις αποφυλακίζεται κάποιος, αλλά να υπάρχει συνέχεια με καθοδήγηση και μετά την αποφυλάκιση ώστε να είναι ευκολότερη η ενσωμάτωση στην κοινωνία.

12^η Συνέντευξη

Ο συμμετέχων 12 δεν έχει συμμετάσχει σε πρόγραμμα κατάρτισης εντός του Σ.Κ.. Εργάζεται στο Σ.Κ. για να λάβει ευεργετικό υπολογισμό ημερών ποινής. Δεν γνωρίζει ότι υπάρχουν παροχές προς αποφυλακισμένους. Πιστεύει ότι η φυλακή δεν σωφρονίζει, το αντίθετο μάλιστα, σε κάνει χειρότερο όπως τόνισε. Το μεγάλο πρόβλημα μετά την αποφυλάκιση είναι ότι μπορεί κάποιος εύκολα να ξαναμπλέξει στην παρανομία και χρειάζεται μεγάλη προσπάθεια για να τα καταφέρει.

13^η Συνέντευξη

Ο συμμετέχων 13 παρακολουθεί το πρόγραμμα Μαγειρικής της ΔΥΠΙΑ που πραγματοποιείται στο Σ.Κ. και παράλληλα εργάζεται στο Σ.Κ.. Το πρόγραμμα δήλωσε ότι ήταν πολύ καλό αλλά για να είναι αποτελεσματικό θα πρέπει να λαμβάνει ο κρατούμενος και πιστοποίηση. Επίσης θα πρέπει να υπάρχει συνέχεια στην επιμόρφωση και μετά την αποφυλάκιση. Πιστεύει ότι τα προγράμματα κατάρτισης βοηθάνε εντός των Σ.Κ., αλλά δεν είναι αρκετά για να επανεκτάξουν έναν κρατούμενο στην κοινωνία. Προτείνει τα προγράμματα κατάρτισης που γίνονται να είναι ολοκληρωμένα. Να γίνεται εκπαίδευση και να δίνεται πιστοποίηση αντίστοιχη των ΙΕΚ σε ειδικότητες Βοηθός Μάγειρα, Ειδικός Τεχνικών Εργασιών (Υδραυλικός, Ηλεκτρολόγος κλπ). Από παροχές προς αποφυλακισμένους γνωρίζει για το επίδομα της ΔΥΠΙΑ. Ξέρει επίσης την “Άρσις” που είχε κάνει επίσκεψη στο Σ.Κ. και την “Οσία Ξένη” που βοηθάει τους κρατούμενους στέλνοντάς τους και χρήματα. Για τα προβλήματα επανεξέτασης δήλωσε ότι, επειδή οι ποινές είναι σε λάθος γραμμή, δεν μπορεί να υπάρχει ένα πλάνο από τον κρατούμενο εντός της φυλακής. Ο κρατούμενος δεν γνωρίζει πότε τελειώνει η ποινή του οπότε δεν μπορεί να προγραμματίσει και τη ζωή του. Δήλωσε ότι έχει χάσει κάθε ελπίδα στο κράτος και ότι οι κρατούμενοι δεν γνωρίζουν τα δικαιώματά τους.

14^η Συνέντευξη

Ο συμμετέχων 14 έχει λάβει απολυτήριο Γυμνασίου από το ΣΔΕ του Σ.Κ. και είναι ήδη μαθητής Λυκείου. Στο Σ.Κ. δεν υπάρχει Λύκειο αλλά λαμβάνει τα βιβλία και διαβάζει μόνος του για να δώσει εξετάσεις. Ο συμμετέχων 14 πιστεύει ότι τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης βοηθάνε πολύ τους κρατουμένους στην επανένταξή τους και πρότεινε να υπάρχουν και εργαστήρια πάνω σε τεχνικά επαγγέλματα. Από παροχές προς αποφυλακισμένους γνωρίζει μόνο για το επίδομα της ΔΥΠΑ. Τα μεγαλύτερα προβλήματα για την επανένταξη των κρατουμένων πιστεύει ότι είναι η εύρεση εργασίας και στέγης και ο στιγματισμός που υπάρχει προς τους αποφυλακισμένους. Στις προτάσεις του τόνισε ότι η ΔΥΠΑ θα πρέπει να βοηθάει περισσότερο τους αποφυλακισμένους με το να βρίσκουν εργασία ή με το να τους επιδοτεί με το επίδομα αποφυλακισμένων για ένα μεγαλύτερο χρονικό διάστημα έως ότου ορθοποδήσουν. Τόνισε ότι ακόμα κι αυτοί που δικαιούνται το επίδομα το παίρνουν μετά από 2,5 μήνες οπότε δεν έχουν τους πόρους να ζήσουν.

15^η Συνέντευξη

Ο συμμετέχων 15 δεν έχει λάβει μέρος σε κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης και εκπαίδευσης, παρόλο που πιστεύει ότι βοηθούν τους κρατούμενους στην επανένταξή τους στην κοινωνία. Από παροχές προς αποφυλακισμένους γνωρίζει μόνο για το επίδομα της ΔΥΠΑ. Στο παρελθόν έχει φυλακιστεί πολλές φορές. Όπως τόνισε πέρασε όλη του τη ζωή μέσα στη φυλακή. Οι λόγοι που δεν μπόρεσε ποτέ να επανενταχθεί επιτυχώς όπως υποστήριξε ήταν το περιβάλλον του, οι οικονομικές του υποχρεώσεις και η εύρεση εργασίας.

16^η Συνέντευξη

Ο συμμετέχων 16 το διάστημα που είναι έγκλειστος, πήγε στο ΣΔΕ και έλαβε απολυτήριο Γυμνασίου, έπειτα παρακολούθησε μαθήματα Λυκείου και πήρε το απολυτήριο Λυκείου και μετά έλαβε υποτροφία σπουδών από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο στο οποίο είναι τώρα φοιτητής. Στο παρελθόν έχει συμμετάσχει και σε πρόγραμμα απεξάρτησης ναρκωτικών ουσιών. Ο συμμετέχων 16 πιστεύει ότι τα προγράμματα αυτά βοηθούν πάρα πολύ τους κρατουμένους στην επανένταξή τους στην κοινωνία. Θα προτιμούσε όμως σε

όλα τα μαθήματα να υπάρχει ανθρώπινη επαφή και να μην μένει η εκπαίδευση μόνο στα χαρτιά ή στον υπολογιστή. Τόνισε ότι θα πρέπει να γίνονται εντός των Σ.Κ. προγράμματα ενημέρωσης των κρατουμένων για το τι μπορούν να κάνουν μετά την αποφυλάκισή τους και για να γνωρίσουν τα δικαιώματά τους. Επίσης θέλει για όλα αυτά τα προγράμματα που γίνονται να υπάρχει μία συνέχεια και μέσα στην φυλακή αλλά και έξω στην κοινωνία. Τόνισε ακόμη ότι θα πρέπει όσοι κρατούμενοι φοιτούν σε Πανεπιστήμιο να λαμβάνουν ευεργετικό υπολογισμό ημερών ποινής και ότι ο ίδιος δεν λαμβάνει. Από παροχές προς αποφυλακισμένους γνωρίζει μόνο για το επίδομα της ΔΥΠΑ. Ως μεγαλύτερα προβλήματα επανένταξης των αποφυλακισμένων, θεωρεί πως είναι η απόρριψη και η προκατάληψη της κοινωνίας. Επίσης τόνισε ότι οι προσπάθειες που γίνονται από το κράτος έχουν αποσπασματικό χαρακτήρα και δεν έχουν συνέχεια.

17^η Συνέντευξη

Ο συμμετέχων 17 είχε ξεκινήσει ένα πρόγραμμα κατάρτισης στο Σ.Κ., αλλά το πρόγραμμα διακόπηκε ενώ ήταν πολύ καλό όπως τόνισε. Θα ήθελε να πραγματοποιηθούν προγράμματα ρομποτικής εντός του Σ.Κ.. Ο ίδιος εργάζεται εντός του Σ.Κ. για λήψη ευεργετικού υπολογισμού ημερών ποινής. Από παροχές προς αποφυλακισμένους γνωρίζει μόνο για το επίδομα της ΔΥΠΑ. Τα μεγαλύτερα προβλήματα επανένταξης των αποφυλακισμένων πιστεύει ότι είναι η εύρεση εργασίας, η στέγη, η κοινωνικοποίηση και το Ποινικό Μητρώο. Το Ποινικό Μητρώο όπως δήλωσε είναι αποτρεπτικό για την πρόσληψη ενός αποφυλακισμένου. Ακόμη ένα ζήτημα που έθιξε ο συμμετέχων 17 είναι οι χρηματικές ποινές. Για έως έξι μήνες μετά την αποφυλάκιση υπάρχει αναστολή πληρωμής των χρηματικών ποινών. Μετά όμως τους έξι μήνες τα ποσά είναι απαιτητά και είναι σχεδόν αδύνατον να καταβληθούν. Ανησυχεί ότι όταν αποφυλακιστεί δεν θα μπορέσει να πληρώσει το ποσό της χρηματικής ποινής που είναι πολύ μεγάλο και ίσως φυλακιστεί ξανά. Πιστεύει ότι όλοι οι κρατούμενοι όταν αποφυλακίζονται πρέπει να δέχονται από το κράτος βοήθεια οικονομική και κοινωνική.

18^η Συνέντευξη

Ο συμμετέχων 18 δήλωσε ότι δεν γνωρίζει ότι πραγματοποιούνται προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης εντός του Σ.Κ. και δεν έχει παρακολουθήσει ποτέ κάποιο

πρόγραμμα γιατί πιστεύει ότι δύσκολα θα βοηθήσουν έναν κρατούμενο να επανενταχθεί. Εργάζεται εντός του Σ.Κ. για λήψη ευεργετικού υπολογισμού ημερών ποινής. Από παροχές προς αποφυλακισμένους γνωρίζει μόνο για το επίδομα της ΔΥΠΑ. Το μεγαλύτερο πρόβλημα για την επανεένταξη ενός αποφυλακισμένου στην κοινωνία όπως δήλωσε είναι ο τρόπος που τον αντικρίζουν όταν ξέρουν ότι έχει μπει φυλακή. Ο στιγματισμός της κοινωνίας προς τον κρατούμενο παραμένει όπως δήλωσε. Ένα άλλο μεγάλο πρόβλημα είναι η εργασία που προβληματίζει και τον ίδιο, καθώς πιστεύει ότι θα δυσκολευτεί να βρει εργασία παρόλο που είναι εξειδικευμένος σε ένα αντικείμενο.

19^η Συνέντευξη

Ο συμμετέχων 19 δεν έχει λάβει μέρος σε κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης και εκπαίδευσης. Ο ίδιος εργάζεται εντός του Σ.Κ. για λήψη ευεργετικού υπολογισμού ημερών ποινής. Πιστεύει ότι τα προγράμματα κατάρτισης βοηθάνε στην επανεένταξη των κρατουμένων αλλά πιστεύει ότι θα πρέπει να διδάσκονται πρακτικά επαγγέλματα, όπως Χτίστης, διότι έτσι θα υπάρχουν παραπάνω πιθανότητες εύρεσης εργασίας μετά την αποφυλάκιση. Από παροχές προς αποφυλακισμένους γνωρίζει μόνο για το επίδομα της ΔΥΠΑ. Ο ρατσισμός και η εύρεση εργασίας πιστεύει ότι είναι τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι κρατούμενοι όταν αποφυλακίζονται, γι' αυτό και θα πρέπει να λαμβάνουν για κάποιο διάστημα μέχρι να ορθοποδήσουν ψυχολογική και οικονομική βοήθεια. Ένα επιπλέον θέμα που έθιξε είναι οι αναστολές ποινών, λέγοντας ότι σε περίπτωση που φυλακιστεί ένας κρατούμενος και είχε αναστολή ποινής από προηγούμενη κράτηση, θα πρέπει να εκτίσει εκ νέου και την προηγούμενη ποινή.

20^η Συνέντευξη

Ο συμμετέχων 20 έχει συμμετάσχει στις δράσεις του Εθνικού Θεάτρου στο Σ.Κ.. Επίσης τελείωσε το Λύκειο εντός του Καταστήματος, έδωσε Πανελλαδικές Εξετάσεις και είναι πλέον φοιτητής ΑΕΙ. Εργάζεται εντός του Σ.Κ. για λήψη ευεργετικού υπολογισμού ημερών ποινής. Από παροχές προς αποφυλακισμένους, γνωρίζει για το επίδομα της ΔΥΠΑ και για την «Επάνοδος». Όπως τόνισε όταν είχε αποφυλακιστεί στο παρελθόν ζήτησε βοήθεια από την «Επάνοδος» αλλά δεν την έλαβε ποτέ. Πιστεύει ότι τα περισσότερα προγράμματα που γίνονται στα Σ.Κ. είναι διεκπεραιωτικά και γίνονται απλά για να γίνονται όπως τόνισε.

Πρότεινε να γίνονται προγράμματα που αφορούν τεχνικές εργασίες ώστε να μπορέσουν οι κρατούμενοι όταν αποφυλακιστούν να βρουν εργασία πιο εύκολα γνωρίζοντας μια τέχνη. Θεωρεί ότι τα μεγαλύτερα προβλήματα ως προς την επανένταξη των αποφυλακισμένων κρατουμένων είναι η εύρεση σταθερής εργασίας και η εύρεση σπιτιού. Ο συμμετέχων 20 τόνισε επίσης ότι θα πρέπει και οι κρατούμενοι που είναι φοιτητές να λαμβάνουν ευεργετικό υπολογισμό ποινής για να έχουν και ένα μεγαλύτερο κίνητρο να σπουδάσουν και να μην χρειάζεται να δουλεύουν συγχρόνως για να πάρουν μεροκάματα.

Η ερευνήτρια μελετώντας το υλικό των συνεντεύξεων, τις σημειώσεις που είχε κρατήσει και αναλύοντας τα ερωτηματολόγια των συμμετεχόντων κρατουμένων έκανε τις ακόλουθες διαπιστώσεις:

- Οι δέκα οκτώ από τους είκοσι συμμετέχοντες γνώριζαν ότι πραγματοποιούνται προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης εντός του Σωφρονιστικού Καταστήματος. Η πληροφόρηση τους γινόταν είτε από την Κοινωνική Υπηρεσία του Καταστήματος, είτε διαβάζοντας τους Πίνακες Ανακοινώσεων που υπήρχαν στο Σ.Κ. και συχνά από συζητήσεις με άλλους κρατουμένους.
- Δέκα τρεις από τους συμμετέχοντες δεν έχουν συμμετάσχει σε πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης ή εκπαίδευσης στο Σ.Κ.. Από τους υπόλοιπους επτά συμμετέχοντες που έχουν παρακολουθήσει προγράμματα, μόνο οι τέσσερις τα ολοκλήρωσαν. Από τους τρεις που δεν τα ολοκλήρωσαν, οι δύο ήταν διότι τα προγράμματα που παρακολουθούσαν διακόπηκαν. Όσοι ολοκλήρωσαν τα προγράμματα είχαν θετική άποψη γι' αυτά.
- Αναφορικά με τα προγράμματα απεξάρτησης ναρκωτικών ουσιών, πέντε από τους συμμετέχοντες είχαν συμμετάσχει σε πρόγραμμα. Από αυτούς μόνο ο ένας ολοκλήρωσε το πρόγραμμα. Οι υπόλοιποι τέσσερις συμμετέχοντες ενώ πίστευαν ότι το πρόγραμμα ήταν βοηθητικό, δεν κατάφεραν να το ολοκληρώσουν γιατί όπως δήλωσαν ήταν πολύ αυστηρό και ένιωθαν μεγάλη πίεση.
- Δέκα επτά από τους συμμετέχοντες, εργάζονται εντός του Σ.Κ. με σκοπό τη λήψη ευεργετικού υπολογισμού ημερών ποινής. Από τους δέκα επτά, μόνο ένας παρακολουθεί συγχρόνως και πρόγραμμα κατάρτισης της ΔΥΠΑ. Όπως τόνισαν

είναι δύσκολο να εργάζεται ένας κρατούμενος και να παρακολουθεί προγράμματα κατάρτισης, λόγω έλλειψης χρόνου. Τρεις από τους συμμετέχοντες κρατουμένους δεν εργάζονται εντός του Σ.Κ., εκ των οποίων ο ένας είναι φοιτητής και ο άλλος μαθητής Λυκείου.

- Από τους είκοσι συμμετέχοντες, οι δέκα τρεις μόνο απάντησαν στο εάν θέλουν να γίνουν συγκεκριμένα προγράμματα κατάρτισης στο Σ.Κ. Οι έντεκα εξ' αυτών δήλωσαν ότι θα ήθελαν να εκπαιδευτούν σε τεχνικά επαγγέλματα. Υδραυλικός, Ηλεκτρολόγος, Χτίστης, Μαραγκός, Μηχανικών Αυτοκινήτων, Βοηθός Μάγειρα. Όπως τόνισαν αν γνωρίζουν μια τέχνη θα είναι ευκολότερη η εύρεση εργασίας. Ένας συμμετέχοντας δήλωσε ότι επιθυμεί να ειδικευθεί στη Ρομποτική. Τέλος, ο άλλος συμμετέχοντας δήλωσε ότι θα ήθελε να γίνουν καταρτίσεις πάνω σε επαγγέλματα που απασχολούν προσωπικό στην Τουριστική Βιομηχανία. Οι υπόλοιποι επτά συμμετέχοντες δεν έκαναν κάποια πρόταση.
- Δέκα οκτώ από τους συμμετέχοντες στην έρευνα, δεν γνώριζαν τις παροχές της «Επάνοδος» προς τους αποφυλακισμένους. Από τους δύο συμμετέχοντες που γνώριζαν για την «Επάνοδος», ο ένας είχε ενημερωθεί για τις υπηρεσίες της από το «Αλφαβητάρι του Κρατουμένου, Δικαιώματα και Υποχρεώσεις», το οποίο βρίσκεται στην βιβλιοθήκη του Σ.Κ.. Ο άλλος συμμετέχοντας είχε επικοινωνήσει με την «Επάνοδος» όταν είχε αποφυλακιστεί από προηγούμενη κράτηση, αλλά όπως είπε δεν κατάφερε να εξυπηρετηθεί ούτε για στέγη, ούτε και για εύρεση εργασίας. Δέκα οκτώ από τους συμμετέχοντες γνώριζαν τις παροχές της ΔΥΠΑ προς τους αποφυλακισμένους, αλλά μόνο ως προς το κομμάτι του επιδόματος αποφυλακισμένων (Επίδομα Κοινωνικής Επανεξέτασης). Όπως τόνισαν, πλέον είναι δυσκολότεροι οι όροι λήψης του επιδόματος διότι χρειάζεται να έχει ο αιτών 75 ένσημα τα δύο προηγούμενα έτη πριν την φυλάκισή του, με αποτέλεσμα κάποιοι να αποκλείονται διότι δεν εργάστηκαν ποτέ με ένσημα. Θα ήθελαν το επίδομα να δίνεται για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα και οι προϋποθέσεις να μην είναι τόσο αυστηρές. Σχετικά με τις παροχές προς τους αποφυλακισμένους από μη κρατικούς φορείς, μόνο δύο εκ των συμμετεχόντων γνώριζαν την «Άρσις» η οποία είχε επισκεφτεί το Σ.Κ. και την «Οσία Ξένη». Οι υπόλοιποι δέκα οκτώ συμμετέχοντες δεν γνώριζαν ότι υπάρχουν και άλλοι φορείς που βοηθούν τους κρατουμένους στην επανεξέτασή τους.

- Δέκα οκτώ από τους συμμετέχοντες δήλωσαν ότι έχουν σπίτι να κατοικήσουν όταν αποφυλακιστούν δικό τους ή της οικογενείας τους. Δύο συμμετέχοντες δήλωσαν ότι δεν έχουν σπίτι να κατοικήσουν όταν αποφυλακιστούν και φοβούνται την αστεγία. Με εξαίρεση τριών συμμετεχόντων, οι υπόλοιποι δέκα επτά δήλωσαν ότι έχουν οικογένεια στην οποία μπορούν να στηριχτούν μετά την αποφυλάκισή τους.
- Οκτώ από τους συμμετέχοντες είχαν φυλακιστεί ξανά στο παρελθόν. Οι λόγοι που δεν κατάφεραν να επανενταχθούν επιτυχώς στην κοινωνία όπως υποστήριζαν και να αναπτύξουν εκ νέου παραβατική συμπεριφορά ήταν η εύρεση εργασίας, τα οικονομικά προβλήματα και η απόρριψη της κοινωνίας.
- Αναφορικά με την παροχή ψυχολογικής υποστήριξης στους ίδιους και στις οικογένειές τους μετά την αποφυλάκισή τους, επτά δήλωσαν πως θα χρειαζούν ψυχολογική υποστήριξη μετά την αποφυλάκιση και ότι θα βοηθούσε να λάβει ψυχολογική βοήθεια και η οικογένειά τους. Εννέα από τους συμμετέχοντες δήλωσαν ότι ούτε αυτοί αλλά ούτε και οι οικογένειές τους χρειάζονται ψυχολογική υποστήριξη. Δύο εκ των συμμετεχόντων δήλωσαν ότι οι ίδιοι δεν χρειάζονται, αλλά θα ήθελαν ψυχολογική υποστήριξη για τις οικογένειές τους. Τέλος, δύο εκ των συμμετεχόντων δήλωσαν ότι οι ίδιοι χρειάζονται ψυχολογική υποστήριξη αλλά δεν το κρίνουν απαραίτητο για τις οικογένειες τους.
- Ως προς το ποια θεωρούν μεγαλύτερα προβλήματα για την επανεξέτασή τους μετά την αποφυλάκισή τους, οι δέκα οκτώ από τους συμμετέχοντες δήλωσαν ότι η εύρεση εργασίας είναι το σημαντικότερο πρόβλημα και κατ' επέκταση τα οικονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν. Τρεις από τους συμμετέχοντες ανέφεραν εκτός από την εργασία και το ζήτημα του Ποινικού Μητρώου. Πολλοί εργοδότες, συμπεριλαμβανομένου και του δημοσίου, έχουν ως προϋπόθεση την ύπαρξη λευκού Ποινικού Μητρώου οπότε οι αποφυλακισμένοι αποκλείονται από την αγορά εργασίας. Επιπλέον της εργασίας, τέσσερις συμμετέχοντες δήλωσαν ότι σημαντικό πρόβλημα είναι και η στέγη. Ένας από τους συμμετέχοντες δήλωσε ως μεγαλύτερο πρόβλημα ότι δεν γνωρίζει πότε λήγει η ποινή του οπότε δεν μπορεί να κάνει πλάνο για τη ζωή του, ενώ ένας άλλος συμμετέχοντας δήλωσε ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα είναι να μην ξαναμπλέξει με την παρανομία. Οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι υπάρχει στιγματισμός, ρατσισμός, απόρριψη και προκατάληψη από την κοινωνία προς τους αποφυλακισμένους. Θέλουν η κοινωνία να είναι πιο ανεκτική, να δείξει αλληλεγγύη

και κατανόηση και να τους δώσει μια ευκαιρία. Πιστεύουν ότι πρέπει να υπάρχει μέριμνα από το κράτος και καθοδήγηση μετά την αποφυλάκιση. Ένας επιπλέον παράγοντας που δυσχεραίνει την οικονομική τους κατάσταση μετά την αποφυλάκιση είναι ότι ορισμένοι έχουν να καταβάλουν και χρηματική ποινή, το οποίο είναι σχεδόν αδύνατον όπως τόνισαν.

- Δέκα οκτώ από τους συμμετέχοντες δήλωσαν ότι δεν γνώριζαν τους όρους Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία, Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση, Συνεταιρισμός. Οι δύο συμμετέχοντες γνώριζαν για την ΚΑΟ και κυρίως γνώριζαν για την λειτουργία των Συνεταιρισμών. Η ερευνήτρια ενημέρωσε τους συμμετέχοντες, διαβάζοντάς τους την σχετική νομοθεσία για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και για τις μορφές επιχειρήσεων που υπάρχουν και τους ανέφερε το παράδειγμα της Κοιν.Σ.ΕΠ «Νέοι Ορίζοντες» που διοικείται από πρώην κρατουμένους. Δέκα έξι από τους συμμετέχοντες δήλωσαν ότι θα τους ενδιέφερε μετά την αποφυλάκισή τους η συμμετοχή σε μια συνιδιόκτηση επιχείρηση της ΚΑΟ, όπως Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση Ένταξης, η Κοινωνικός Συνεταιρισμός Περιορισμένης Ευθύνης ή Συνεταιρισμός Εργαζομένων. Οι δέκα έξι συμμετέχοντες έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και δήλωσαν ότι θα μπορούσαν να συνεταιριστούν με συγκατατούμενους τους διότι τους εμπιστεύονται πολύ καθώς έχουν τα ίδια βιώματα. Τέσσερις συμμετέχοντες απάντησαν ότι δεν ενδιαφέρονται, ο πρώτος διότι είναι συνταξιούχος και δεν τον ενδιαφέρει πλέον η εργασία, ο δεύτερος και ο τρίτος διότι έχουν οικογενειακή επιχείρηση στην οποία θα απασχοληθούν όταν αποφυλακιστούν και ο τέταρτος διότι δεν θα ήθελε καμία επαφή με κρατουμένους μετά την αποφυλάκισή του.

4.3 Προβλήματα Κοινωνικής Επανάταξης στις ελληνικές φυλακές

Το Ελεγκτικό Συνέδριο εξέτασε το ζήτημα της Κοινωνικής Επανάταξης των Κρατουμένων στις ελληνικές φυλακές. Στην Έκθεση Ελέγχου 12/2021 με θέμα «Κοινωνική Επανάταξη των Κρατουμένων: Πώς εκδηλώνεται η μέριμνα της Πολιτείας για την προσαρμογή τους στο κοινωνικό τους /περιβάλλον και την επαγγελματική τους αποκατάσταση;» κατόπιν ελέγχου που διεξήγαγε κατέληξε στα ακόλουθα πορίσματα:

«1. Κατά τον στρατηγικό σχεδιασμό του σωφρονιστικού συστήματος παρατηρήθηκαν σημαντικές παραλείψεις (δεν συμμετείχαν κατά το σχεδιασμό οι φορείς υλοποίησης των δράσεων, δεν προκύπτει ότι ελήφθησαν υπόψη οι βέλτιστες πρακτικές/συστάσεις των οργάνων ευρωπαϊκών ή διεθνών οργανισμών και δεν αξιολογήθηκαν οι προηγούμενες δράσεις, ώστε να εντοπιστούν συστημικές αδυναμίες).» Οι στόχοι του σχεδίου δεν εξειδικεύτηκαν σε συγκεκριμένες δράσεις, ούτε συνοδεύονται από δείκτες επίτευξης αποτελεσμάτων» (Ελεγκτικό Συνέδριο, 2021). Ο έλεγχος διαπίστωσε ότι οι άμεσα εμπλεκόμενοι φορείς που ήταν το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, η «Επάνοδος», και ο Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (πλέον ΔΥΠΑ), δεν συμμετείχαν κατά το στάδιο εκπόνησης και σχεδιασμού του στρατηγικού σχεδίου, παρόλο που θα εκτελούσαν πολλές από τις δράσεις. Δεν ελήφθησαν υπόψη οι προτάσεις τους αλλά ούτε και ήταν γνωστοί οι διαθέσιμοι πόροι τους. Οι βέλτιστες πρακτικές ή συστάσεις οργάνων ευρωπαϊκών ή διεθνών οργανισμών δεν ελήφθησαν επαρκώς υπόψη. Μετά από τις πολιτικές και τις δράσεις επανένταξης των κρατουμένων, δεν έγιναν μελέτες και αξιολογήσεις των πολιτικών και δράσεων επανένταξης των κρατουμένων που εφαρμόστηκαν. Στον στρατηγικό σχεδιασμό δεν υπήρχαν συγκεκριμένοι στόχοι, χρονοδιαγράμματα υλοποίησης δράσεων, δείκτες επίτευξης αποτελεσμάτων. Επίσης όπου υπήρχαν πολλοί εμπλεκόμενοι φορείς δεν καθορίζονταν ποιος ήταν ο φορέας συντονισμού.

«2. Κατά την επιλογή των συγκεκριμένων δράσεων επανένταξης δεν λαμβάνονται υπόψη οι αντικειμενικές ανάγκες επανένταξης των κρατουμένων. Οι διαδικασίες ενημέρωσης των κρατουμένων για τα προγράμματα που υλοποιούνται στα Καταστήματα Κράτησης δεν διασφαλίζουν την ισότιμη πρόσβασή τους στα προγράμματα στα οποία θα μπορούσαν να ενταχθούν» (Ελεγκτικό Συνέδριο, 2021). Ο έλεγχος του Ελεγκτικού Συνεδρίου κατέδειξε ότι υπήρξαν ελλείψεις στην καταγραφή των αναγκών των κρατουμένων, οι οποίες δεν γινόντουσαν με Online διασύνδεση μεταξύ των Σωφρονιστικών Καταστημάτων και του Υπουργείου. Δεν υπήρχε στατιστική πληροφόρηση σχετικά με το προφίλ των κρατουμένων, οπότε δεν μπορούσε να γίνει και σωστή αξιολόγηση και κατηγοριοποίηση των αναγκών τους. Δεν γινόταν συστηματική καταγραφή δημογραφικών χαρακτηριστικών όπως γλώσσα, εθνικότητα, θρησκεία, ηλικία, οπότε δεν μπορούσαν να γίνουν και πιο στοχευμένες εκπαιδευτικές δράσεις και παρεμβάσεις. Επιπρόσθετα το Ελεγκτικό Συνέδριο διαπίστωσε ότι δεν υπήρχε σαφής διαδικασία και κριτήρια επιλογής ως προς τα προγράμματα που θα υλοποιούνταν στα Σωφρονιστικά Καταστήματα, οπότε δεν διασφαλιζόνταν ότι τα

επιλεγέντα θα κάλυπταν όσο το δυνατόν μεγαλύτερο αριθμό κρατουμένων. Καταγράφηκαν ακόμη αδυναμίες στις διαδικασίες ενημέρωσης των κρατουμένων για τα προγράμματα εκπαίδευσης, επιμόρφωσης και κατάρτισης που πραγματοποιούνται στα Σωφρονιστικά Καταστήματα.

«3. Εκπαιδευτικές δομές δεν λειτουργούν σε όλα τα Καταστήματα Κράτησης. Δεν πραγματοποιείται σημαντικός αριθμός δράσεων που να αφορούν την επαγγελματική κατάρτιση» (Ελεγκτικό Συνέδριο, 2021). Ο έλεγχος από το Ελεγκτικό Συνέδριο στα Σωφρονιστικά Καταστήματα κατέδειξε ότι η γενική εκπαίδευση δεν παρέχεται σε όλες τις υφιστάμενες δομές. Συγκεκριμένα σε 14 Σωφρονιστικά Καταστήματα δεν λειτουργούσαν εκπαιδευτικές δομές Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας ή Δημόσια Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης, με αποτέλεσμα να μην έχουν όλοι οι κρατούμενοι που ενδιαφέρονται να καταρτιστούν ίσες ευκαιρίες. Υπάρχουν ακόμη ελλείψεις στις δράσεις επαγγελματικής κατάρτισης, διότι δεν υλοποιήθηκαν αρκετά προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης για τα οποία θα μπορούσαν να λάβουν τίτλο πιστοποίησης οι κρατούμενοι, ειδικά για τεχνικά επαγγέλματα. Ένα ακόμη πρόβλημα ήταν ότι λόγω του covid 19, δεν προβλέφθηκε να γίνουν εκπαιδευτικά προγράμματα στα Σωφρονιστικά Καταστήματα με τηλεεκπαίδευση, όπως στις λοιπές εκπαιδευτικές δομές, με εξαίρεση τα Σωφρονιστικά Καταστήματα στο Ψυχιατρείο Κρατουμένων Κορυδαλλού, στον Ελεώνα Θηβών και στο Ίδρυμα Αγωγής Ανηλίκων Αρρένων Βόλου.

«4. Το αρμόδιο Υπουργείο δεν διέθετε στοιχεία ούτε για τους πόρους που απαιτούνται ούτε για τους πόρους που διατίθενται με αποτέλεσμα να μην μπορεί να αξιολογηθεί αν οι πόροι είναι επαρκείς για την εκτέλεση των δράσεων» (Ελεγκτικό Συνέδριο, 2021). Το Ελεγκτικό Συνέδριο στον έλεγχο του διαπίστωσε ότι οι αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη κατά την πορεία υλοποίησης των δράσεων επανένταξης, δεν είχαν διαδικασίες αξιολόγησης της επάρκειας των διατιθέμενων πόρων, ούτε διαδικασίες αξιολόγησης του τρόπου που εντοπίζονται και διατίθενται οι σχετικοί πόροι. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να μην μπορεί να διασφαλιστεί ότι υπήρξαν ευρωπαϊκά κονδύλια που δεν αξιοποιήθηκαν. Επειδή η χρηματοδότηση των προγραμμάτων επανένταξης προκύπτει από διάφορες πηγές όπως το Υπουργείο Παιδείας καθώς και ευρωπαϊκά κονδύλια, η Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη δεν γνώριζε το συνολικό ετήσιο κόστος υλοποίησης των δράσεων για την επανένταξη των

κρατουμένων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να μην υπάρχει τεκμηρίωση για το αν διατίθενται επαρκείς πόροι για την επανεένταξη των κρατουμένων. Εξίσου σημαντική είναι και η επιμόρφωση των υπαλλήλων των Σωφρονιστικών Καταστημάτων, με σκοπό την βέλτιστη αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού. Δεν προσκομίστηκαν όμως στοιχεία συμμετοχής υπαλλήλων σε εκπαιδευτικά και επιμορφωτικά προγράμματα.

«5. Η έλλειψη επαρκούς και κατάλληλης πληροφόρησης σχετικά με την εφαρμογή των δράσεων επανεένταξης, δεν επιτρέπει την λήψη διορθωτικών μέτρων, ούτε την αξιολόγηση της επιτυχίας των συγκεκριμένων δράσεων» (Ελεγκτικό Συνέδριο, 2021). Οι διαπιστώσεις του Ελεγκτικού Συνεδρίου είναι ότι υπήρχαν ελλείψεις σε επίπεδο διαδικασιών συλλογής και ελέγχου δεδομένων και η Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, η οποία θα μπορούσε να τις εντοπίσει, δεν λειτουργεί. Επίσης διαπιστώθηκαν ελλείψεις σε επίπεδο αξιολόγησης των απολογιστικών στοιχείων. Υπάρχει απόκλιση μεταξύ του αριθμού κρατουμένων που αρχίζουν το σχολείο και αυτών που το ολοκληρώνουν και δεν ερευνώνται οι αιτίες διαρροής ανά Σωφρονιστικό Κατάστημα. Με εξαίρεση την αποφυλάκιση, πρέπει να διερευνηθούν οι λόγοι που σταμάτησαν οι κρατούμενοι το σχολείο. Μια ακόμη έλλειψη είναι ότι δεν υπάρχουν στοιχεία για τα προγράμματα που πραγματοποιήθηκαν με τα οποία οι κρατούμενοι έλαβαν τίτλο πιστοποίησης και αν με αυτόν κατάφεραν να εργαστούν όταν αποφυλακίστηκαν. Ακόμη δεν υπάρχουν δείκτες επίτευξης αποτελεσμάτων για τους κρατούμενους που ολοκλήρωσαν την κατάρτιση τους, αν κατάφεραν να συνδεθούν με την αγορά εργασίας μετά την αποφυλάκισή τους. Επιπρόσθετα, δεν διεξήχθησαν έρευνες ικανοποίησης κρατουμένων σε Σωφρονιστικά Καταστήματα σε τακτική βάση, ούτε έγινε διερεύνηση αναγκών των κρατουμένων και διαπιστώσεις ελλείψεων με ερωτηματολόγια.

Κατόπιν του ελέγχου, το Ελεγκτικό Συνέδριο έκανε συστάσεις προς τη Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής που περιλάμβανε μέριμνα για θέσπιση διαδικασιών προς εφαρμογή ενός στρατηγικού σχεδιασμού, την ανάπτυξη ενός ενιαίου ηλεκτρονικού συστήματος για όλα τα Σωφρονιστικά Καταστήματα με δημογραφικά στοιχεία κρατουμένων και των αναγκών τους, την ανάπτυξη διαδικασιών ώστε να διασφαλίζεται ότι όλοι οι κρατούμενοι έχουν ίδιες ευκαιρίες συμμετοχής σε προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, την ανάπτυξη προγραμμάτων τα οποία παρέχουν στους κρατουμένους επαγγελματική κατάρτιση και πιστοποιημένη γνώση που να συνδέονται με την αγορά

εργασίας, την ανάπτυξη διαδικασιών παρακολούθησης και αξιολόγησης της πορείας υλοποίησης δράσεων, ώστε να γνωρίζουν το κόστος εφαρμογής και να υπάρχουν σαφή μετρήσιμα αποτελέσματα. Τέλος, την ανάπτυξη μηχανισμών προώθησης επαγγελματικής αποκατάστασης των κρατουμένων κατά το διάστημα της κράτησής τους και να τους παρέχονται υπηρεσίες συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού, καθώς και να συντάσσεται για τον κάθε έναν κρατούμενο προσωπικό σχέδιο επανένταξης.

5. Συμπεράσματα

Η παρούσα διπλωματική εργασία είχε ως σκοπό να ερευνήσει τα προβλήματα της επανένταξης των αποφυλακισμένων κρατουμένων στην κοινωνία και κατά πόσο μπορεί η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία να συμβάλει στην επιτυχή επανένταξή τους μέσω της επαγγελματικής τους αποκατάστασης. Για την επίτευξη των ανωτέρω, αναλύθηκε ο όρος της εγκληματικότητας και της φυλάκισης, καταγράφηκαν τα Σωφρονιστικά Καταστήματα της χώρας και δόθηκαν στατιστικά στοιχεία κρατουμένων. Μελετήθηκε η εξέλιξη των σταδίων της σωφρονιστικής νομοθεσίας στην Ελλάδα ως προς το πεδίο της κοινωνικής επανένταξης των κρατουμένων και ερευνήθηκαν τα εκπαιδευτικά προγράμματα και τα προγράμματα κατάρτισης που πραγματοποιούνται στα Σωφρονιστικά Καταστήματα. Μελετήθηκε ο όρος της κοινωνικής επανένταξης για τους αποφυλακισμένους κρατουμένους και οι πολιτικές που αυτός περιλαμβάνει. Αναλύθηκε η νομοθεσία της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, οι φορείς της και η δυναμική των φορέων της ΚΑΟ στην Ευρώπη. Επίσης τα οφέλη της ΚΑΟ για την κοινωνία, για την οικονομία και για το περιβάλλον και οι προσπάθειες ανάπτυξης επιχειρήσεων φορέων της ΚΑΟ στην Ευρώπη για αποφυλακισμένους, με σκοπό την επαγγελματική τους αποκατάσταση. Επιπρόσθετα ερευνήθηκε το παράδειγμα της Κοιν.Σ.Επ Ένταξης «Νέοι Ορίζοντες» στην οποία απασχολούνται πρώην κρατούμενοι.

Η εργασία μελέτησε τις υπάρχουσες δομές στήριξης και φορείς επανένταξης αποφυλακισμένων και κατέγραψε τα προβλήματα επανένταξης των κρατουμένων στην κοινωνία μετά την αποφυλάκισή τους, όπως τα ανέφεραν οι ίδιοι οι κρατούμενοι του Σωφρονιστικού Καταστήματος Θεσσαλονίκης που συμμετείχαν στην έρευνα της ερευνήτριας. Επίσης μελέτησε την Έκθεση του Ελεγκτικού Συνεδρίου έτους 2021 σχετικά με τη μέριμνα της Πολιτείας στα προβλήματα της κοινωνικής επανένταξης των κρατουμένων. Επιπρόσθετα ερεύνησε κατόπιν συνεντεύξεων με τους κρατουμένους, αν με σκοπό την επαγγελματική τους αποκατάσταση μετά την αποφυλάκισή τους θα τους ενδιέφερε η συμμετοχή σε μια συνιδιόκτητη επιχείρηση της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας και αν αυτό θα μπορούσε να συμβάλει στην επιτυχή επανένταξή τους στην κοινωνία.

Απαντώντας στα ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας διαπιστώνεται από τις συνεντεύξεις της ερευνήτριας με τους κρατουμένους, ότι η πλειοψηφία των κρατουμένων δεν συμμετείχε

σε προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης εντός των Σωφρονιστικών Καταστημάτων. Οι περισσότεροι κρατούμενοι επέλεξαν να εργαστούν στο Σωφρονιστικό Κατάστημα με σκοπό να λάβουν ευεργετικό υπολογισμό ημερών ποινής. Σχετικά με τα προγράμματα απεξάρτησης ναρκωτικών ουσιών, οι περισσότεροι κρατούμενοι που είχαν συμμετάσχει, δεν κατάφεραν να τα ολοκληρώσουν λόγω της πίεσης και της δυσκολίας που ένιωθαν όπως δήλωσαν. Η πλειοψηφία των κρατουμένων που συμμετείχε στην έρευνα επιθυμεί να υλοποιηθούν προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης για τεχνικά επαγγέλματα με λήψη όμως και του σχετικού τίτλου πιστοποίησης, καθώς πιστεύουν ότι αυτά θα τους βοηθήσουν να ενταχθούν ευκολότερα στην αγορά εργασίας.

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα κρατούμενοι γνώριζαν για την παροχή της ΔΥΠΑ για το επίδομα αποφυλακισμένων αλλά η πλειοψηφία των συμμετεχόντων δεν γνώριζε τις υπόλοιπες δομές στήριξης αποφυλακισμένων και τους φορείς επανένταξης, καθώς και τις παροχές τους. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες έχουν υποστηρικτικό οικογενειακό περιβάλλον και σπíti να κατοικήσουν μετά την αποφυλάκισή τους. Ως προς την ψυχολογική υποστήριξη γι' αυτούς και για τις οικογένειές τους, δεν είχαν όλοι την ίδια άποψη καθώς άλλοι την έκριναν απαραίτητη και άλλοι περιττή.

Σύμφωνα με τους κρατουμένους που συμμετείχαν στην έρευνα, μεγαλύτερο πρόβλημα θεωρείται η εύρεση εργασίας και η οικονομική επιβίωση. Σημαντικά προβλήματα είναι επίσης το Ποινικό Μητρώο, η στέγη, η σίτιση καθώς και οι χρηματικές ποινές. Επιπρόσθετα νιώθουν ότι είναι για πάντα στιγματισμένοι, η κοινωνία δεν τους αποδέχεται και δεν τους δείχνει την αλληλεγγύη και την κατανόηση που χρειάζονται για να επανέλθουν στην κοινωνία. Από τους συμμετέχοντες, το 40% είχε φυλακιστεί ξανά στο παρελθόν. Οι λόγοι της υποτροπής τους και της μη επιτυχούς επανένταξής τους όπως δήλωσαν ήταν η μη εύρεση εργασίας, τα οικονομικά προβλήματα, η απόρριψη της κοινωνίας και ο στιγματισμός.

Η πλειοψηφία των κρατουμένων δεν γνώριζε τι είναι η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία αλλά κατόπιν ενημέρωσης δήλωσαν ότι θα τους ενδιέφερε η συμμετοχή σε μια επιχείρηση της ΚΑΟ, διότι τους δίνει μια προοπτική επαγγελματικής αποκατάστασης όταν αποφυλακιστούν αλλά και επειδή εμπιστεύονται τους συγκρατούμενους τους για να συνεργαστούν και να συνεταιριστούν μαζί τους.

Προτάσεις Πολιτικής

Η επανεένταξη των κρατουμένων πρέπει να ξεκινάει στα Σωφρονιστικά Καταστήματα από την πρώτη ημέρα κράτησής τους. Τα προγράμματα επανεένταξης κρατουμένων περιλαμβάνουν ως επί το πλείστον προγράμματα εκπαίδευσης, φροντίδας ψυχικής υγείας, θεραπείες απεξάρτησης, επαγγελματική κατάρτιση, συμβουλευτική και καθοδήγηση. Με σκοπό την επαγγελματική αποκατάσταση των κρατουμένων μετά την αποφυλάκισή τους, πρέπει να γίνεται καταγραφή των αναγκών τους στα Σωφρονιστικά Καταστήματα και να πραγματοποιούνται προγράμματα που οδηγούν στη λήψη τίτλου πιστοποίησης, τα οποία ανταποκρίνονται και στις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Η μη καταγραφή των αναγκών των κρατουμένων και οι ελλείψεις δράσεων επαγγελματικής κατάρτισης με λήψη τίτλου πιστοποίησης, ειδικά για τεχνικά επαγγέλματα, τονίστηκε άλλωστε και στο πόρισμα της Έκθεσης Ελέγχου του Ελεγκτικού Συνεδρίου 12/2021 για τα προβλήματα επανεένταξης στις ελληνικές φυλακές.

Επιπρόσθετα κατόπιν των δράσεων επανεένταξης, πρέπει να γίνονται μελέτες που να ερευνούν το ποσοστό απορρόφησης από την αγορά εργασίας των αποφυλακισμένων που λαμβάνουν τίτλους επαγγελματικής πιστοποίησης εντός των Σωφρονιστικών Καταστημάτων και να αξιολογείται κατά πόσο αυτοί συντέλεσαν στη μείωση του ποσοστού υποτροπής των αποφυλακισμένων.

Επειδή η παρακολούθηση των προγραμμάτων από τους κρατούμενους είναι εθελοντική, οι κρατούμενοι πρέπει να έχουν επιπλέον κίνητρα για να συμμετέχουν σε αυτά και να λαμβάνουν όλοι όσοι συμμετέχουν σε προγράμματα κατάρτισης και εκπαίδευσης όλων των βαθμίδων, ευεργετικό υπολογισμό ημερών ποινής. Στο Σωφρονιστικό Κώδικα (Ν.4985/2022) ενώ προβλέπεται οι κρατούμενοι που συμμετέχουν σε αυτά τα προγράμματα να μπορεί να τύχουν ευεργετικού υπολογισμού ημερών ποινής, κατόπιν πρότασης του Συμβουλίου Εργασίας Κρατουμένων και απόφαση του αρμόδιου δικαστικού λειτουργού, παρόλα αυτά δεν λαμβάνουν όλοι κι αυτό λειτουργεί αποτρεπτικά.

Η μέριμνα της πολιτείας δεν πρέπει να σταματάει μόλις αποφυλακιστεί ένας κρατούμενος αλλά να συνεχίζεται για το πρώτο διάστημα της επανεένταξής του στην κοινωνία. Οι φορείς επανεένταξης αποφυλακισμένων πρέπει να ενισχυθούν σημαντικά. Ειδικά η «Επάνοδος», ως ο μοναδικός επίσημος φορέας μετασωφρονιστικής μέριμνας αποφυλακισμένων, πρέπει να λαμβάνει μεγαλύτερη χρηματοδότηση για να έχει τη δυνατότητα ουσιαστικής στήριξης των

αποφυλακισμένων. Πρέπει ακόμη να επανδρωθεί με εξειδικευμένο μόνιμο προσωπικό και να λειτουργήσει υποκαταστήματα και σε άλλες πόλεις της Ελλάδας, όπως τη Θεσσαλονίκη και τη Λάρισα που υπάρχουν Σωφρονιστικά Καταστήματα ώστε να μπορούν να εξυπηρετούνται οι αποφυλακισμένοι και εκτός νομού Αττικής. Η δημιουργία ξενώνων σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας με σκοπό τη φιλοξενία των αποφυλακισμένων που στερούνται στέγης, είναι επίσης απαραίτητη καθώς η αστεγία είναι ένα από τα σημαντικά προβλήματα των αποφυλακισμένων.

Η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία μέσω των αρχών της για αλληλεγγύη, ισότητα, δημοκρατία, συνεργατικότητα και σεβασμό, μπορεί να γίνει μέρος της λύσης της επανεξέταξης των αποφυλακισμένων κρατουμένων μέσω της επαγγελματικής τους αποκατάστασης, με συμμετοχή τους σε επιχείρηση της ΚΑΟ. Ο νέος Σωφρονιστικός Κώδικας Ν.4995/2022 άλλωστε προβλέπει ότι η επανεξέταση των αποφυλακισμένων στην οικονομική και κοινωνική ζωή επιτυγχάνεται με την πρόσληψή τους κατά προτεραιότητα στις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις ή μονάδες που λειτουργούν υπό την εποπτεία της πολιτείας και έχουν σκοπό τη συλλογική και κοινωνική ωφέλεια. Η πολιτεία σε συνεργασία με τους φορείς επανεξέταξης πρέπει να συνδράμει στους κρατουμένους παρέχοντας τους πιστοποιημένη κατάρτιση και εκπαίδευση, καθώς και απαραίτητες δεξιότητες και τεχνογνωσία όσο είναι έγκλειστοι σε Σωφρονιστικά Καταστήματα, ώστε όταν αποφυλακιστούν να έχουν όλα τα εφόδια για να ιδρύσουν και να λειτουργήσουν μια Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση, δεχόμενοι βέβαια συνεχή στήριξη και καθοδήγηση.

Η κοινωνία πρέπει να δείξει κατανόηση και αλληλεγγύη στους αποφυλακισμένους και να προσπαθήσει να τους συμπεριλάβει σε αυτήν δίνοντας τους μια δεύτερη ευκαιρία, κατανοώντας ότι μόνο έτσι μειώνονται οι κοινωνικές ανισότητες και ο κοινωνικός αποκλεισμός των αποφυλακισμένων. Να αποδεχτεί ότι μετά την έκτιση της ποινής τους και την αποφυλάκισή τους, είναι ισότιμα μέλη της κοινωνίας και δεν πρέπει να ζουν στιγματισμένοι.

Περιορισμοί έρευνας

Οι περιορισμοί της συγκεκριμένης έρευνας ήταν ότι η ερευνήτρια δεν είχε επιλογή ούτε ως προς τον αριθμό των συμμετεχόντων εγκλειστών στην έρευνα, ούτε ως προς τα χαρακτηριστικά τους, εξαιτίας της εθελοντικής συμμετοχής των κρατουμένων αλλά και

λόγω του ότι οι συνεντεύξεις έλαβαν χώρα εντός Σωφρονιστικού Καταστήματος. Αν υπήρχε δυνατότητα επιλογής, όλοι οι συμμετέχοντες θα είχαν φυλακιστεί ξανά στο παρελθόν, ώστε να καταγραφεί τι αντιμετώπισαν μετά την αποφυλάκισή τους.

Προτάσεις περαιτέρω έρευνας

Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα είναι οι κάτωθι:

- Το ποσοστό υποτροπής των αποφυλακισμένων της Κοιν.Σ,Επ «Νέοι Ορίζοντες».
- Οι αιτίες διακοπής των προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης των κρατουμένων στα Σωφρονιστικά Καταστήματα.
- Το ποσοστό των κρατουμένων που συμμετείχε σε πιστοποιημένα προγράμματα κατάρτισης εντός των Σωφρονιστικών Καταστημάτων και αποκαταστάθηκε επαγγελματικά μετά την αποφυλάκιση εξαιτίας της κατάρτισής του.
- Η λειτουργία Κοιν.Σ.Επ ένταξης εντός των Αγροτικών Καταστημάτων με μέλη της κρατουμένους που θα αποφυλακιστούν σύντομα.

Βιβλιογραφία

Ακολουθούν οι βιβλιογραφικές αναφορές (πηγές) της Εργασίας.

Αλεξιάδης, Σ. (1997). *Σωφρονιστική*. Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Σάκκουλας.

Αλεξιάδης, Σ. (2004). *Εγκληματολογία*. Αθήνα: Σάκκουλα

Αναγκαστικός Νόμος (Α.Ν.) 125/1967, *Σωφρονιστικός Κώδιξ εκτελέσεως ποινών και ασφαλιστικών μέτρων*, Εφημερίς της Κυβερνήσεως του Βασιλείου της Ελλάδος (ΦΕΚ 152/Α/4-9-1967)

Βουλή των Ελλήνων (2016). *Σχέδιο νόμου «Κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία και ανάπτυξη των φορέων της και άλλες διατάξεις» Αιτιολογική Έκθεση*. Ανακτήθηκε στο: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/c8827c35-4399-4fbb-8ea6-aebdc768f4f7/9747153.pdf>

Βρατσίνη, Ε. Λ. (2022). *Πανδημία και Θεραπεία στο πλαίσιο του Σωφρονιστικού Συστήματος: μια ερμηνευτική-φαινομενολογική μελέτη σε ένα Κατάστημα Κράτησης* (Διπλωματική Εργασία) Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Νομική Σχολή Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, Τμήμα Νομικής. (15 Μαΐου 2024) Ανακτήθηκε από: <https://ikee.lib.auth.gr/record/340211/files/GRI-2022-35694.pdf>

Γασπαρινάτου, Μ. (2005). *Αντεγκληματική Πολιτική στην Κοινωνία της Διακινδύνευσης*, (Διπλωματική εργασία στο πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών Ποινικών και Εγκληματολογικών Επιστημών). Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τμήμα Νομικής.

Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής <https://www.ggap.gov.gr/>

Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής (2024). *Στοιχεία Σωφρονιστικών Καταστημάτων*. (12 Φεβρουαρίου 2024) Ανακτήθηκε στο: <https://www.ggap.gov.gr/stoixeia-sofronistikon-katastimaton/>

Γιοβάνογλου, Σ. (2006). *Θεσμικά προβλήματα της κοινωνικής επανένταξης των αποφυλακισμένων*, Εκδόσεις Σάκκουλα

Δημητρούλη, Κ. και Ρηγούτσου, Ε. (2017). *Οδηγός για τους εκπαιδευτές των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας σε Καταστήματα Κράτησης*. Αθήνα

Δημόσια Υπηρεσία Απασχόλησης (ΔΥΠΙΑ), (2024). *ΚΑΒΜ ΔΥΠΙΑ – Κέντρα Δια Βίου Μάθησης*. Ανακτήθηκε στο: <https://www.dypa.gov.gr/kentra-dia-biu-mathhshs-dypa>

Ελεγκτικό Συνέδριο , Κοινωνική Επανεξέταση των Κρατουμένων: Πώς εκδηλώνεται η μέριμνα της Πολιτείας για την προσαρμογή τους στο κοινωνικό τους περιβάλλον και την επαγγελματική τους αποκατάσταση; ΕΚΘΕΣΗ ΕΛΕΓΧΟΥ 12/2021 Ετήσιο Πρόγραμμα Ελέγχων 2021 (2024, 15 Φεβρουαρίου) Ανακτήθηκε στο: https://www.elsyn.gr/sites/default/files/%CE%95%CE%9A%CE%98%CE%95%CE%A3%CE%97%20%CE%95%CE%9B%CE%95%CE%93%CE%A7%CE%9F%CE%A5%2012%20%CE%95%CE%A0%CE%91%CE%9D%CE%95%CE%9D%CE%A4%CE%91%CE%9E%9E%CE%97%20%CE%9A%CE%A1%CE%91%CE%A4%CE%9F%CE%A5%CE%9C%CE%95%CE%9D%CE%A9%CE%9D_0.pdf

Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Γενική Γραμματεία Ενίσχυσης της Απασχόλησης (2023). *Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Οικονομία & την Κοινωνική Καινοτομία. (10 Μαρτίου 2024)* Ανακτήθηκε στο: https://ypergasias.gov.gr/wp-content/uploads/2023/03/%CE%95%CF%80%CE%B9%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%81%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%B9%CE%B7%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%BF-%CE%A3%CF%87%CE%AD%CE%B4%CE%B9%CE%BF-%CE%94%CF%81%CE%AC%CF%83%CE%B7%CF%82-%CE%9A%CE%9F_%CE%9A%CE%9A.pdf

Επάνοδος Ν.Π.Ι.Δ. (2022). *Εκθεση πεπραγμένων Ν.Π.Ι.Δ. Επάνοδος 2022*. (21 Ιανουαρίου 2024) Ανακτήθηκε στο: <https://epanodos.org.gr/wp-content/uploads/2024/05/%CE%95%CE%9A%CE%98%CE%95%CE%A3%CE%97-%CE%A0%CE%95%CE%A0%CE%A1%CE%91%CE%93%CE%9C%CE%95%CE%9D%CE%A9%CE%9D-2022-1.pdf>

Ευρωπαϊκοί Σωφρονιστικοί Κανόνες 1987 (2024, 23 Ιανουαρίου) Ανακτήθηκε στο: <https://rm.coe.int/16804f856c>

Ζαραφονίτου Χ. (2004). *Εμπειρική Εγκληματολογία*. Νομική Βιβλιοθήκη.

Ζιακούλη, Μ. (2013). *Ο ρόλος του πολεοδομικού σχεδιασμού στην αντιμετώπιση του αστικού φόβου και της εγκληματικότητας* (Διπλωματική εργασία). Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος: Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης

Ίδρυμα Νεολαίας και διά βίου μάθησης (2024). *Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας*. (22 Μαΐου 2024) Ανακτήθηκε στο:

<https://www.inedivim.gr/%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%AC%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1-%CE%B4%CF%81%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82/%CF%83%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%B5%CE%AF%CE%B1-%CE%B4%CE%B5%CF%8D%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%B7%CF%82-%CE%B5%CF%85%CE%BA%CE%B1%CE%B9%CF%81%CE%AF%CE%B1%CF%82>

Ίσαρη, Φ. & Πουρκός, Μ. (2015) Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας, Κάλλιπος

Καϊάφα-Γκμάντι, Μ., Μπιτζιλέκης, Ν. & Συμεωνίδου-Καστανίδου, Ε. (2020). *Δίκαιο των ποινικών Κυρώσεων – 2η έκδοση*. Νομική βιβλιοθήκη.

Κασιμάτη, Ρ., Γεωργούλας, Σ., Παπαϊωάννου, Μ. & Πράνταλος, Ι. (2019). *Κοινωνιολογία Βιβλίο Μαθητή, Γ' Λυκείου, Ομάδα Προσανατολισμού Ανθρωπιστικών Σπουδών και Σπουδών Οικονομίας & Πληροφορικής*. Ινστιτούτο Τεχνολογίας, Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

ΚΕΘΕΑ (2024, 5 Απριλίου) Ανακτήθηκε στο: <https://www.kethea.gr/chreiazesai-voitheia/narkotika/stin-fylaki-kai-meta-apo-aftin/>

Κλαυδιανός, Φ., Δημάγγελος, Κ. & Σχινάς- Παπαδόπουλος, Ι. (Ερευνητές) (2021, Ιούνιος 28). *Αόρατη Πόλη S01E06: «Η ζωή μετά τη φυλακή»* [Τηλεοπτική Εκπομπή]. Αθήνα: για το Kontra Channel. (13 Απριλίου 2024) Ανακτήθηκε στο: https://www.youtube.com/watch?v=ZFlox1R9wh4&list=PLTGBRM2yiVC5Y7SsynPaqxXOAQ4LJz6nb&index=6&ab_channel=KontraChannel

Κουράκης, Ν. (2009). *Ποινική καταστολή*. Αθήνα – Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα

Μανωλεδάκης, Ι. (2005). *Ποινικό Δίκαιο ζ' έκδοση*. Αθήνα: εκδόσεις Σάκκουλα.

Νόμος (Ν.) 1851/1989, *Κώδικας βασικών κανόνων για τη μεταχείριση των κρατουμένων και άλλες διατάξεις*, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 122/Α/16-05-1989)

Νόμος (Ν.) 2776/1999, *Σωφρονιστικός Κώδικας*, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 291/Α/24-12-1999).

Νόμος (Ν.) 4019/2011, *Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις*, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, (ΦΕΚ 216/Α/30-09-2011)

Νόμος (Ν.) 4430/2016, *Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και ανάπτυξη των φορέων της και άλλες διατάξεις*, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, (ΦΕΚ 205/Α/31-10-2016)

Νόμος (Ν.) 4619/2019, *Κύρωση του Ποινικού Κώδικα*, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 95/Α/11-6-2019).

Νόμος (Ν.) 4620/2019, *Κύρωση του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας*, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 96/Α/11-6-2019).

Νόμος (Ν.) 4985/2022, *Αναμόρφωση και εκσυγχρονισμός Σωφρονιστικού Κώδικα – Τροποποιήσεις στον ν. 2776/1999 και άλλες διατάξεις*, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 203/Α/27-10-2022).

Νέοι Ορίζοντες Κοιν.Σ.Επ (2024). *Εταιρεία*. (17 Απριλίου 2024) Ανακτήθηκε στο: <https://www.neoiorizontescleaner.com/p/2014.html>

Συνεδρίαση της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Σωφρονιστικού Συστήματος και Λοιπών Δομών Εγκλεισμού Κρατουμένων της Βουλής των Ελλήνων της 18.04.2024 για νεώτερα δεδομένα για την κοινωνική επανένταξη των αποφυλακισμένων, (2024, 30 Απριλίου) Ανακτήθηκε στο: <https://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/ToKtirio/Fotografiko-Archeio/#a210463f-3925-4dd0-ac42-b15400bf0285>

Στοιχειώδεις Κανόνες για τη Μεταχείριση των Κρατουμένων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών το 1955 (2024, 10 Ιανουαρίου) Ανακτήθηκε στο: <https://www.refworld.org/legal/otherinstr/un/1955/en/108625>

Σύνταγμα της Ελλάδος, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 211/Α/24-12-2019)

Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας <https://sde.inedivim.gr/> (2024, 25 Μαΐου) Ανακτήθηκε στο : <https://sde.inedivim.gr/to-s-d-e-konta-soy/>

Τσιλίκης, Χ., & Γάκου, Ε. (2018). Κοινωνική επιχειρηματικότητα και σωφρονιστική. Προτεινόμενο μοντέλο εργασιακής επανένταξης έγκλειστων και αποφυλακισμένων στην Ελλάδα. Κοινωνική Πολιτική (3 Μαρτίου 2024) Ανακτήθηκε στο: <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/eeqp/article/view/15987>

Τσώτσου, Ε. (2007). *Η προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στη σωφρονιστική διοίκηση* (Τελική Εργασία). Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης, ΙΗ' Εκπαιδευτική Σειρά, Τμήμα Γενικής Διοίκησης. Αθήνα. (18 Φεβρουαρίου 2024) Ανακτήθηκε στο: https://www.ekdd.gr/ekdda/files/ergasies_esdd/18/2/1180.pdf

Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Γενική Γραμματεία Αντεγκληματικής Πολιτικής (2016). *Το Αλφαβητάρι του Κρατούμενου Δικαιώματα & Υποχρεώσεις*. (2024, 5 Ιανουαρίου) Ανακτήθηκε στο: <http://www.sofron.gov.gr/to-alfavitari-tou-kratoumenou/>

Υπουργική Απόφαση (ΥΑ) 55819/2003, *Εσωτερικός Κανονισμός Λειτουργίας Καταστημάτων Κράτησης τύπου Α και Β*, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 463/Β/17-04-2003).

Υπουργική Απόφαση (ΥΑ) 62367/2005, *Υπουργική Απόφαση 47503/21/6/2005 Εσωτερικός κανονισμός λειτουργίας των ειδικών καταστημάτων κράτησης νέων*, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 889/Β/30-06-2005).

Υπουργική Απόφαση (ΥΑ) 104356/2014, *Κανονισμός Ασφάλειας των Καταστημάτων Κράτησης*, Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ 3581/Β/31-12-2014).

Ξενόγλωσσες βιβλιογραφικές αναφορές (πηγές)

Council of Europe, Committee of Ministers, (1987). *Recommendation No. R. 87 (3) of the Committee of Ministers to Member States on the European Prison Rules*. (2024. March 5th) Ανακτήθηκε στο: <https://rm.coe.int/16804f856c>

Eurostat, (2024, January 5th) Ανακτήθηκε στο: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230512-2>

Gilmour, A. (2024, June 1st). *The Nelson Mandela Rules: Protecting the Rights of Persons Deprived of Liberty*. United Nations, UN Chronicle. (2024. January 15th) Ανακτήθηκε στο:

<https://www.un.org/en/un-chronicle/nelson-mandela-rules-protecting-rights-persons-deprived-liberty>

Griffiths, C. T., Dandurand, Y., & Murdoch, D. (2007). *The social reintegration of offenders and crime prevention Research Report: 2007-2*. Ottawa, Ontario, Canada: National Crime Prevention Centre. (2024. February 10th) Ανακτήθηκε στο: <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/scl-rntgrtn/scl-rntgrtn-eng.pdf>

Justice and Prisons, (2024). *Prisons and the Rules of Law, Overview*. (2024. January 30th) Ανακτήθηκε στο: https://justiceandprisons.org/?page_id=5020&fbclid=IwAR0HeYkOo6PjbTdOr8wvSuD5hBGFRIWg9Hws1kn8bLil4LlKoCVImwvGcyg

Nelson Mandela Foundation (2024. February 3rd) (2024. April 2nd) Ανακτήθηκε στο: <https://www.nelsonmandela.org/>

Penal Reform International *UN Nelson Mandela Rules*. (2024. March 1st). Ανακτήθηκε στο: <https://www.penalreform.org/issues/prison-conditions/standard-minimum-rules/>

Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (n.d.). (2024. January 26th) Ανακτήθηκε στο: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/UN_Standard_Minimum_Rules_for_the_Treatment_of_Prisoners.pdf

United Nations Office on Drugs and Crime. <https://www.unodc.org/>

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) (2012). Introductory handbook on the prevention of recidivism and the social reintegration of offenders. *Criminal Justice Series*, 11. (2024. February 5th) Ανακτήθηκε στο: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/crimeprevention/Prevention_of_Recidivism_and_Social_Reintegration_12-55107_Ebook.pdf

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), (n.d.a). *The United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules)*. Justice Section, Division of Operations. Vienna (2024. February 6th) Ανακτήθηκε στο: https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Nelson_Mandela_Rules-E-book.pdf

United Nations Office on Drugs and Crime, UNODC, (n.d.b). *The Nelson Mandela Rules, The United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners.* (2024. February 9th) Ανακτήθηκε στο: https://www.unodc.org/conig/uploads/documents/Nelson_Mandela_Rules.pdf

United Nations Specialised Conferences, (1955). *Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners.* United Nations. (2024. February 13th) Ανακτήθηκε από: <https://www.refworld.org/legal/otherinstr/un/1955/en/108625>

World Prison Brief (2024, January 5th) Ανακτήθηκε στο: <https://www.prisonstudies.org/country/greece>

Ιστοσελίδες

<https://diakonia-filakon.gr/frontend/index.php>

<https://diktiostiriksis.gr/>

<https://www.dypa.gov.gr/>

<https://epanodos.org.gr/>

<https://greeceinfigures.com/>

<https://www.kethea-endrasi.gr/>

<https://www.klimaka.org.gr/>

<https://www.neoiorizontescleaner.com/p/2014.html>

<https://www.onisimos.gr/>

<https://praksis.gr/>

<https://www.solidaritynow.org/>

Παράρτημα Α: Ερωτηματολόγιο – Οδηγός Συνέντευξης Θεοδορίδου Σοφίας προς «Επάνοδος»

Ερωτηματολόγιο – Οδηγός Συνέντευξης Θεοδορίδου Σοφία προς «Επάνοδος»
Στον νόμο 4985/27-10-2022 αναφέρεται ότι ένας από τους σκοπούς του νόμου είναι η ενίσχυση των φορέων κοινωνικής επανένταξης των κρατουμένων, και η λήψη μέριμνας για την κοινωνική επανένταξη και επαγγελματική αποκατάσταση των αποφυλακισθέντων μέσω της ενίσχυσης των αρμόδιων φορέων. Ποιες είναι οι υπάρχουσες παροχές προς τους αποφυλακισμένους κρατουμένους που προσφέρει η «Επάνοδος»;
Πόσοι πρώην κρατούμενοι έχουν επωφεληθεί από τις παροχές της «Επάνοδος»;
Υπάρχουν ξενώνες, υπαγόμενοι στην «Επάνοδος» για τους οριστικά απολυόμενους . Αν υπάρχουν, πόσοι είναι, σε ποιες πόλεις και πόσους μπορούν να φιλοξενήσουν;
Στο άρθρο 81 αναφέρεται ότι σε κάθε περιφερειακή ενότητα συγκροτείται πενταμελής “Επιτροπή Κοινωνικής Υποστήριξης” με απόφαση του οικείου Περιφερειάρχη. Γνωρίζετε αν έχουν συγκροτηθεί αυτές οι Επιτροπές σε όλες τις Περιφέρειες και αν ναι, ποια η συμβολή τους στην επανένταξη των κρατουμένων;
Οι αποφυλακισμένοι κρατούμενοι εκτός Αθηνών, πως μπορούν να επωφεληθούν από τις υπηρεσίες /παροχές της «Επάνοδος»; Υπάρχουν παραρτήματα εκτός Αθηνών;
Προσφέρονται εκπαιδευτικά προγράμματα στους κρατουμένους το διάστημα έκτισης της ποινής τους τα οποία μπορούν να τους βοηθήσουν μετά την αποφυλάκιση τους στην επαγγελματική τους αποκατάσταση και πως αυτά επιλέγονται;
Στον νόμο αναφέρεται ότι η ένταξη των αποφυλακισθέντων στην οικονομική και κοινωνική ζωή επιτυγχάνεται με την πρόσληψή τους κατά προτεραιότητα, στις Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις ή Μονάδες που λειτουργούν υπό την εποπτεία της πολιτείας και έχουν σκοπό τη συλλογική και κοινωνική ασφάλεια. Γνωρίζετε αν υπάρχουν Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις στις οποίες απασχολούνται αποφυλακισμένοι;

Αν ναι, πόσες και ποιες είναι αυτές, με ποια αντικείμενα ασχολούνται και πόσοι πρώην κρατούμενοι απασχολούνται σε αυτές ;
Υπάρχουν προγράμματα για τους αποφυλακισμένους που στηρίζουν και ενισχύουν την επιχειρηματικότητα;
Από συνεντεύξεις που έκανα με κρατουμένους στο Σ.Κ. Θεσσαλονίκης, διαπίστωσα ότι το συντριπτικό ποσοστό των κρατουμένων, δεν γνωρίζουν καν την ύπαρξη της «Επάνοδος», οπότε και τις παροχές προς αυτούς. Που πιστεύετε ότι οφείλεται η ελλιπής ενημέρωσή τους;
Ποια πιστεύετε ότι είναι τα μεγαλύτερα προβλήματα σχετικά με την επανάταξη των κρατουμένων μετά την αποφυλάκιση;

Παράρτημα Β: Ανώνυμο Ερωτηματολόγιο Κρατουμένου μεταπτυχιακής φοιτήτριας του τμήματος Κοινωνικής & Αλληλέγγυας Οικονομίας του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου Σοφίας Θεοδορίδου του Γεωργίου για διπλωματική εργασία με θέμα «Επανάταξη αποφυλακισμένων κρατουμένων και η συμβολή της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας»

ΑΝΩΝΥΜΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΥ

μεταπτυχιακής φοιτήτριας του τμήματος Κοινωνικής & Αλληλέγγυας
Οικονομίας του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου
Σοφίας Θεοδορίδου του Γεωργίου για διπλωματική εργασία με θέμα
«Επανάταξη αποφυλακισμένων κρατουμένων και η συμβολή της
Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας»

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟΥ

Φύλο:

Ηλικία:

Εθνικότητα:

Μορφωτικό επίπεδο:

Γνώση ελληνικής γλώσσας (για αλλοδαπούς):

Χρόνος εγκλεισμού στα Σωφρονιστικά Καταστήματα:

Επάγγελμα πριν τον εγκλεισμό:

Οικογενειακή κατάσταση:

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Γνωρίζετε αν διεξάγονται στο Σωφρονιστικό Κατάστημα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης για τους κρατουμένους;
2. Συμμετείχατε ή συμμετέχετε σε κάποιο από αυτά τα προγράμματα;
3. Αν συμμετείχατε, ποια η γνώμη σας για το πρόγραμμα που παρακολουθήσατε. Πως το αξιολογείτε;
4. Ολοκληρώσατε το πρόγραμμα που συμμετείχατε; αν ναι, λάβατε κάποια πιστοποίηση για το πρόγραμμα που παρακολουθήσατε;
5. Αν δεν το ολοκληρώσατε, ποιοι ήταν οι λόγοι;
6. Αν ήσασταν χρήστης ναρκωτικών ουσιών, συμμετείχατε ή συμμετέχετε σε κάποιο πρόγραμμα απεξάρτησης;
7. Αν συμμετείχατε, ποια η γνώμη σας για το πρόγραμμα που παρακολουθήσατε. Πως το αξιολογείτε;
8. Ολοκληρώσατε το πρόγραμμα απεξάρτησης που συμμετείχατε;
9. Αν δεν το ολοκληρώσατε, ποιοι είναι οι λόγοι;
10. Αν δεν συμμετείχατε ποτέ σε κάποιο πρόγραμμα του Καταστήματος, ποιοι είναι οι λόγοι της μη συμμετοχής σας;
11. Πως ενημερωθήκατε για όλα τα ανωτέρω προγράμματα;
12. Πιστεύετε ότι η συμμετοχή σας σε κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης ή απεξάρτησης θα σας βοηθήσει στην επανένταξή σας στην κοινωνία μετά την αποφυλάκιση;
13. Θα θέλατε να προτείνετε κάποιο άλλο πρόγραμμα επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης στο οποίο θα θέλατε να συμμετέχετε;

14. Εργάζεστε στο Σωφρονιστικό Κατάστημα σε βοηθητικές εργασίες ή υπηρεσίες για την εξυπηρέτηση λειτουργικών αναγκών του Καταστήματος με σκοπό να λάβετε ευεργετικό υπολογισμό ημερών ποινής;
15. Θα θέλατε αν υπάρχει η δυνατότητα να λάβετε κάποια πιστοποίηση πάνω στην ειδικότητα που εργάζεστε;
16. Γνωρίζετε τις υπάρχουσες παροχές προς τους αποφυλακισμένους κρατουμένους που προσφέρει το Ν.Π.Ι.Δ. “ Επάνοδος”;
17. Γνωρίζετε τις υπάρχουσες παροχές προς τους αποφυλακισμένους κρατουμένους που προσφέρει η “Δ.ΥΠ.Α.” (πρώην ΟΑΕΔ);
18. Γνωρίζετε αν υπάρχουν παροχές προς τους αποφυλακισμένους κρατουμένους από μη κρατικούς φορείς , Μ.Κ.Ο., Εκκλησία , όπως για παράδειγμα η «Άρσις», η «Freedom Gate Greece», ο «Ο Ονήσιμος», η «Human rights 360», η «Αδελφότητα Οσία Ξένη», η «Praxis»;
19. Ποια νομίζετε ότι είναι τα μεγαλύτερα προβλήματα σχετικά με την επανένταξη των αποφυλακισμένων κρατουμένων στην κοινωνία;
20. Αν έχετε φυλακιστεί ξανά στο παρελθόν σε Σωφρονιστικό Κατάστημα, ποιοι πιστεύετε ότι ήταν οι βασικοί λόγοι που δεν μπορέσατε να ενταχθείτε στην κοινωνία;
21. Όταν αποφυλακιστείτε, έχετε κάποιο σπίτι να κατοικήσετε;
22. Όταν αποφυλακιστείτε, έχετε οικογένεια στην οποία μπορείτε να στηριχτείτε;
23. Όταν αποφυλακιστείτε, πιστεύετε ότι θα μπορέσετε να βρείτε εύκολα εργασία;
24. Όταν αποφυλακιστείτε, πιστεύετε ότι θα χρειαστείτε ψυχολογική υποστήριξη;
25. Πιστεύετε ότι θα βοηθούσε αν μπορούσε να λάβει και η οικογένειά σας

ψυχολογική υποστήριξη μετά την αποφυλάκισή σας;

26. Γνωρίζετε τους όρους α) «Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία» β) Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση γ) Συνεταιρισμός;

27. Θα σας ενδιέφερε μετά την αποφυλάκισή σας η συμμετοχή σας σε μια συνιδιόκτητη επιχείρηση της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, όπως π.χ. Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση Ένταξης ή Κοινωνικός Συνεταιρισμός Περιορισμένης Ευθύνης, ή Συνεταιρισμός Εργαζομένων;

28. Θέλετε να κάνετε κάποια άλλη πρόταση – υπόδειξη;

Παράρτημα Γ : υπεύθυνη δήλωση κρατουμένων για εθελοντική συμμετοχή στην έρευνα

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ
(άρθρο 8 Ν.1599/1986)

Η ακρίβεια των στοιχείων που υποβάλλονται με αυτή τη δήλωση μπορεί να ελεγχθεί με βάση το αρχείο άλλων υπηρεσιών (άρθρο 8, παρ. 4 Ν. 1599/1986)

ΠΡΟΣ⁽¹⁾:	ΤΟΝ Κ. ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΤΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΣΤΙΚΟΥ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ						
Ο – Η Όνομα:				Επώνυμο:			
Όνομα και Επώνυμο Πατέρα:							
Όνομα και Επώνυμο Μητέρας:							
Ημερομηνία γέννησης ⁽²⁾ :							
Τόπος Γέννησης:							
Αριθμός Δελτίου Ταυτότητας:			Τηλ:				
Τόπος Κατοικίας:		Οδός:		Αριθ:		ΤΚ:	
Αρ. Τηλεομοιοτύπου (Fax):			Δίψη Ηλεκτρ. Ταχυδρομείου (E-mail):				

Με ατομική μου ευθύνη και γνωρίζοντας τις κυρώσεις⁽³⁾, που προβλέπονται από της διατάξεις της παρ. 6 του άρθρου 22 του Ν. 1599/1986, δηλώνω ότι:

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ ΘΕΟΔΩΡΙΔΟΥ ΣΟΦΙΑΣ, ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ), ΣΤΟ ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΟΥ ΕΑΠ ΜΕ ΘΕΜΑ «ΕΠΑΝΕΚΤΑΣΗ ΑΠΟΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ» ΕΙΝΑΙ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΧΩ ΕΝΗΜΕΡΩΘΕΙ ΣΑΦΩΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ ΕΡΕΥΝΑ. ΔΗΛΩΝΩ ΡΗΤΩΣ ΟΤΙ ΕΧΩ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΝΑ ΑΝΑΚΑΛΕΣΩ ΤΗΝ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ ΜΟΥ ΑΝΑ ΠΑΣΑ ΣΤΙΓΜΗ

Ημερομηνία:

Δηλώνω

(Υπογραφή)

(1) Αναγράφεται από τον ενδιαφερόμενο πολίτη ή Αρχή ή η Υπηρεσία του δημόσιου τομέα, που απευθύνεται η αίτηση.
 (2) Αναγράφεται ολογράφως.
 (3) «Όποιος εν γνώσει του δηλώνει ψευδή γεγονότα ή αρνείται ή αποκρύπτει τα αληθινά με έγγραφη υπεύθυνη δήλωση του άρθρου 8 τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών. Εάν ο υπαίτιος αυτών των πράξεων σκόπευε να προσπορίσει στον εαυτόν του ή σε άλλον περιουσιακό όφελος βλάπτοντας τρίτον ή σκόπευε να βλάψει άλλον, τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι 10 ετών.
 (4) Σε περίπτωση ανεπάρκειας χώρου η δήλωση συνεχίζεται στην πίσω όψη της και υπογράφεται από τον δηλούντα ή την δηλούσα.

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.